

**STRATEGIA
INTEGRACJI I ROZWIĄZYWANIA
PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY GASZOWICE
NA LATA 2008-2013**

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	3
1. CZĘŚĆ WSTĘPNA.....	6
1.1. UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO-PRAWNE.....	7
1.2. WARTOŚCI, ZASADY, DEFINICJE.....	9
1.3. PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH 12	
2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA.....	26
2.1. CHARAKTERYSTYKA GMINY.....	26
2.2. DEMOGRAFIA.....	28
2.3. MARGINALIZACJA I WYKLUCZENIE Z PERSPEKTYWY OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ	33
2.4. KWESTIA DZIECKA.....	45
2.5. KWESTIA OSÓB BEZROBOTNYCH.....	49
2.6. KWESTIA UZALEŻNIEŃ.....	53
2.7. KWESTIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.....	56
2.8. KWESTIA PRZESTĘPCZOŚCI.....	60
2.9. IDENTYFIKACJA NAJWAŻNIEJSZYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY.....	62
2.10. ANALIZA SWOT.....	70
2.11. ZASOBY UMOŻLIWIAJĄCE ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	77
2.12. PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNEJ.....	79
3. CZĘŚĆ PROGRAMOWA.....	83
3.1. MISJA.....	84
3.2. CELE STRATEGICZNE, OPERACYJNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ.....	87
3.3. MONITORING I WDRAŻANIE STRATEGII.....	95
4. UWAGI KOŃCOWE.....	100

WPROWADZENIE

Mówiąc o gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, należy mieć na myśli w szczególności działania publicznych i prywatnych instytucji pomocy społecznej (i pokrewnych), prowadzone na terenie gminy, podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin, mieszkańców gminy.

W oparciu o uzyskane informacje i materiały został przygotowany dokument, który pozwoli na racjonalizację lokalnej polityki społecznej oraz wskaże obszary, które w najbliższym czasie powinny stać się przedmiotem szczególnej troski władz lokalnych. Metodyka opracowania dokumentu pozwoliła zaangażować środowisko lokalne w budowę strategii na najważniejszych etapach, od diagnozy do wdrożenia i realizacji.

Przedłożony materiał został opracowany w **Ośrodku Pomocy Społecznej w Gaszowicach** przy merytorycznym wsparciu Ośrodka Kształcenia Służb Publicznych i Socjalnych – Centrum AV w Częstochowie. Pomoc zewnętrzna polegała głównie na doradztwie i systematyzacji układu głównych elementów wypracowanego dokumentu.

Perspektywa czasowa obowiązywania niniejszego dokumentu została skomunikowana z głównymi dokumentami strategicznymi wpływającymi na rozwiązywanie lokalnych problemów, tj. Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia (Narodowa Strategia Spójności) oraz Narodową Strategią Integracji Społecznej, wyznaczającymi działania i stwarzającymi możliwość ubiegania się o środki zewnętrzne do 2013 roku.

W pracach nad strategią uczestniczyli eksperci, specjaliści, przedstawiciele środowisk oświaty, kultury, ochrony zdrowia, sądownictwa, policji, pomocy społecznej, przedstawiciele organizacji pozarządowych i samorządu lokalnego.

Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gaszowice na lata 2008-2013 jest dokumentem uspołecznionym i opracowanym przy zastosowaniu metod partycypacyjnych. Składa się z trzech zasadniczych części, tj. części wstępnej, diagnostycznej i programowej.

Część wstępna zawiera elementarne informacje dotyczące zasad konstruowania dokumentu – są w niej przedstawione: aspekty prawne, będące podstawą działania samorządu lokalnego, zasady i wartości, na których opiera się lokalna polityka społeczna,

oraz analiza dokumentów strategicznych, z którymi powinna korespondować i być spójna strategia.

Część diagnostyczna dokumentu zawiera charakterystykę gminy, informacje na temat sytuacji demograficzno-bytowej jej mieszkańców oraz diagnozę problemów społecznych gminy, opartą na badaniu źródeł zastanych oraz analizie specjalnie skonstruowanych do tego celu ankiet i wywiadów. Diagnoza obejmuje następujące kwestie:

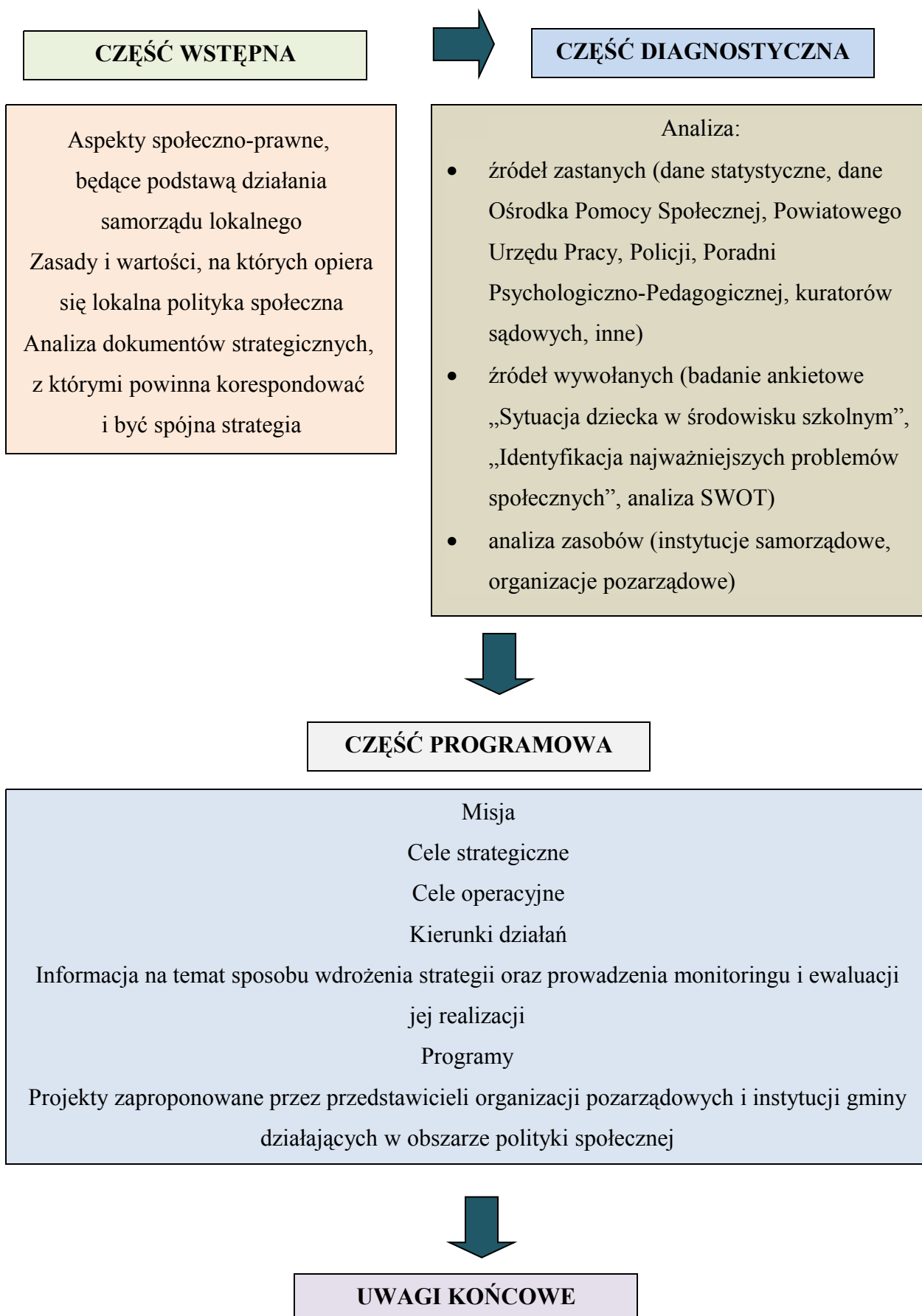
1. Marginalizacja i wykluczenie w perspektywie Ośrodka Pomocy Społecznej;
2. Kwestia dziecka;
3. Kwestia osób bezrobotnych;
4. Kwestia uzależnień;
5. Kwestia niepełnosprawności;
6. Kwestia przestępczości;
7. Identyfikacja najważniejszych problemów społecznych na terenie gminy;
8. Analiza SWOT;
9. Zasoby umożliwiające rozwiązywanie problemów społecznych.

W podsumowaniu części diagnostycznej, po nałożeniu wyników dokonanej analizy na zakres możliwości kompetencyjnych samorządu gminnego, zostały wskazane najważniejsze obszary problemowe, których rozwiązanie powinno stać się przedmiotem troski samorządu lokalnego, a są one treścią części programowej dokumentu. Ponadto pokazany został związek zidentyfikowanych w procesie badawczym problemów społecznych z czynnikami, które należy brać pod uwagę w programowaniu działań służących rozwiązywaniu problemów społecznych środowiska lokalnego.

W części programowej dokumentu zostały przedstawione najistotniejsze założenia polityki społecznej gminy na najbliższe lata. Zostały one ujęte w formie misji, celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków działań. Ponadto została zaprezentowana informacja na temat sposobu wdrożenia strategii oraz prowadzenia monitoringu i ewaluacji jej realizacji.

Przedstawienie graficzne metodologii opracowania Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gaszowice na lata 2008-2013 prezentuje poniżej zamieszczony diagram.

METODOLOGIA OPRACOWANIA DOKUMENTU

1. CZĘŚĆ WSTĘPNA

Część wstępna zawiera elementarne informacje dotyczące zasad konstruowania dokumentu. Przedstawione w niej zostały aspekty społeczno-prawne, będące podstawą działania samorządu lokalnego, oraz zasady i wartości, na których opiera się lokalna polityka społeczna. Ponadto zawiera ona analizę dokumentów programowych opracowanych na poziomie kraju, województwa, powiatu i gminy, z którymi powinna korespondować i być spójna strategia.

1.1. UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO-PRAWNE

Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych ma stanowić podstawę do realizacji względnie trwałych wzorów interwencji społecznych, podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk) występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Dokument charakteryzuje w szczególności działania publicznych i prywatnych instytucji rozwiązujących kwestie społeczne, podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

Obowiązek opracowania Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika wprost z art. 17. ust. 1 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728). Różnorodność problemów społecznych występujących w gminie powoduje konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie zadań społecznych w przyszłości. Są to m.in.:

- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2003 r. Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2008 r. Nr 14, poz. 92),
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2005 r. Nr 179, poz. 1485 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180 poz. 1493).

- ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139 poz. 992 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2007 r. Nr 192 poz. 1378 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 71, poz. 734 z późn. zm.).

Oprócz wspomnianych aktów prawnych przy realizacji strategii może zachodzić potrzeba odwołania się również do ustaw i aktów wykonawczych z zakresu ochrony zdrowia, oświaty i edukacji publicznej, budownictwa socjalnego.

Europejska polityka społeczna została określona w głównej mierze podczas Szczytu Lizbońskiego w 2000 roku, na którym kraje członkowskie Unii Europejskiej uznały, że zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego będzie centralnym elementem w procesie modernizacji europejskiego modelu społecznego. W roku 2001 uzgodniony został przez Radę, Parlament i Komisję Europejską „Wspólnotowy program na rzecz walki z wykluczeniem społecznym na lata 2002-2006”. Jego celem było wsparcie współpracy pomiędzy krajami Unii Europejskiej i zwiększenie skuteczności przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Polska zgłosiła gotowość przystąpienia do programu, w efekcie czego podjęła prace nad przygotowaniem Memorandum w sprawie Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum – JIM), Narodowej Strategii Integracji Społecznej oraz Krajowego Planu Działania na rzecz Integracji Społecznej. Powołany przez Prezesa Rady Ministrów w roku 2003 Zespół Zadaniowy do spraw Reintegracji Społecznej opracował dokument pt.: „Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski”. Autorzy tego dokumentu podjęli próbę dokonania całościowej analizy sytuacji społecznej w Polsce, wskazania priorytetowych problemów oraz dobrych praktyk na rzecz inkluzji osób i grup.

Opracowując lokalną strategię integracji i rozwiązywania problemów społecznych, uwzględniono dokumenty programowe, w których akcentuje się konieczność zapewnienia dialogu i partnerskiej współpracy instytucji rządowych, samorządowych, organizacji pozarządowych oraz biznesu. Uznaje się także za niezbędną partnerską współpracę z osobami podlegającymi wykluczeniu społecznemu. Wspomniane dokumenty to przede wszystkim:

- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 (Narodowa Strategia Spójności 2007-2013),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego,
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki.

1.2. WARTOŚCI, ZASADY, DEFINICJE

Wartość to termin używany do określenia tego, co godne uznania i pożądania, cenne i dobre. Człowiek budujący swój system wartości pewne z nich odrzuca jako złe, czyli traktuje jako „antywartości”, inne pozostawia i hierarchizuje według przypisywanej im ważności.

Wartość jest cechą względną, a to oznacza, że nie zawsze, nie w każdym miejscu, nie przez wszystkich i nie w każdych okolicznościach przypisywana jest przedmiotom podlegającym ocenie. Przedmiotami wartościowania w polityce społecznej są najczęściej stosunki społeczne, stan zaspokojenia potrzeb, instytucje społeczne, stosunki między człowiekiem a przyrodą.

Z wartości wynikają zarówno cele polityki społecznej, jak i zasady. Źródła, z których czerpie wartości polityka społeczna, są bardzo różnorodne. Są to m.in. ideologie, doktryny społeczne i gospodarcze, społeczne oczekiwania wyrażane za pośrednictwem różnych kanałów społecznej komunikacji, normy zwyczajowe, poglądy osób znaczących w społeczeństwie. W polityce społecznej, odwołującej się do wartości cenionych przez społeczeństwo, ważny jest podział na wartości odczuwane i uznawane. Wartości odczuwane wiążą się głównie ze sferą emocjonalną, zaś uznawane opierają się na przekonaniach, że pewne cechy powinny być odczuwane jako wartość.

Zasady to ogólne doktryny i normy działania, którymi powinny kierować się podmioty polityki społecznej w realizacji podstawowego celu, jakim jest zaspokajanie potrzeb. Niektóre zasady polityki społecznej są tożsame z wartościami. Zasady, które są najczęściej artykułowane bądź realizowane w polityce społecznej, a które stają się dla twórców strategii podstawowymi fundamentami budowania społeczności lokalnej, wolnej od zagrożeń i problemów społecznych, to:

1. **Zasada samopomocy** – przejawia się w istnieniu i rozwoju pomocy wzajemnej ludzi zmagających się z podobnymi problemami życiowymi oraz pomocy silniejszych dla słabszych; zazwyczaj w ramach niewielkich nieformalnych grup.
2. **Zasada przezorności** – oznacza, że bezpieczeństwo socjalne jednostki nie może być tylko efektem świadczeń ze strony społeczeństwa, ale wynikać powinno także z odpowiedzialności człowieka za przyszłość własną i rodziny.
3. **Zasada solidarności społecznej** – najczęściej rozumiana jako przenoszenie konsekwencji, niekiedy utożsamiana z solidaryzmem społecznym, oznaczającym wyższość wspólnych interesów członków społeczeństwa nad interesami poszczególnych klas lub warstw.
4. **Zasada pomocniczości** – oznacza przyjęcie określonego porządku, w jakim różne instytucje społeczne dostarczają jednostce wsparcia, gdy samodzielnie nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb; w pierwszej kolejności pomoc powinna pochodzić od rodziny, a następnie od społeczności lokalnej, a na końcu od państwa.
5. **Zasada partycypacji** – wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która poszczególnym ludziom zapewnia możliwość pełnej realizacji swoich ról społecznych, natomiast poszczególnym grupom pozwala zająć równoprawne z innymi miejsce w społeczeństwie.
6. **Zasada samorządności** – stanowi realizację takich wartości, jak wolność i podmiotowość człowieka, a wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która jednostkom i grupom gwarantuje prawo do aktywnego udziału w istniejących instytucjach społecznych oraz tworzenia nowych instytucji w celu skuteczniejszego zaspokajania potrzeb i realizacji interesów.
7. **Zasada dobra wspólnego** – przejawia się w takich działaniach władz publicznych, które uwzględniają korzyści i interesy wszystkich obywateli i polegają na poszukiwaniu kompromisów tam, gdzie interesy te są sprzeczne.
8. **Zasada wielosektorowości** – polega na równoczesnym funkcjonowaniu publicznych podmiotów polityki społecznej, organizacji pozarządowych i instytucji rynkowych, które dostarczają środków i usług służących zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.

Polityka społeczna, jako przewodnik czy też wskazówka działania oparta na zadeklarowanych wartościach i zasadach, określa i wyjaśnia misję, obejmuje możliwości i cele przedsięwzięć organizacyjnych, wymusza odpowiednie zachowania, nakreślając przydział odpowiedzialności i towarzyszącą temu delegację kompetencji na wszystkie poziomy organizacyjne.

Z wymienionych powyżej zasad wynikają podstawowe cele, które powinny kształtować politykę społeczną w danym środowisku lokalnym. Są to przede wszystkim:

- dążenie do poprawy położenia materialnego i wyrównywanie szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najsłabszych;
- prowadzenie bieżących działań osłonowych;
- dostrzeganie z wyprzedzeniem zagrożeń społecznych;
- dorównywanie do standardów unijnych i międzynarodowych.

Polityka społeczna Unii Europejskiej opiera swoje założenia na działaniach związanych z polepszeniem warunków życia, pracy i kształcenia, zapewnieniem powszechności prawa do zatrudnienia i wykształcenia, a wreszcie stworzeniem systemu zabezpieczenia społecznego. Z uwagi na przystąpienie naszego kraju do tej struktury społeczno-gospodarczej jest rzeczą oczywistą i zrozumiałą, że właśnie te wartości i zasady stanowią fundament budowy dokumentu wskazującego lokalne problemy społeczne i metody ich rozwiązywania.

W polityce społecznej terminem „problemy społeczne” oznacza się wszelkiego rodzaju dolegliwości, zakłócenia, niedogodności występujące w życiu zbiorowym. Natomiast określeniem „kwestia społeczna” wyróżnia się wśród nich te, które:

- odznaczają się szczególną dolegliwością dla potencjału osobowego społeczeństwa;
- są następstwem niedostosowania sposobu, w jaki funkcjonuje społeczeństwo, do podstawowych potrzeb indywidualnych i zbiorowych;
- nie są możliwe do rozwiązania siłami pojedynczych grup ludzkich.

W węższym znaczeniu termin „kwestia społeczna” oznacza konkretny problem o szczególnie wysokim stopniu dotkliwości dla życia i współdziałania członków społeczności. W szerszym znaczeniu termin ten oznacza natomiast sprzeczność pomiędzy

zasadami obowiązującymi w danym społeczeństwie, formacji ustrojowej czy nawet cywilizacji, a dążeniami jednostek i zbiorowości do godnego życia.

Przygotowując dokument programowy, wskazujący kierunki działań samorządu w kształtowaniu i realizacji lokalnej polityki społecznej, nie można nie wspomnieć o wartości podstawowej, która posłużyła autorom za fundament przy jego opracowywaniu. Wartością tą jest zasada wspierania rodziny jako najważniejszej komórki społecznej. Jest ona głównym przesłaniem niniejszego dokumentu, gdyż od wspierania siły rodziny należy rozpoczynać każdy rodzaj oferowanej pomocy.

1.3. PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH

Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych gminy nie jest jedynym dokumentem w obszarze polityki społecznej, którego skutki dotyczą jej mieszkańców. Krytyczna analiza dokumentów programowych powstających na poziomie kraju, województwa czy powiatu pozwala na skuteczniejsze programowanie działań na poziomie lokalnym w taki sposób, by nie powielać pewnych działań, ale wpisywać się własnymi propozycjami programowymi w już funkcjonującą rzeczywistość formalnoprawną. Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Gaszowice na lata 2008-2013 jest spójna z poniższymi dokumentami.

1.3.1. NARODOWA STRATEGIA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Cele polityki integracji społecznej w Polsce wynikają przede wszystkim z priorytetów określonych w przyjętej w czerwcu 2004 r. Narodowej Strategii Integracji Społecznej. Wynikają również z założeń w zakresie zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego przyjętych w grudniu 2000 r. przez Radę Europejską w Nicei, które Polska w pełni zaakceptowała i oficjalnie potwierdziła poprzez przyjęcie w grudniu 2003 r. Wspólnego Memorandum Polski i Unii Europejskiej o Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum).

Zarówno Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej, jak i Wspólne Memorandum są elementami realizacji Strategii Lizbońskiej, która została przyjęta przez piętnaście krajów członkowskich UE w marcu 2000 roku.

Polskie priorytety wpisują się także w podstawowe założenia Zrewidowanej Strategii Spójności Społecznej Rady Europy, której inauguracja odbyła się w lipcu 2004 r. w Warszawie. Jednym z tych założeń jest budowanie integracji i spójności społecznej w oparciu o prawa człowieka, a zwłaszcza te prawa, które zostały zawarte w Zrewidowanej Europejskiej Karcie Społecznej.

Priorytety Narodowej Strategii Integracji Społecznej stworzone zostały z perspektywą ich realizacji do 2010 roku. Krajowy Plan Działania uwzględnia te priorytety, których realizacja jest szczególnie pilna. Wynikają one także z przedstawionej analizy sytuacji ekonomiczno-społecznej ilustrującej podstawowe przyczyny ubóstwa i zagrożenia wykluczeniem społecznym.

Priorytety zawarte w NSIS w zakresie realizacji **prawa do edukacji** są następujące:

- wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym;
- poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym;
- upowszechnienie kształcenia na poziomie wyższym i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy;
- rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci;
- upowszechnienie kształcenia ustawicznego.

W zakresie realizacji **prawa do zabezpieczenia socjalnego**:

- radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego, którego poziom jest obecnie nieakceptowany i wymaga podjęcia zdecydowanych działań;
- ograniczenie tendencji wzrostowych rozwarstwienia dochodowego, tak aby różnice te nie odbiegały od przeciętnego poziomu w krajach UE.

Bezrobocie jest jedną z form wykluczenia społecznego silnie powiązaną z innymi jego przejawami, np. ubóstwem, w warunkach niskiej skuteczności systemu zabezpieczenia socjalnego dla osób bezrobotnych i ich rodzin. Dlatego też w Narodowej

Strategii Integracji Społecznej cztery z dwudziestu priorytetów odnoszą się do sfery działań dotyczących realizacji **prawa do pracy**:

- ograniczenie bezrobocia długookresowego;
- zmniejszenie bezrobocia młodzieży;
- zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród niepełnosprawnych;
- zwiększanie liczby uczestników aktywnej polityki rynku pracy.

W zakresie realizacji **prawa do ochrony zdrowia**:

- wydłużenie przeciętnego dalszego trwania życia w sprawności;
- upowszechnienie dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- zwiększenie zakresu programów zdrowia publicznego obejmujących kobiety i dzieci.

W zakresie realizacji **innych praw społecznych**:

- zwiększenie dostępu do lokali (mieszkań) dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością;
- zapewnienie lepszego dostępu do pracowników socjalnych;
- rozwinięcie pomocy środowiskowej i zwiększenie liczby osób objętych jej usługami;
- zaangażowanie obywateli w działalność społeczną;
- realizacja Narodowej Strategii Integracji Społecznej przez samorządy terytorialne;
- zwiększenie dostępu do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

1.3.2. KRAJOWY PLAN DZIAŁANIA NA RZECZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej to program poprawy dostępu do praw społecznych i zwiększania poziomu ich realizacji. Jest to również zasadniczy instrument osiągania integracji społecznej w europejskim modelu społecznym. Realizacja praw społecznych wymaga oczywiście poniesienia określonych kosztów, tak samo jak realizacja wszystkich innych kategorii praw człowieka zawartych

w prawie międzynarodowym i krajowym. Należy więc zapewnić w sposób trwały zasoby finansowe, kadrowe, lokalowe, rzeczowe i inne instytucjom odpowiedzialnym za realizację tych praw.

Prawa społeczne powinny mieć obecnie priorytet w wydatkach publicznych. Ich realizacja znacznie się pogorszyła w ostatnich latach, a więc zmniejsza się poziom integracji społecznej i zwiększa się skala i zasięg procesów wykluczenia społecznego. W Krajowym Planie Działań na rzecz Integracji Społecznej za najważniejsze uznano:

- działania edukacyjne, socjalne i zdrowotne zapobiegające wykluczeniu oraz wspierające grupy zagrożone;
- budowę systemu bezpieczeństwa socjalnego i przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu;
- realizację prawa do pracy dla każdego, w tym szczególnie dla grup defaworyzowanych na rynku pracy poprzez odpowiednią politykę makroekonomiczną i politykę zatrudnienia;
- rozwój systemu instytucjonalnego z jasnym podziałem odpowiedzialności instytucji rządowych i samorządowych, otwierającego przestrzeń dla aktywności obywatelskiej i upodmiotowienia osób korzystających z usług społecznych, świadczonych zarówno przez państwo, jak i przez organizacje pozarządowe.

Na poziomie operacyjnym ważne jest, że polska polityka integracji społecznej musi być realizowana **we współpracy z szeroko rozumianymi partnerami społecznymi**. Szczególnie chodzi tu o związki zawodowe i związki pracodawców, organizacje pozarządowe, samorzady lokalne oraz instytucje charytatywne, kościoły i związki wyznaniowe. Niezależnie od osiągniętego poziomu zamożności oraz stanu koniunktury gospodarczej państwo nie jest w stanie zrealizować celów tej polityki bez partnerstwa z innymi instytucjami.

W tym kontekście ustalono następujące priorytety na najbliższe dwa lata:

- zaangażowanie obywateli w działalność społeczną, głównie poprzez zwiększenie ich uczestnictwa w działalności organizacji pozarządowych i innych formach pracy społecznej oraz samopomocy;

- wzrost liczby samorządów, które z pełną wrażliwością i zaangażowaniem podejmą się tworzenia lokalnych strategii przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, a następnie zrealizują ich założenia.

1.3.3. NARODOWE STRATEGICZNE RAMY ODNIESIENIA 2007-2013 (NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI 2007-2013)

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Europejskiej, ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, przygotowano strategiczne wytyczne w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, określające indykatywne ramy interwencji funduszy z uwzględnieniem innych polityk Unii Europejskiej. Projekt tego dokumentu Komisja Europejska opublikowała w dniu 5 lipca 2005 r. pod nazwą „Polityka spójności wspierająca wzrost gospodarczy i zatrudnienie: Strategiczne Wytyczne Wspólnoty 2007-2013” (SWW). Dokument ten zaleca każdemu funduszowi realizację celu priorytetowego, którym jest promowanie harmonijnego, zrównoważonego i trwałego rozwoju Wspólnoty. Uwzględnienia przy tym zalecenia KE w zakresie polityki gospodarczej oraz zatrudnienia – Zintegrowany Pakiet Wytycznych w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia na lata 2005-2008 (ZPW).

Na podstawie zapisów Strategicznych Wytycznych Wspólnoty Polska opracowała „Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie” (NSRO), które integrują główne priorytety Wspólnoty z priorytetami polskimi, uwzględniając jednocześnie zapisy Krajowego Programu Reform, odpowiadającego na wyzwania zawarte w Strategii Lizbońskiej. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia stanowią podstawę do programowania interwencji Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności (FS).

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia określają działania o charakterze rozwojowym, jakie rząd polski zamierza podjąć w latach 2007-2013 w zakresie promowania trwałego wzrostu gospodarczego, wzrostu konkurencyjności oraz wzrostu zatrudnienia. NSRO służą jednocześnie zapewnieniu skutecznej pomocy na rzecz regionów i grup społecznie zmarginalizowanych oraz pomocy w restrukturyzacji

sektorów i regionów problemowych. Zakładanym efektem strategii proponowanej w NSRO jest znaczące podniesienie jakości życia mieszkańców Polski i zbliżenie poziomu rozwoju do obecnie najbiedniejszych starych państw członkowskich, a w dłuższej perspektywie poziomu zbliżonego do średniej europejskiej.

W wyniku przeprowadzonej analizy, która wykazała różnice poziomu społecznego-gospodarczego rozwoju kraju oraz poszczególnych jego regionów w stosunku do innych krajów UE, oraz w odpowiedzi na wyzwania Strategii Lizbońskiej i cele Zintegrowanego Pakietu Wytycznych, których instrumentem realizacji na gruncie krajowym jest Krajowy Program Reform, sformułowano cel strategiczny Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013. Zakłada on tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Cel strategiczny osiągnąć będzie poprzez realizację horyzontalnych celów szczegółowych, co oznacza, że wszystkie programy, działania i projekty podejmowane w ramach NSRO realizują je jednocześnie aczkolwiek w różnym zakresie. Celami horyzontalnymi NSRO są m.in.:

- poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa;
- poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej;
- budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski;
- wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.

1.3.4. PROGRAM OPERACYJNY KAPITAŁ LUDZKI

Najważniejszym instrumentem finansowym polityki społecznej Unii Europejskiej jest Europejski Fundusz Społeczny. Finansuje on działania państw członkowskich w zakresie przeciwdziałania bezrobociu i rozwoju zasobów ludzkich w celu osiągnięcia spójności gospodarczej i społecznej oraz wysokiego poziomu zatrudnienia. Zgodnie z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia (NSRO) całość interwencji

Europejskiego Funduszu Społecznego w Polsce na lata 2007-2013 została ujęta w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Jego celem jest umożliwienie pełnego wykorzystania potencjału zasobów ludzkich poprzez wzrost zatrudnienia i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw i ich pracowników, podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego oraz wsparcie budowy struktur administracyjnych państwa.

Problematyka integracji społecznej została ujęta w dwóch priorytetach tego Programu, tj. w realizowanym na poziomie centralnym priorytecie I „Zatrudnienie i integracja społeczna” oraz w realizowanym na poziomie regionalnym priorytecie VII „Promocja integracji społecznej”. W ramach tych priorytetów przewidziano następujące działania odnoszące się do problematyki integracji społecznej:

- Priorytet I – Działanie 1.2. „Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej”, którego cel zakłada podniesienie jakości i efektywności funkcjonowania instytucji działających w obszarze pomocy i integracji społecznej poprzez rozszerzanie realizowanych przez nie usług, poprawę systemu monitorowania i oceny efektywności podejmowanych działań oraz inwestycje w rozwój kwalifikacji i kompetencji kadr;
- Priorytet I – Działanie 1.3. „Ogólnopolskie programy integracji i aktywizacji zawodowej”, którego celem jest opracowywanie, wdrażanie i promocja ogólnopolskich i ponadregionalnych rozwiązań z zakresu aktywizacji zawodowej i integracji społecznej, skierowanych do grup znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym w szczególności: młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym, osób pozbawionych wolności, osób niepełnosprawnych oraz członków społeczności romskiej, a także upowszechnianie rozwiązań na rzecz godzenia życia zawodowego i rodzinnego oraz wyrównywania szans kobiet i mężczyzn w dostępie do zatrudnienia;
- Priorytet VII – Działanie 7.1. „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji”, którego cel zakłada rozwijanie aktywnych form integracji społecznej i umożliwianie dostępu do nich osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz poprawę skuteczności funkcjonowania instytucji pomocy społecznej w regionie;

- Priorytet VII – Działanie 7.2. „Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej”, którego celem jest poprawa dostępu do zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i rozwijanie sektora ekonomii społecznej;
- Priorytet VII – Działanie 7.3. „Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji”, którego celem zakłada wsparcie dla rozwoju inicjatyw na rzecz aktywizacji i integracji społeczności lokalnych, przyczyniające się do realizacji strategii rozwoju kapitału ludzkiego na terenach wiejskich.

Pośrednio dla problematyki integracji społecznej istotne jest również wyznaczone w ramach Priorytetu V – Działanie 5.4 „Rozwój potencjału trzeciego sektora”, którego celem zakłada wspieranie potencjału organizacji pozarządowych w celu ich efektywnego i profesjonalnego uczestnictwa w mechanizmach partnerstwa, szczególnie w obszarach istotnych dla realizacji Strategii Lizbońskiej i Krajowego Programu Reform.

1.3.5. STRATEGIA POLITYKI SPOŁECZNEJ WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2006-2020

Ze względu na swój dalekosiężny charakter strategia budowana na poziomie lokalnym musi uwzględniać i brać pod uwagę przesłanki zawarte w dokumentach strategicznych podmiotów, z którymi gmina współpracuje na zasadzie partnerstwa. Jednym z nich jest samorząd województwa śląskiego. „Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020” pozwala zaplanować działania województwa z zakresu polityki społecznej w taki sposób, aby przeciwdziałać najistotniejszym zagrożeniom społecznym przy aktywnym udziale samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych. Zagrożenia takie, jak negatywne skutki ubóstwa i zjawisko wykluczenia społecznego, to wyzwania nie tylko dla Śląska, ale również dla społeczeństwa współczesnej Europy.

Zadaniem samorządu województwa jest nie tylko rozwiązywanie problemów społecznych. To przede wszystkim organizowanie wsparcia i pomocy osobom potrzebującym w miejscu ich zamieszkania, a więc przy udziale jednostek organizacyjnych samorządów lokalnych. Województwo poprzez działalność Regionalnego Ośrodka Pomocy Społecznej pełni rolę wspierającą, aktywizującą, koordynującą i inicjującą nowe rozwiązania, zmierzające tym samym do wyrównywania

poziomu życia mieszkańców Śląska. Strategia określa główne działania samorządu województwa zgodnie z przypisanymi województwu zadaniami z zakresu pomocy społecznej.

W trakcie prac nad Strategią dokonano diagnozy sytuacji społecznej w województwie śląskim, na podstawie której wyznaczono następujące obszary priorytetowe dla polityki społecznej:

- Wspieranie rodzin w pełnieniu ich funkcji
- Rozwój ekonomii społecznej jako instrumentu aktywnej polityki społecznej
- Wspieranie działań na rzecz ochrony dzieci i młodzieży przed zjawiskami dezorganizacji społecznej
- Tworzenie warunków sprzyjających aktywizacji osób niepełnosprawnych
- Przełamywanie barier w aktywizacji osób starszych
- Wspieranie działań na rzecz integracji systemu pomocy społecznej. Rozwój systemu kształcenia ustawicznego kadr służb pomocy społecznej
- Bezpieczeństwo publiczne

Następnie sformułowano misję, będącą zarazem celem głównym Strategii: „Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców województwa śląskiego”. W oparciu o powyżej przedstawione priorytety polityki społecznej województwa śląskiego oraz cel główny wyznaczono następujące cele strategiczne:

1. Wzmocnienie polityki prorodzinnej
2. Wyrównywanie szans wychowawczych i edukacyjnych dzieci i młodzieży
3. Wspieranie osób starszych w pełnieniu ról społecznych
4. Wzmacnianie równych szans osób niepełnosprawnych
5. Wspieranie działań na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień
6. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
7. Wzmacnianie bezpieczeństwa publicznego

1.3.6. STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWIATU RYBNICKIEGO

Stworzenie ponadgminnej polityki rozwiązywania problemów społecznych jest jednym z istotnych zadań powiatu wynikających z ustawy o pomocy społecznej. Założenia tej polityki znalazły miejsce w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Rybnickiego. Dokument, określający najistotniejsze problemy do rozwiązania w najbliższej przyszłości, wychodzi naprzeciw potrzebom społeczności lokalnej, wytycza kierunki działania administracji powiatowej oraz wyznacza cele i zadania funkcjonujących struktur. Ich realizacja ma na celu złagodzenie zjawisk niekorzystnych dla ludzi, którzy z różnych powodów znajdują się w potrzebie.

W trakcie prac nad strategią zdiagnozowano aktualne i potencjalne problemy (wysoki i wciąż rosnący poziom bezrobocia, ubóstwo, alkoholizm, przemoc w rodzinie, zaburzenia psychiczne mieszkańców powiatu, niepełnosprawność, narkomania), przedstawiono możliwości ich rozwiązania, biorąc pod uwagę wewnętrzne i zewnętrzne uwarunkowania, wyznaczono cele, kierunki i działania strategiczne oraz opracowano dwie grupy projektów, służących zniwelowaniu tych problemów.

Pierwsza grupa obejmuje projekty organizacyjne zmierzające do zmiany sposobu funkcjonowania podmiotów dotychczas związanych z pomocą społeczną (m.in. uruchomienie kampanii promocyjnej na rzecz niesienia pomocy osobom najbardziej potrzebującym), druga natomiast zawiera projekty inwestycyjne dotyczące działań wymagających nakładów finansowych, np. utworzenia instytucji dziennej opieki nad osobami wymagającymi wsparcia.

1.3.7. PROGRAM POMOCY OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM W POWIECIE RYBNICKIM NA LATA 2005-2010

Program Pomocy Osobom Niepełnosprawnym w Powiecie Rybnickim na lata 2005-2010 jest dokumentem, którego celem jest stworzenie osobie niepełnosprawnej warunków umożliwiających optymalne wykorzystanie jej zdolności i możliwości dla osiągnięcia jak największej życiowej samodzielności i aktywności oraz pełną integrację ze środowiskiem, a także warunków przeciwdziałających izolacji i marginalizacji tych osób. W ramach programu, po przeprowadzeniu diagnozy problemu niepełnosprawności na terenie powiatu, wyznaczono następujące cele i planowane działania:

1. Wczesna interwencja i przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym związanym z powstaniem niepełnosprawności
 - wczesna interwencja i wspomaganie rozwoju
2. Oświata i kształcenie
 - zatrudnienie pedagogów, likwidacja barier architektonicznych, szkolenia nauczycieli z klas integracyjnych
 - upowszechnienie dojazdów dzieci niepełnosprawnych do szkół
 - szkolenie rodziców i wolontariuszy dzieci niepełnosprawnych – niewidzących i niedowidzących
3. Rehabilitacja zawodowa
 - subsydiowane formy zatrudniania osób niepełnosprawnych z udziałem środków europejskich do 2006 roku
 - Warsztaty Terapii Zajęciowej
4. Rehabilitacja społeczna
 - mieszkania chronione-wspólnotowe dla osób niepełnosprawnych
 - stwarzanie możliwości uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych
 - likwidacja barier w komunikowaniu się dla indywidualnych osób niepełnosprawnych
 - likwidacja barier architektonicznych, urbanistycznych dla indywidualnych osób niepełnosprawnych
 - dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze
 - coroczne organizowanie Powiatowego Dnia Osób Niepełnosprawnych
 - zorganizowanie świetlic z ofertą dla osób niepełnosprawnych
 - dowóz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej do placówek edukacyjnych
 - likwidacja barier architektonicznych, urbanistycznych na terenie powiatu
 - oznaczenie kursów autobusów niskopodłogowych w rozkładach jazdy
 - szkolenia z zakresu ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie, oraz organizowania wolontariatu dla ośrodków pomocy społecznej i organizacji pozarządowych

- wzrost zakresu pomocy dla organizacji pozarządowych ze strony samorządu, zaangażowanie organizacji w działania samorządu
5. Informacja jako metoda likwidacji barier
- stała rubryka informacyjna w Kurierze Powiatowym
6. Inne działania zmierzające do poprawy życia osób niepełnosprawnych oraz poprawy ich funkcjonowania w społeczeństwie
- wypożyczalnia sprzętu ortopedycznego
 - określenie zasad korzystania z pomocy dla niepełnosprawnych w Rybniku ze strony mieszkańców powiatu
 - stworzenie katalogu usług dostępnych dla niepełnosprawnych w najbliższym otoczeniu

1.3.8. STRATEGIA ROZWOJU GMINY GASZOWICE

Samorządy lokalne działające w warunkach gospodarki rynkowej, cechującej się dużą dynamiką zmian i niepewnością, co do ich kierunków, muszą posiadać zdolność do wczesnego rozpoznawania zagrożeń, jak i dostrzegania pojawiających się szans. Silne oddziaływanie czynników zewnętrznych, w których istotną rolę odgrywa dynamika i ekspansywność jednostek terytorialnych (gmin miejskich i wiejskich oraz województw), konkurujących w dostępie do ograniczonego rynku inwestorów i kapitału, wymuszają konieczność stosowania przez władze samorządowe odpowiednich metod zarządzania. W takich warunkach istotnego znaczenia nabiera zarządzanie strategiczne, które, oparte na opracowywaniu, wdrażaniu i kontroli realizacji planów strategicznych, umożliwia dostosowanie funkcjonowania jednostek terytorialnych do zmian zachodzących w otoczeniu. W obecnych warunkach polskich – na poziomie zarządzania lokalnego (gminnego) – jedną z podstawowych ról wśród tego typu planów pełnią strategie rozwoju. W opracowaniach tych określane są cele rozwoju lokalnego oraz sposoby realizacji tych celów przy wyróżnieniu najbardziej pożądanym dla rozwoju gminy działań.

W trakcie prac nad Strategią Rozwoju Gminy Gaszowice przedstawiono profil ekonomiczny gminy, sformułowano wizję przyszłości i misję gminy, zidentyfikowano główne problemy gminy, mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia oraz wyodrębniono

dziewięć priorytetowych obszarów rozwoju gminy, w ramach których wyznaczono kierunki działań. W obrębie poszczególnych obszarów sformułowano następujące kierunki działań i przedsięwzięcia rozwojowe odnoszące się bezpośrednio do sfery społecznej:

Obszar priorytetowy 2: Bezpieczeństwo cywilizacyjne

1. Objęcie dzieci i młodzieży systematyczną opieką stomatologiczną
 - wprowadzenie obowiązkowych badań w szkole finansowanych z budżetu gminy
 - uruchomienie programu i akcji promocyjnej „Zdrowe zęby”
 - komunalizacja usług z zakresu podstawowej opieki medycznej
2. Opieka nad ludźmi starszymi
 - stworzenie w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego gminnego systemu opieki nad ludźmi starszymi
 - opracowanie i wdrożenie gminnego programu edukacyjnego kształcącego animatorów opieki nad ludźmi starszymi

Obszar priorytetowy 3: Aktywne usługi rynku pracy

1. Dywersyfikacja zawodowych kompetencji ludności
 - organizacja gminnego systemu monitoringu rynku pracy
 - opracowanie pilotażowego programu zawodowego restartu kobiet
 - utworzenie gminnego ośrodka przekwalifikowań zawodowych
2. Wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy
 - opracowanie koncepcji udziału gminy w tworzeniu nowych miejsc pracy dla ludzi młodych podejmujących aktywność zawodową

Obszar priorytetowy 4: Przyjazne i dostępne formy edukacji

1. Zmiana profilu edukacyjnego („nauczanie bez granic”)
 - tworzenie warunków mieszkaniowych dla zatrudnienia nauczycieli w deficytowych specjalnościach (nauczanie języków obcych, informatyka)
 - uzupełnienie programów nauczania o elementy rozwijające świadomość ekologiczną wśród dzieci i młodzieży
 - uzupełnienie programów nauczania o elementy rozwijające poczucie tożsamości lokalnej

- ufundowanie stypendiów gminnych dla studentów i nauczycieli doskonalących swe kwalifikacje zawodowe (w zamian za obowiązek pracy w gminie)
 - dofinansowanie z budżetu gminy przejazdów młodzieży szkolnej środkami komunikacji publicznej między miejscem nauki i zamieszkania
 - utworzenie miasteczka ruchu
2. Doposażenie szkół
- budowa hali sportowej przy szkole w Szczerbicach i w Czernicy
 - doposażenie wszystkich szkół podstawowych w sale gimnastyczne i urządzenia sportowe na wolnym powietrzu
 - wyposażenie szkolnych pracowni specjalistycznych

Obszar priorytetowy 7: Partnerstwo w życiu publicznym

1. Mobilizacja aktywnego uczestnictwa ludności w rozwoju kulturowym gminy i w tworzeniu gminnego potencjału infrastrukturalnego
- wspieranie grupy teatralnej w Czernicy
 - organizacja gminnego ośrodka edukacji osób dorosłych świadczącego częściowo odpłatne usługi edukacyjne w zakresie języków obcych, informatyki, funkcjonowania systemów finansowo-podatkowych i inne.

2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

Część diagnostyczna zawiera diagnozę problemów społecznych gminy. Diagnoza została oparta na badaniu źródeł zastanych oraz analizie skonstruowanych specjalnie do tego celu ankiet i wywiadów.

2.1. CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina Gaszowice jest gminą wiejską, położoną w południowo-zachodniej części województwa śląskiego. Jest jedną z pięciu jednostek samorządu terytorialnego

wchodzącego w skład powiatu rybnickiego (rycina 1.). Posiada dogodne połączenia drogowe i kolejowe z Rybnikiem, Rydułtówami oraz Raciborzem. Zajmuje powierzchnię 20 km² i liczy 8.782 mieszkańców (stan na 31.12.2007 r.).

Rycina 1. Gmina Gaszowice na tle powiatu rybnickiego.

Do gminy należy pięć sołectw: Czernica, Gaszowice, Łuków Śląski, Piece i Szczerbice. Gmina graniczy: od zachodu i północy z gminą Lyski, od wschodu z gminą Jejkowice, a od południa z miastami Rydułtowy (powiat wodzisławski) i Rybnik.

Pod względem fizycznogeograficznym gmina Gaszowice zajmuje część Kotliny Raciborskiej zwaną Wysoczyzną Rybnicką, która rozciąga się od Rybnika po dolinę Odry. Dolina Odry ma charakter pradoliny o szerokości od 8 do 12 km z łąkowym tarasem zalewowym i wyższymi tarasami piaszczystymi. Teren gminy ukształtowany jest na poziomie od 220 m n.p.m. w jej północnej części (okolice Jeruzalem i Pogwizdowa) do 280 m n.p.m. w jej południowo-wschodniej części (okolice Czernicy). W krajobrazie gminy dominują dwie formy. Pierwszą stanowią tereny pagórkowate, wśród których przeważają wzniesienia poprzecinane dolinami rzek, występujące głównie w południowej części gminy (rejon Czernicy). Zbocza wzniesień są łagodnie nachylone i poprzecinane dolinami niewielkich cieków o charakterze naturalnym, a doliny – wyżłobione w skutek naturalnego odpływu wód z terenów przyległych – stanowią naturalną podstawę drenażu tego terenu. Na drugą formę krajobrazu składają się natomiast doliny potoków

Czernickiego i Gzel o łagodnych nachyleniach zboczy oraz licznych terenach zalewowych (podmokłych), z czego największe położone są w obniżeniu morfologicznym pomiędzy Łukowem a Piecami.

Pod względem geologicznym gmina Gaszowice leży w południowo-zachodniej części niecki głównej Górnośląskiego Zagłębia Węglowego. W budowie geologicznej dominują utwory trzeciorzędu (miocen) i czwartorzędu (plejstocen, holocen), które zalegają zwartą powłoką na osadach karbonu.

Z końcem 2007 roku na terenie gminy Gaszowice funkcjonowało 5 podmiotów gospodarczych publicznych i 418 podmiotów gospodarczych prywatnych. Działały one głównie w takich sekcjach, jak: handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego oraz budownictwo.

Sieć placówek oświatowych na terenie gminy tworzą: dwa Przedszkola Samorządowe w Czernicy i Gaszowicach, do których w roku szkolnym 2006/2007 chodziło 154 dzieci, trzy Szkoły Podstawowe Samorządowe w Czernicy, Gaszowicach i Szczerbicach, do których uczęszczało łącznie 525 uczniów, oraz Gimnazjum w Piecach, w którym naukę pobierało 272 uczniów. Na terenie gminy funkcjonuje także Gminna Biblioteka Publiczna w Gaszowicach, Ośrodek Kultury w Czernicy oraz Ośrodek Kultury i Sportu w Gaszowicach.

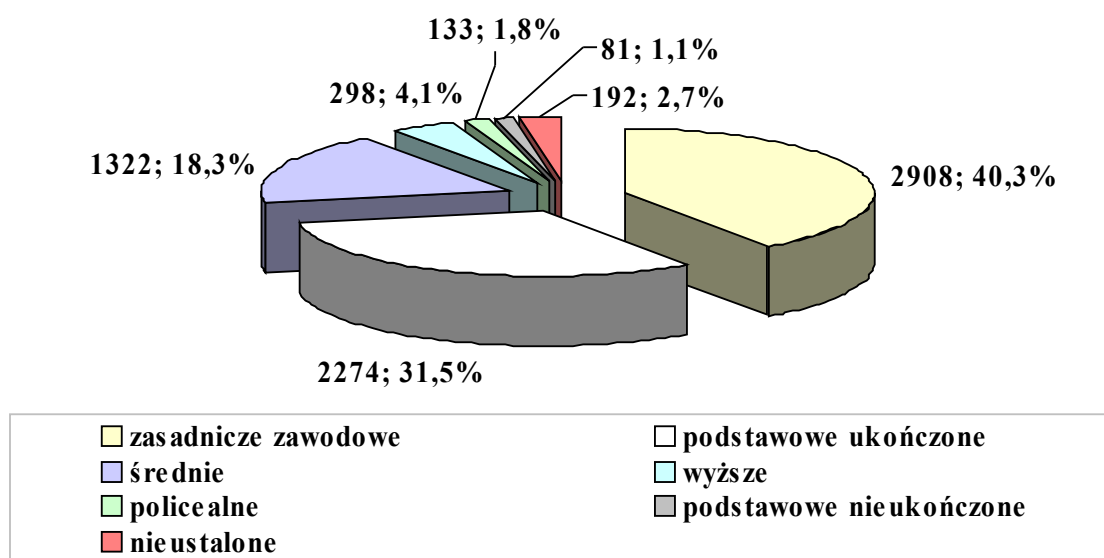
Mieszkańcy gminy mają zapewnioną opiekę zdrowotną w Ośrodkach Zdrowia w Czernicy i Gaszowicach oraz jednym gabinecie prywatnym.

2.2. DEMOGRAFIA

Sytuacja demograficzna mieszkańców gminy została opracowana na podstawie informacji zebranych podczas przeprowadzania Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 roku oraz danych Urzędu Gminy Gaszowice z lat 2005-2007. Ich analiza pozwoliła na zobrazowanie sytuacji społeczno-ekonomicznej ludności, przedstawienie obecnej struktury demograficznej mieszkańców i dokonanie w tym zakresie prognozy na najbliższe lata. Czynniki powyższe odgrywają bowiem istotną rolę w planowaniu zabezpieczenia społecznego ludności.

W 2002 roku teren gminy Gaszowice zamieszkiwało 8.512 osób. Analizując strukturę wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej (7.208 osób), należy stwierdzić, iż największe grupy stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (2.908 osób) i podstawowym ukończonym (2.274 osoby), a wykształceniem wyższym legitymowało się 298 mieszkańców. Strukturę wykształcenia ludności gminy Gaszowice w wieku 13 lat i więcej w 2002 roku przedstawia poniższy wykres.

Ludność gminy w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2002 roku

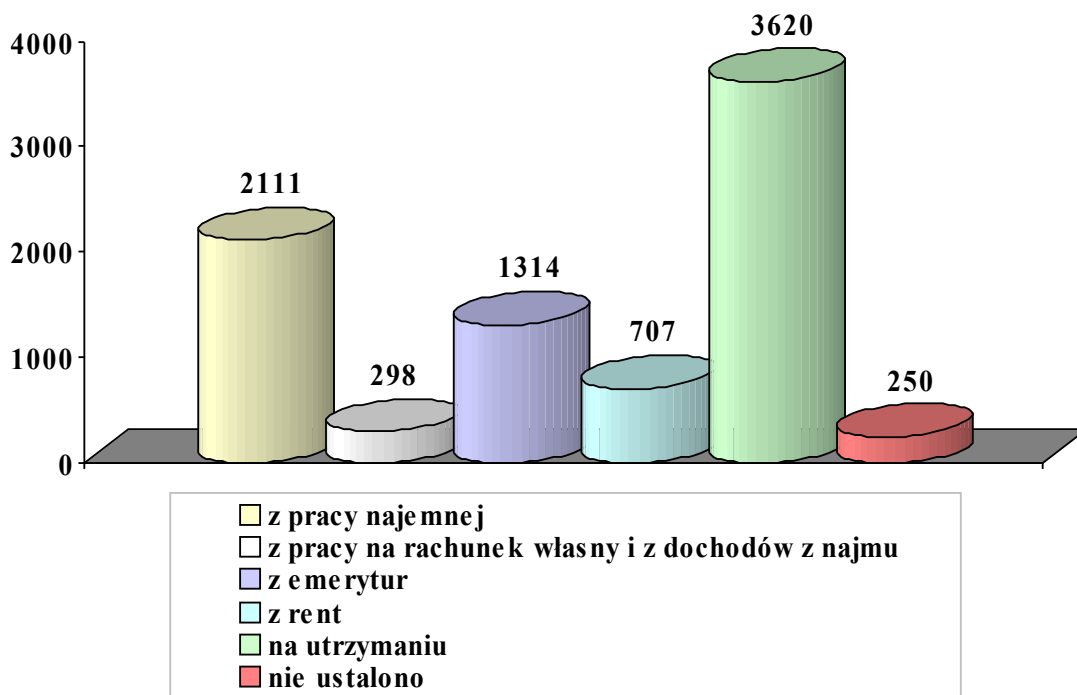

Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2002.

Poziom wykształcenia lokalnej społeczności jest ważną przesłanką w procesie oceny umiejętności i radzenia sobie poszczególnych osób przede wszystkim na rynku pracy. Im bowiem dana osoba jest lepiej wykształcona, tym łatwiej potrafi się przystosować do zmiennej rzeczywistości rynku pracy.

Wykształcenie ludności jest bezpośrednio związane z jej cechami społeczno-zawodowymi, wpływa na aktywność zawodową ludności i źródła jej utrzymania. Dane szczegółowe w tym ostatnim zakresie przedstawia poniższy wykres.

Ludność gminy według głównego źródła utrzymania w 2002 roku

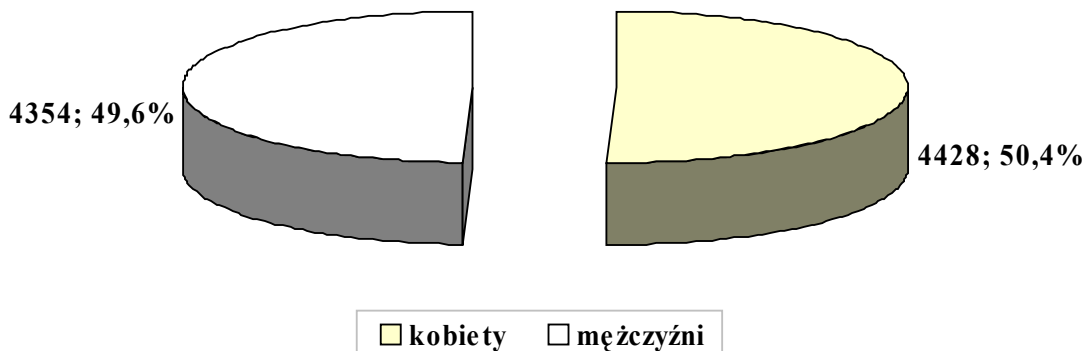

Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2002.

W 2002 roku spośród 8.512 mieszkańców gminy 4.642 osoby (54,5%) posiadały własne źródło utrzymania. Wśród nich 2.409 osób utrzymywało się z pracy, w tym 2.111 osób z pracy najemnej i 298 osób z pracy na rachunek własny i z dochodów z najmu (112 osób z pracy w swoim gospodarstwie rolnym). Z pozostałych źródeł utrzymania korzystały 2.233 osoby, z czego 1.314 osób otrzymywało emerytury, a 707 osób – renty. Na utrzymaniu pozostawało 3.620 osób, a źródła utrzymania nie ustalono dla 250 osób.

Na przestrzeni ostatnich lat sytuacja demograficzna gminy Gaszowice ulegała zmianom. Dane szczegółowe w tym zakresie prezentują poniższe wykresy.

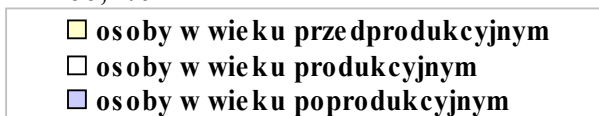
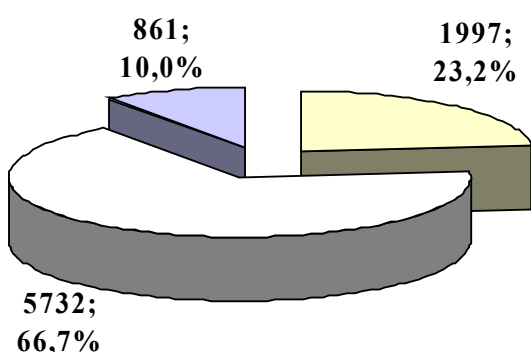
Ludność gminy według płci z końcem 2007 roku

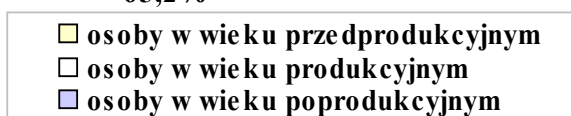
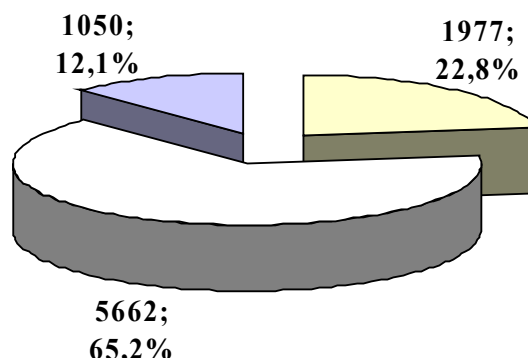
Dane Urzędu Gminy Gaszowice.

Według danych Urzędu Gminy Gaszowice z 31 grudnia 2007 roku teren gminy zamieszkiwały 8.782 osoby, w tym 4.428 kobiet i 4.354 mężczyzn. Na 100 mężczyzn przypadają 102 kobiety. Wskaźnik gęstości zaludnienia wynosił 439 osób na 1 km².

**Struktura wiekowa mieszkańców gminy
z końcem 2005 roku**

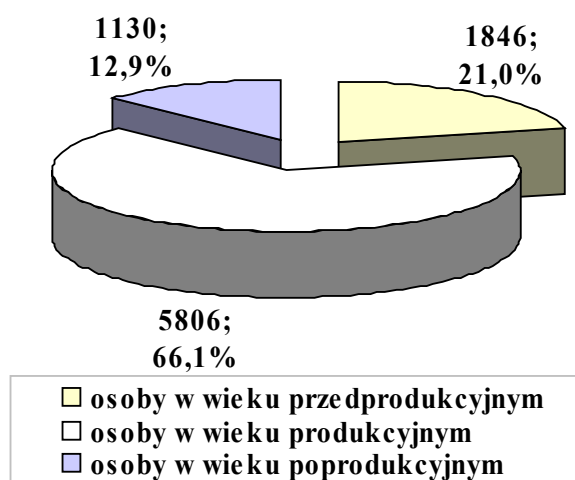

**Struktura wiekowa mieszkańców gminy
z końcem 2006 roku**

Dane Urzędu Gminy Gaszowice.

**Struktura wiekowa mieszkańców gminy
z końcem 2007 roku**

Dane Urzędu Gminy Gaszowice.

Na przestrzeni lat 2004-2007 struktura wiekowa mieszkańców gminy Gaszowice ulegała zmianom. W analizowanym okresie miał miejsce systematyczny spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Wahaniom ulegała natomiast liczba osób w wieku produkcyjnym. Z powyżej przedstawionych danych wynika, iż struktura wiekowa ludności gminy była korzystna, co przejawiało się większą liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym w porównaniu z osobami w wieku poprodukcyjnym.

Prognozując sytuację demograficzną gminy na najbliższe lata, należy jednak zwrócić uwagę na dwie istotne kwestie. Pierwsza z nich dotyczy systematycznego spadku liczby dzieci i młodzieży (w przedziale wiekowym 0-17 lat), druga natomiast odnosi się do stałego wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym oraz znacznego przyrostu w 2007 roku liczby osób w wieku produkcyjnym. W niedalekiej przyszłości spora grupa osób w wieku produkcyjnym będzie kończyć swą działalność zawodową i zasili grono seniorów. Z perspektywy systemu zabezpieczenia społecznego jest to o tyle ważne, że wymaga dostosowania do potrzeb tej grupy odpowiedniej sfery usług społecznych.

Wzrost udziału osób starszych w ogóle populacji może przyczynić się do zwiększenia liczby osób niepełnosprawnych. Starsze grupy wiekowe są bardziej narażone na ryzyko niepełnosprawności – w 2002 roku wśród 1.172 osób będących w wieku poprodukcyjnym na terenie gminy, 25,9% (304 osoby) było dotkniętych

niepełnosprawnością. Dodajmy, że proces starzenia się lokalnej społeczności wynika także skądinąd z pozytywnej przesłanki – wydłużania się średniego czasu życia.

2.3. MARGINALIZACJA I WYKLUCZENIE Z PERSPEKTYWY OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ

Według ustawy o pomocy społecznej pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości (art. 2. 1).

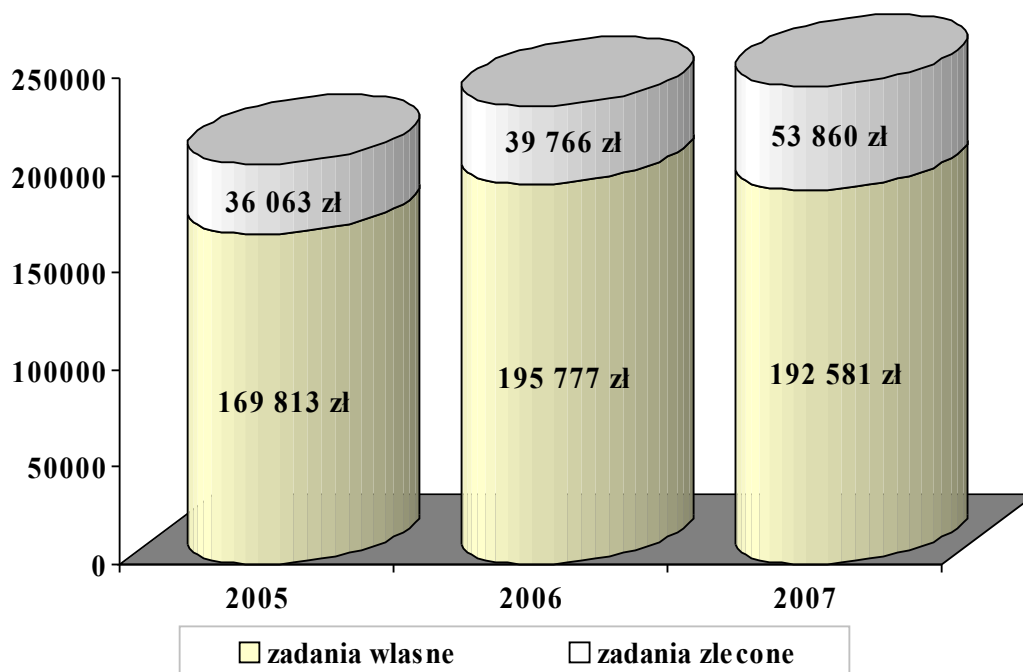
Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 3. 1). Ustawa o pomocy społecznej stwierdza, że udziela się pomocy osobom i rodzinom w szczególności z powodu: 1) ubóstwa; 2) sieroctwa; 3) bezdomności; 4) bezrobocia; 5) niepełnosprawności; 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby; 7) przemocy w rodzinie; 8) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; 9) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; 10) braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze; 11) trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy; 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; 13) alkoholizmu lub narkomanii; 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej; 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Za realizację zadań z zakresu pomocy społecznej na terenie gminy Gaszowice odpowiedzialny jest Ośrodek Pomocy Społecznej. Do jego obowiązków należy:

- prowadzenie diagnostyki jednostkowej i środowiskowej,
- bezpośrednie i pośrednie udzielanie świadczeń (w tym organizowanie opieki i usług domowych),
- współpraca z organizacjami i instytucjami, a zwłaszcza z samorządem lokalnym,
- aktywizowanie środowiska lokalnego.

Wielkość środków finansowych przeznaczanych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach na różne formy pomocy w latach 2005-2007 przedstawia poniższy wykres.

Wydatki OPS-u na pomoc społeczną w gminie w latach 2005-2007

Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Gaszowicach.

Na wykresie przedstawiono wysokość środków finansowych wydatkowanych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach na pomoc społeczną, uwzględniając kwoty na realizację zadań własnych gminy i zadań zleconych gminie.

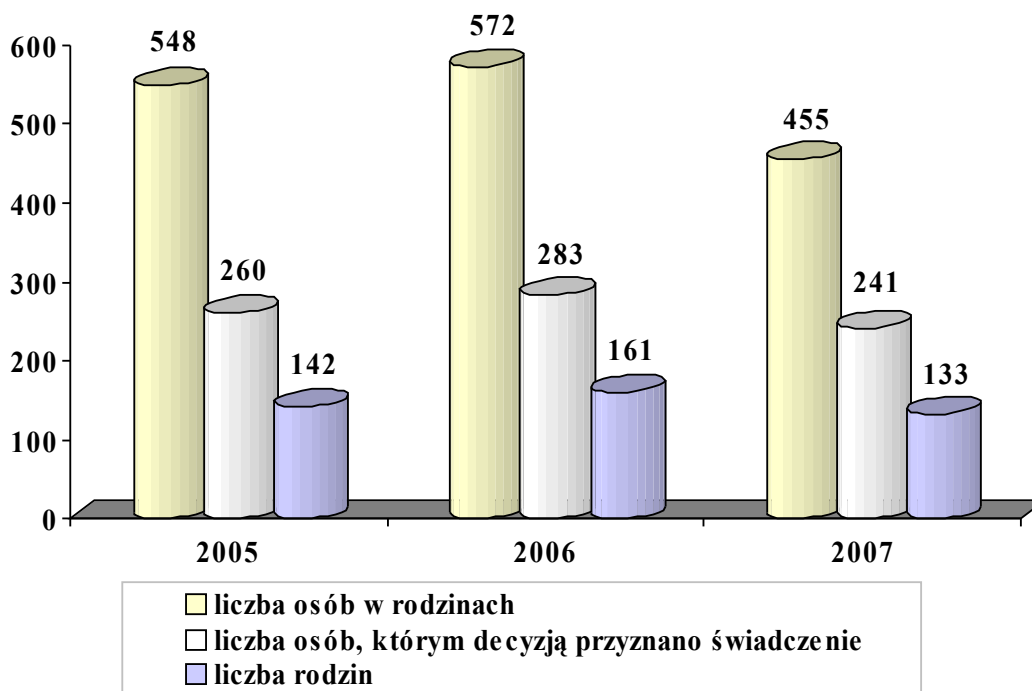
Analizując wysokość nakładów przeznaczonych na pomoc społeczną w gminie, należy zauważyć, iż zwiększały się one nieznacznie z roku na rok. Wpływ na taki stan rzeczy miał zarówno wzrost ilości środków finansowych przeznaczanych na realizację zadań własnych gminy, jak i zadań zleconych gminie.

Ogółem wielkość wydatków na udzielane wsparcie w kolejnych latach wyniosła: w roku 2005 – 205.876 zł, w roku 2006 – 235.543 zł, a w roku 2007 – 246.441 zł.

Decydujący wpływ na korzystanie z systemu pomocy społecznej w Polsce mają regulacje prawne zawarte w ustawie o pomocy społecznej oraz innych aktach normatywnych. Podstawową przesłanką przyznania świadczeń jest kryterium dochodowe osoby i rodziny. Od 1 października 2006 roku kryterium to ustalono na poziomie 477 zł

miesięcznie w przypadku osoby samotnie gospodarującej (poprzednio 461 zł) i 351 zł na osobę w rodzinie (poprzednio 316 zł). Niski poziom kwot uprawniających do przyznania świadczeń zawęża liczbę uprawnionych do korzystania z pomocy i może istotnie wypaczać skalę występującego ubóstwa. Dane szczegółowe dotyczące liczby beneficjentów pomocy społecznej w gminie Gaszowice w latach 2005-2007 przedstawia poniższy wykres.

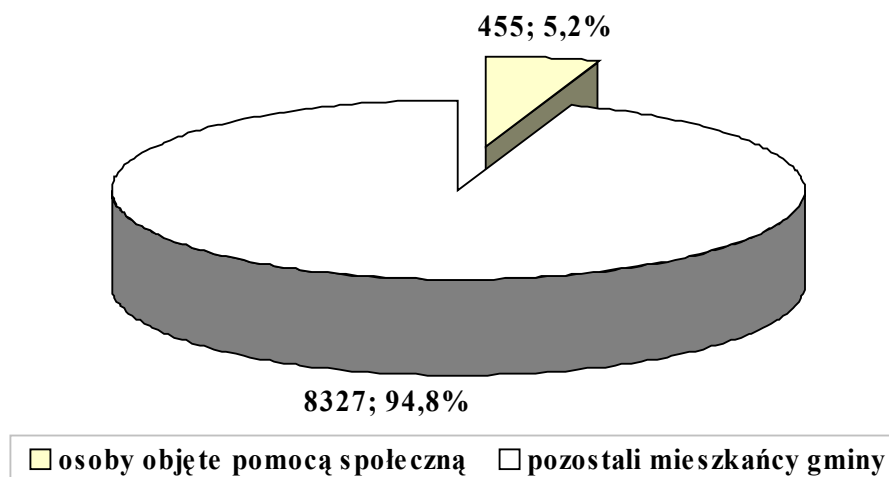
Osoby objęte pomocą społeczną w gminie w latach 2005-2007

Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Gaszowicach.

Liczba osób objętych systemem pomocy społecznej w gminie Gaszowice w 2007 roku była znacznie niższa w porównaniu z latami poprzednimi. Poniższy wykres przedstawia udział beneficjentów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców gminy Gaszowice.

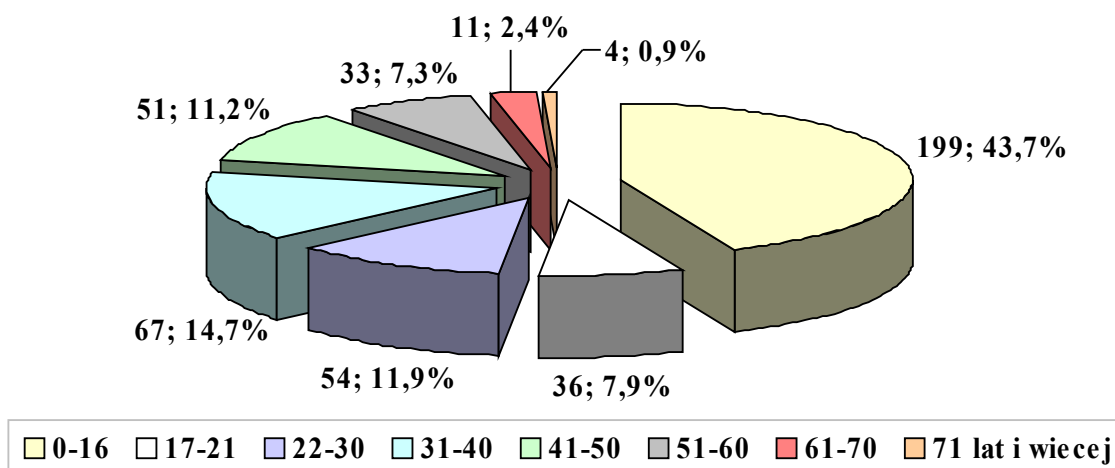
Liczba osób korzystających z systemu pomocy społecznej a ludność gminy w 2007 roku

Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Gaszowicach.

Spośród 8.782 mieszkańców gminy, 455 osób skorzystało z systemu pomocy społecznej w roku 2007. Liczba ta obejmuje również członków rodzin osób, którym decyzją administracyjną przyznano wsparcie. Strukturę demograficzną i zawodową odbiorców pomocy społecznej w 2007 roku przedstawiają poniższe wykresy.

Struktura demograficzna odbiorców pomocy społecznej w gminie w 2007 roku (liczba osób w rodzinach)

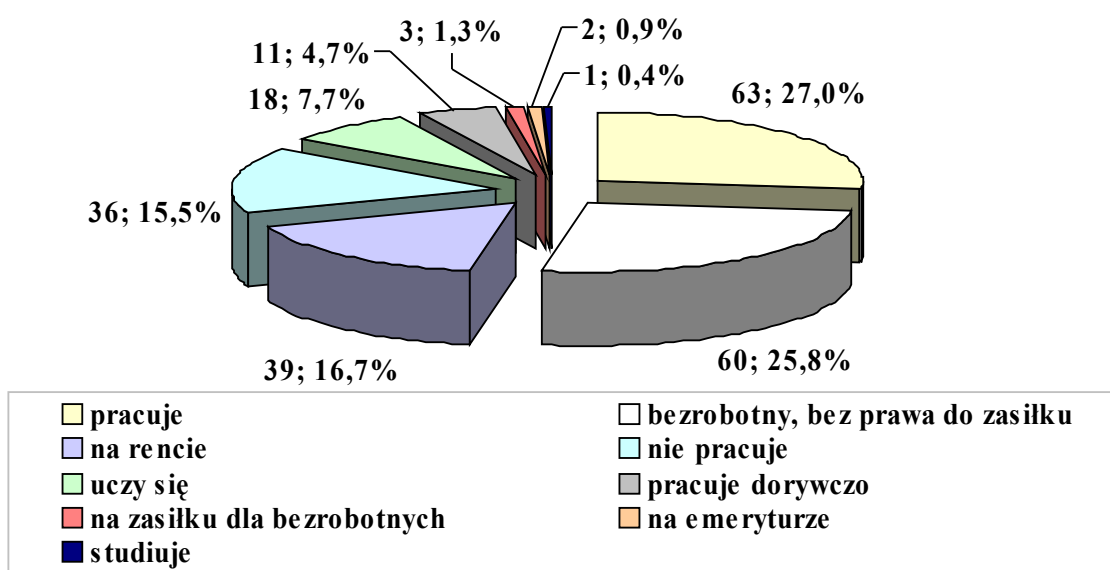

Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Gaszowicach.

Struktura demograficzna świadczeniobiorców systemu pomocy społecznej w 2007 roku odbiegała od struktury demograficznej całej lokalnej społeczności. Uwagę zwracała znaczna liczba dzieci wspieranych przez system pomocy społecznej, głównie poprzez dożywianie w szkołach (15.235 świadczeń dla 130 osób), co dowodzi istnienia

poważnych niedoborów materialnych wśród znacznej liczby rodzin Niepokój budziła również liczna grupa beneficjentów w wieku produkcyjnym, którzy, posiadając ku temu warunki, powinni samodzielnie pracować i osiągać dochody umożliwiające utrzymanie siebie i swoich rodzin.

Struktura odbiorców pomocy społecznej powyżej 18 lat w gminie ze względu na aktywność zawodową w 2007 roku (według decyzji administracyjnych)

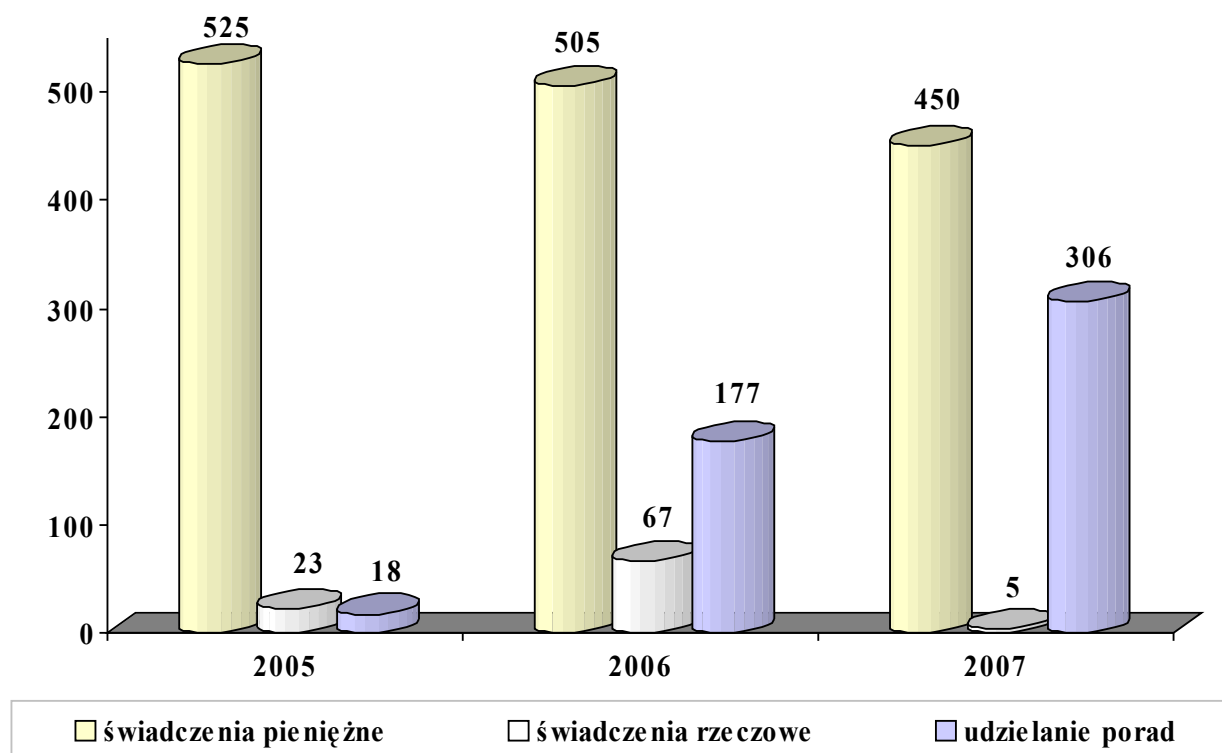
Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Gaszowicach.

Analizując strukturę odbiorców pomocy społecznej ze względu na aktywność zawodową, należy zauważyć, iż najliczniejszą grupę beneficjentów w 2007 roku stanowiły osoby pracujące. Sytuację tę należy tłumaczyć uzyskiwaniem przez te osoby niskich dochodów uniemożliwiających utrzymanie siebie i swoich rodzin. Liczną grupę tworzyły również osoby bezrobotne niemające prawa do zasiłku.

Kolejne grupy beneficjentów obejmowały osoby będące na rencie i niepracujące oraz uczące się oraz pracujące dorywczo.

Poniższy wykres przedstawia poszczególne rodzaje pomocy udzielanej beneficjentom systemu pomocy społecznej w latach 2005-2007.

Rodzaje pomocy udzielanej przez OPS w latach 2005-2007 (liczba osób)

Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Gaszowicach.

W latach 2005-2007 najczęściej udzielanym przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach wsparciem były świadczenia pieniężne. Liczba osób nimi objętych spadała z roku na rok. Analizując możliwości przyznawania przez ośrodek pomocy społecznej świadczeń pieniężnych, należy wskazać na podstawowe zasiłki, którymi obecnie są: zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy, specjalny zasiłek celowy, składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne oraz pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie.

Istotnym rodzajem pomocy było również poradnictwo. Liczba osób korzystających z tej formy wsparcia zwiększała się z roku na rok, przy czym istotny wzrost w tym zakresie odnotowano w latach 2006-2007.

W analizowanym okresie beneficjenci systemu pomocy społecznej otrzymywali wsparcie rzeczowe oraz byli objęci nieuwzględnioną na powyższym wykresie i w poniższej tabeli pracą socjalną.

Szczegółowe dane na temat liczby osób i rodzin, którym udzielono poszczególnych form wsparcia, przedstawia poniższa tabela.

Typ realizowanych świadczeń w latach 2005-2007

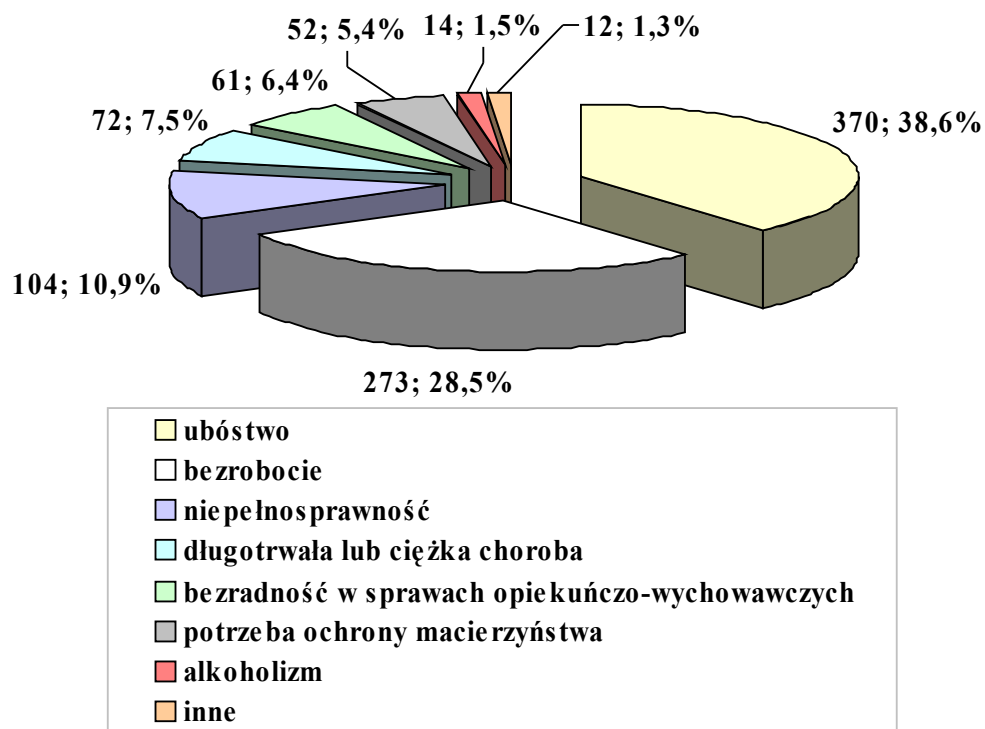
Typy świadczeń	2005		2006		2007	
	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin
Pieniężne	525	494	505	147	450	125
Rzeczowe	23	78	67	15	5	8
Udzielanie porad	18	10	177	46	306	100

Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Gaszowicach.

Większość świadczeń jest przyznawana w drodze decyzji administracyjnej. Beneficjenci niezadowoleni z uzyskanej pomocy mają prawo odwołać się do Samorządowego Kolegium Odwoławczego, które w trybie administracyjnym może decyzję OPS-u utrzymać w mocy, uchylić w części lub całości albo przekazać do ponownego rozpoznania.

Ustawa o pomocy społecznej zawiera zamkniętą listę powodów, dla których każdy mieszkaniec ma prawo skorzystać z systemu pomocy społecznej. Podstawową przesłanką przyznawania pomocy jest spełnienie wspomnianego wcześniej kryterium dochodowego, informującego o istotnym braku środków do życia, zarówno w przypadku osoby samotnie gospodarującej, jak i całej rodziny. Powody przyznawania pomocy społecznej przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach w 2007 roku przedstawia poniższy wykres.

Powody przyznawania pomocy społecznej w 2007 roku (liczba osób w rodzinach)

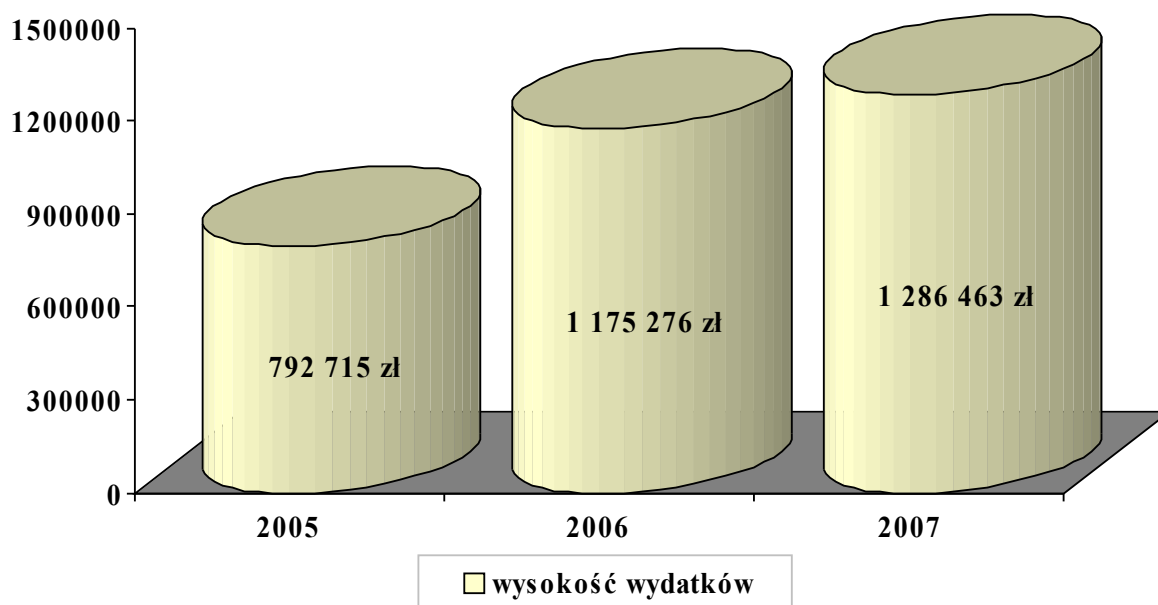
Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Gąszowicach.

W 2007 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Gąszowicach udzielał wsparcia osobom i rodzinom z następujących przyczyn:

- ubóstwo – 370 osób w 110 rodzinach,
- bezrobocie – 273 osoby w 81 rodzinach,
- niepełnosprawność – 104 osoby w 37 rodzinach,
- długotrwała lub ciężka choroba – 72 osoby w 20 rodzinach,
- bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 61 osób w 15 rodzinach,
- potrzeba ochrony macierzyństwa – 52 osoby w 10 rodzinach,
- alkoholizm – 14 osób w 6 rodzinach,
- zdarzenie losowe – 7 osób w 1 rodzinie,
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego – 3 osoby w 3 rodzinach,
- bezdomność – 2 osoby w 2 rodzinach.

Zgodnie z ustawą, świadczeniami rodzinnymi są: zasiłek rodzinny i dodatki do tego zasiłku, świadczenia opiekuńcze w postaci zasiłku pielęgnacyjnego i świadczenia pielęgnacyjnego oraz jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka. Dane szczegółowe na temat kwot wydatkowanych przez OPS w Gaszowicach na realizację świadczeń rodzinnych w latach 2005-2007 przedstawia poniższy wykres.

Wydatki OPS-u na świadczenia rodzinne w latach 2005-2007

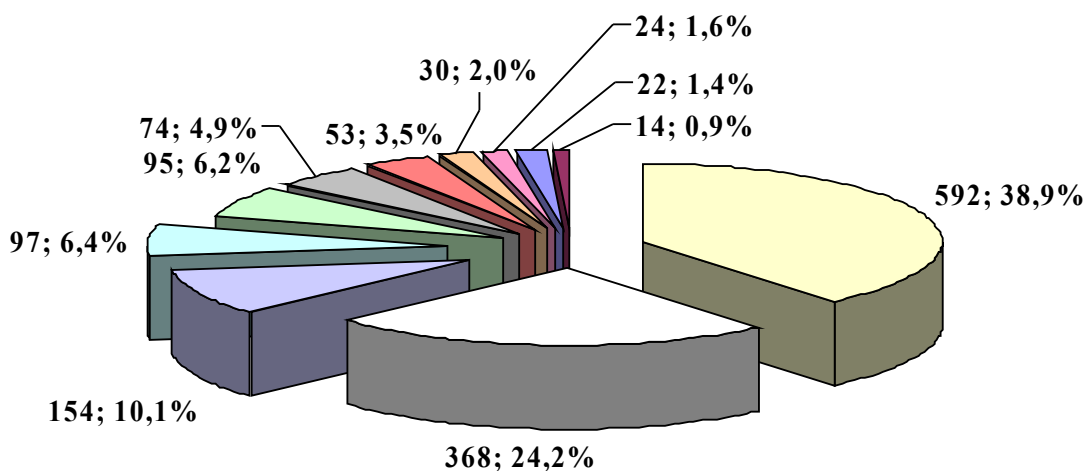
Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Gaszowicach.

Na wykresie przedstawiono wysokość środków finansowych wydatkowanych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach na realizację świadczeń rodzinnych.

Analizując wysokość nakładów przeznaczonych na ten cel w latach 2005-2007, należy zauważyć, iż zwiększały się one z roku na rok. Ogółem wielkość wydatków na realizację świadczeń rodzinnych w kolejnych latach wyniosła: w roku 2005 – 792.715 zł, w roku 2006 – 1.175.276 zł, a w roku 2007 – 1.286.463 zł.

Poniższy wykres przedstawia dane szczegółowe dotyczące świadczeń rodzinnych przyznanych przez OPS w Gaszowicach w 2007 roku.

Świadczenia rodzinne przyznane przez OPS w 2007 roku

- zasiłek rodzinny
- dodatek do zasiłku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego
- zasiłek pielęgnacyjny
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka
- dodatek do zasiłku z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej
- dodatek do zasiłku z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania
- dodatek do zasiłku z tytułu urodzenia dziecka
- dodatek do zasiłku z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego
- dodatek do zasiłku z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego
- dodatek do zasiłku z tytułu samotnego wychowywania dziecka
- świadczenie pielęgnacyjne

Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Gaszowicach.

W 2007 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach przyznał:

- 592 zasiłki rodzinne dla 311 osób,
- 368 dodatków do zasiłku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego dla 212 osób,
- 154 zasiłki pielęgnacyjne dla 154 osób,
- 97 jednorazowych zapomóg z tytułu urodzenia się dziecka dla 97 osób,
- 95 dodatków do zasiłku z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej dla 60 osób,

- 74 dodatki do zasiłku z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania dla 70 osób,
- 53 dodatki do zasiłku z tytułu urodzenia dziecka dla 53 osób,
- 30 dodatków do zasiłku z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego dla 27 osób,
- 24 dodatki do zasiłku z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego dla 24 osób,
- 22 dodatki do zasiłku z tytułu samotnego wychowywania dziecka dla 15 osób,
- 14 świadczeń pielęgnacyjnych dla 14 osób.

W 2007 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach opłacił również odpowiednio 170 i 31 składek na ubezpieczenia emerytalno-rentowe i zdrowotne za osoby pobierające świadczenia pielęgnacyjne na łączną kwotę 23.074 zł.

Zaliczka alimentacyjna była świadczeniem realizowanym do 30.09.2008 r. na mocy ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz. U. z 2005 r. Nr 86 poz. 732 z późn. zm.). Świadczenie to było wypłacane dziecku wychowywanemu w rodzinie niepełnej, w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych świadczeń alimentacyjnych, oraz dzieciom wychowywanym przez osoby pozostające w związkach małżeńskich, przeprowadzających separację lub rozwód. Dane szczegółowe dotyczące liczby tego typu świadczeń wypłaconych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach w latach 2005-2007, kwot wydatkowanych na ten cel oraz liczby świadczeniobiorców przedstawia poniższa tabela.

Zaliczki alimentacyjne przyznane przez OPS w latach 2005-2007

2005			2006			2007		
Liczba osób	Liczba przyznanych zaliczek	Wartość przyznanych zaliczek	Liczba osób	Liczba przyznanych zaliczek	Wartość przyznanych zaliczek	Liczba osób	Liczba przyznanych zaliczek	Wartość przyznanych zaliczek
14	35	29.980 zł	20	39	89.300 zł	26	39	89.950 zł

Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Gaszowicach.

Liczba zaliczek alimentacyjnych wypłaconych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach w latach 2006-2007 nieznacznie wzrosła w porównaniu z rokiem 2005. Znacznie zwiększyła się natomiast ilość środków finansowych przeznaczonych na ten cel. W kolejnych latach OPS przyznał następującą liczbę zaliczek: w 2005 roku – 35 (dla 14 osób na łączną kwotę 29.980 zł), w 2006 roku – 39 (dla 20 osób na łączną kwotę 89.300 zł), a w 2007 roku – 39 (dla 26 osób na łączną kwotę 89.950 zł).

Dodatki mieszkaniowe są formą pomocy świadczoną przez gminę, a realizowaną przez OPS, na rzecz gospodarstw domowych, które ze względu na swoją trudną sytuację ekonomiczną nie są w stanie pokrywać całości kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania. Dane szczegółowe dotyczące liczby osób, którym w latach 2005-2007 Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach przyznał tego rodzaju świadczenia, liczby przyznanych dodatków oraz kwot wydatkowanych na ten cel przedstawia poniższa tabela.

Dodatki mieszkaniowe wypłacone przez OPS w latach 2005-2007

2005			2006			2007		
Liczba osób	Liczba przyznanych dodatków	Wartość wypłaconych dodatków	Liczba osób	Liczba przyznanych dodatków	Wartość wypłaconych dodatków	Liczba osób	Liczba przyznanych dodatków	Wartość wypłaconych dodatków
15	37	5.348 zł	18	40	5.977 zł	8	30	3.705 zł

Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Gaszowicach.

Liczba osób, którym w 2007 roku OPS w Gaszowicach przyznał dodatki mieszkaniowe, spadła w porównaniu z latami poprzednimi. W 2005 roku tą formą wsparcia objęto 15 osób, którym przyznano 37 świadczeń (na łączną kwotę 5.348 zł), rok później 18 osób, którym wypłacono 40 świadczeń (na łączną kwotę 5.977 zł), a w 2007 roku 8 osób, którym przyznano 30 świadczeń (na łączną kwotę 3.705 zł).

Organizowanie placówek całodobowej opieki nie jest zadaniem samorządu gminnego, tym niemniej to pracownicy OPS-u kwalifikują i kierują za pośrednictwem właściwego Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie osoby do DPS-ów. W latach 2005-2007 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach nie skierował do Domu Pomocy Społecznej żadnej osoby.

Do DPS-ów trafiają osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, które nie są w stanie samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, a nie można im zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych. Osobę taką kieruje się do domu pomocy społecznej odpowiedniego typu, zlokalizowanego jak najbliżej miejsca zamieszkania, po uzyskaniu zgody tej osoby lub jej przedstawiciela ustawowego. Zarówno dla zainteresowanej osoby, jak i dla całego systemu, skierowanie do domu pomocy społecznej jest zawsze ostatecznością, gdyż powoduje izolację osoby od jej naturalnego środowiska.

2.4. KWESTIA DZIECKA

Polityka społeczna zajmuje się dziećmi jako grupą wymagającą szczególnej troski i ochrony. Działalność na rzecz dzieci polega przede wszystkim na ochronie ich praw, wyrównywaniu szans życiowych poprzez ułatwienie dostępu do oświaty, służby zdrowia, wypoczynku oraz asekurowaniu w obliczu ryzyka życiowego.

System opieki nad dziećmi potrzebującymi wsparcia organizują instytucje państwowe, samorządy, organizacje pozarządowe. Na system ten składają się:

- domy pomocy społecznej dla dzieci specjalnej troski,
- pogotowia opiekuńcze,
- domy dziecka,
- ośrodki szkolno-wychowawcze dla dzieci i młodzieży,
- ogniska wychowawcze,
- placówki środowiskowe zapobiegające niedostosowaniu społecznemu i osamotnieniu dzieci i młodzieży oraz zapewniające pomoc rodzicom mającym trudności w wychowaniu dzieci,
- wioski dziecięce,
- ośrodki adopcyjno-opiekuńcze,
- rodziny zastępcze,
- rodzinne domy dziecka,
- młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Wszystkie te placówki wyrównują szanse dzieci i młodzieży, niemniej dziecko, dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości, powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia.

W celu uzyskania informacji o problemach dzieci i młodzieży w lokalnym systemie kształcenia i wychowania zostały rozesłane do szkół gminy ankiety. Pozwoliły one zdiagnozować środowisko szkolne pod kątem występowania zachowań o cechach patologii społecznej wśród uczniów oraz uzyskać informacje o działaniach opiekuńczo-wychowawczych, profilaktycznych i leczniczych prowadzonych wśród dzieci i młodzieży. W sumie do badania przedłożono trzy ankiety – dwie ze Szkół Podstawowych w Gaszowicach oraz jedną ze Szkoły Podstawowej w Czernicy. W materiale badawczym respondenci oceniali głównie pozycję dzieci i młodzieży w środowisku lokalnym.

Poniższa tabela zawiera informacje na temat zdiagnozowanych w środowisku szkolnym i w domu rodzinnym problemów społecznych.

Problemy występujące w środowisku szkolnym i w domu rodzinnym uczniów z terenu gminy

Lp.	Cechy patologii społecznej	Obecność poszczególnych cech		
		występuje (liczba szkół)	liczba ujawnionych przypadków	nie występuje
1	Alkoholizowanie się	2	5	
2	Narkotyzowanie się			
3	Palenie papierosów			
4	Ucieczki z domu			
5	Kradzieże			
6	Agresja i przemoc, w tym: poniżanie, zastraszanie, znęcanie się, bicie, wymuszanie pieniędzy, zmuszanie do palenia papierosów	1	2	
7	Autoagresja			
8	Przestępczość ujawniona			
9	Niszczenie mienia szkolnego			
10	Udział w grupach negatywnych			
11	Opieka kuratora sądowego	2	7	

12	Przemoc w rodzinie			
13	Zaniedbanie przez dom	1	2	
14	Wykorzystywanie seksualne	1	1	

Badania własne Centrum AV.

Wskazując najistotniejsze kwestie, pedagodzy korzystali z zamkniętego zestawu kategorii, mając do wyboru 14 zmiennych. Stwierdzając obecność poszczególnych cech, podawali jednocześnie liczbę występujących przypadków. Do problemów społecznych najczęściej występujących na terenie szkoły i w domu rodzinnym uczniów zaliczyli: niewydolność opiekuńczo-wychowawczą oraz dopuszczanie się czynów karalnych, co czasami powoduje konieczność objęcia rodziny i dziecka nadzorem kuratorskim, sięganie po środki uzależniające oraz stosowanie agresji i przemocy w grupie rówieśniczej (za podstawowe kryterium klasyfikacji cech patologicznych przyjęto liczbę szkół i rodzin, w których stwierdzono dany problem).

Zasoby i oferta szkolna

Ogół ankietowanych szkół zapewnia dostęp do sieci Internet, umożliwia korzystanie z sali gimnastycznej i prowadzi dożywianie uczniów (w jednej placówce zapotrzebowanie na tę formę pomocy jest większe). W żadnej placówce nie funkcjonują klasy integracyjne. Wszystkie szkoły zapewniają wsparcie pedagoga, dwie – pielęgniarki, a jedna logopedy.

Wszystkie placówki oferują zajęcia dodatkowe (m.in. koła przedmiotowe i różnorodne tematycznie koła zainteresowań, zajęcia sportowe, wyjazdy na basen i lodowisko, zajęcia w ramach kół ZHP i PCK), a dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi zajęcia wyrównawcze (3 szkoły), korekcyjno-kompensacyjne (2), logopedyczne i rewalidacyjne (1).

Problemy uczniów i szkoły w pytaniach otwartych

Określając problemy uczniów w pytaniach otwartych, ankietowani wskazywali głównie na trudną sytuację materialno-bytową rodzin powodowaną ubóstwem oraz dysfunkcje występujące w domu, odnoszące się do niezaradności życiowej rodziców oraz

zaniedbania dzieci (objawiającego się m.in. niepoświęcaniem im odpowiedniej ilości czasu). Ponadto zwracali uwagę na negatywny wpływ mediów na dzieci i młodzież oraz niewłaściwe zagospodarowywanie przez uczniów czasu wolnego (np. zbyt długie przesiadywanie przed komputerem).

Działania profilaktyczne i naprawcze

Określając działania profilaktyczne i naprawcze, które należałoby przeprowadzić na terenie szkoły, ankietowani wskazywali głównie na potrzebę zintensyfikowania działań profilaktycznych i wychowawczych, prowadzenie pedagogizacji rodziców oraz zacieśnienia współpracy na linii pedagog – rodzic – uczeń.

Potrzeby dzieci i młodzieży oraz możliwości przyczynienia się przez szkoły do poprawy sytuacji dziecka

Analizując potrzeby uczniów, ankietowani wskazywali na konieczność rozszerzenia działalności w zakresie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka. Zastanawiając się natomiast nad tym, w jaki sposób szkoła może się przyczynić do poprawy sytuacji dziecka, pedagodzy wskazywali m.in. na możliwość realizowania programów profilaktycznych, w szczególności edukacyjnych i informacyjnych, udzielania wsparcia uczniom będącym w potrzebie oraz organizowania spotkań z rodzicami.

2.4.1. SYTUACJA DZIECKA I RODZINY Z PERSPEKTYWY PORADNI PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNEJ I ZESPOŁU KURATORSKIEJ SŁUŻBY SĄDOWEJ SĄDU REJONOWEGO

Informacji o sytuacji dziecka w środowisku lokalnym dostarczają również działające na danym terenie Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna i Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego.

W roku 2007 na badania do Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Rybniku zostało skierowanych 16 uczniów Szkoły Podstawowej w Gaszowicach oraz 29 uczniów Gimnazjum w Piecach. Przyczynami udzielania pomocy były: problemy w nauce (łącznie 41 uczniów), trudności w zachowaniu (3) oraz problemy wychowawcze (1). Po badaniach pracownicy Poradni wydawali stosowne opinie z zaleceniem określonych

działań w pracy dydaktycznej i wychowawczej. Ponadto 6 uczniów Gimnazjum w Piecach zostało skierowanych na terapię zakłóceń emocjonalnych.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 lipca 2001 roku o kuratorach sądowych, kurator sądowy jest organem wykonawczym sądu i realizuje zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym związane z wykonywaniem orzeczeń sądu. Działania pomocowe realizowane przez kuratorów wynikają ze wskazań sądu opartych na art. 100 Kodeksu rodzinnego. Pomoc ta ma charakter niematerialny i dotyczy umożliwienia właściwego wykonywania władzy rodzicielskiej.

Według danych II Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej do spraw Rodzinnych i Nieletnich w Sądzie Rejonowym w Rybniku, w 2007 roku kuratorzy sądowi prowadzili na terenie gminy Gaszowice 28 nadzorów, w tym 17 dotyczących spraw opiekuńczych i 11 dotyczących spraw nieletnich.

2.5. KWESTIA OSÓB BEZROBOTNYCH

Statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz zjawiska ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia utajonego oraz powszechności „pracy na czarno”. Bezrobocie powoduje, iż standard życia wielu ludzi stale się obniża i rozszerza się obszar patologii społecznej.

Bezrobotnym, zgodnie z definicją ustawową, jest osoba pozostająca bez pracy, ale jednocześnie zdolna i gotowa do jej podjęcia w pełnym wymiarze czasu. Bezrobocie, przyczyniając się do zubożenia materialnego, w bezpośredni sposób wpływa na poziom życia rodzin, wywierając negatywne skutki, zwłaszcza w postaci: dezintegracji rodziny, zmniejszenia siły wsparcia emocjonalnego i solidarności pomiędzy członkami rodziny oraz zwiększenia ryzyka zaistnienia patologii życia społecznego.

Długookresowe bezrobocie ma wpływ na ekonomiczną i psychospołeczną sferę życia człowieka bezrobotnego oraz jego rodzinę. Jednym z pierwszych skutków utraty pracy jest obniżenie standardu życia rodziny, także wtedy, gdy otrzymywane są świadczenia kompensujące płacę. Sytuacja materialna osób dotkniętych bezrobociem

zależy od ich standardu życia w czasie trwania zatrudnienia, a zwłaszcza od posiadanych dóbr trwałego użytku, oszczędności i długów.

Duże znaczenie ma poziom, od którego zaczyna się proces degradacji ekonomicznej i społecznej. W najbardziej dramatycznej sytuacji są rodziny świadczeniobiorców pomocy społecznej, które od dawna korzystały z systemu wsparcia socjalnego z powodu np. niskich dochodów, wielodzietności, inwalidztwa. Trudności finansowe w takich rodzinach prowadzą do drastycznych ograniczeń wydatków nawet na podstawowe potrzeby bytowe.

Problem bezrobocia dotyczy nie tylko osoby nim dotkniętej, lecz także całej rodziny. Pogorszenie stanu funkcjonowania rodziny jest proporcjonalne do okresu pozostawania bez pracy, co przejawia się problemami opiekuńczo-wychowawczymi, przemocą czy zanikiem autorytetu rodzicielskiego. Może także prowadzić do rozpadu rodziny. W tych okolicznościach pojawia się również groźba przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorów osobowych, a w konsekwencji dziedziczenia statusu bezrobotnego.

Wzrost liczby bezrobotnych świadczeniobiorców powoduje przyrost liczby zadań z zakresu pomocy społecznej oraz zwiększenie puli wydatków na udzielanie pomocy. Sytuacja taka wymusza również konieczność dostosowania dotychczasowych form działania do nowych potrzeb. Ponieważ możliwości budżetu państwa i samorządu lokalnego są ograniczone, podstawowego znaczenia w pomocy w wychodzeniu z bezrobocia nabiera praca socjalna, która przyjmuje zróżnicowane formy.

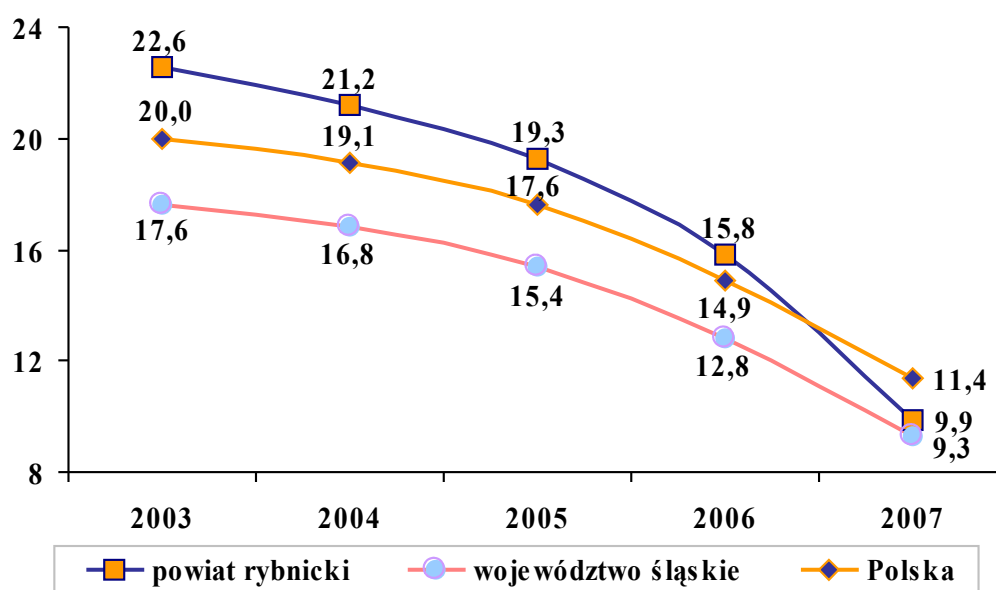
Praca socjalna prowadzona przez pracowników socjalnych to między innymi pomoc w planowaniu nowych koncepcji życia zawodowego, rozbudzanie motywacji do działania ukierunkowanego na zatrudnienie oraz technika kontraktu socjalnego, która pozwala na uzależnienie pomocy – formy, wysokości i okresu wypłacania świadczenia – od aktywności bezrobotnego i jego rodziny.

Niepokojący jest wpływ bezrobocia na zachowania patologiczne. Szczególnie niebezpiecznym zjawiskiem staje się przemoc w rodzinie. Długie pozostawanie bez pracy stymuluje procesy dezintegracji życia rodzinnego. Przymusowa bezczynność zawodowa i nieuregulowany tryb życia wyzwalają zachowania dewiacyjne, skierowane na rodzinę i lokalne środowisko społeczne. Negatywne emocje związane z sytuacją bezrobocia przenoszone są na najbliższych – ofiarami przemocy i złego traktowania są najczęściej

kobiety i dzieci. Długotrwałe bezrobocie z jego negatywnymi konsekwencjami psychospołecznymi wymaga stosowania odpowiednich form oddziaływań.

Poniższy wykres przedstawia stopę bezrobocia w powiecie rybnickim, w województwie śląskim i w kraju w latach 2003-2007.

Stopa bezrobocia w powiecie rybnickim, w województwie śląskim i w kraju w latach 2003-2007

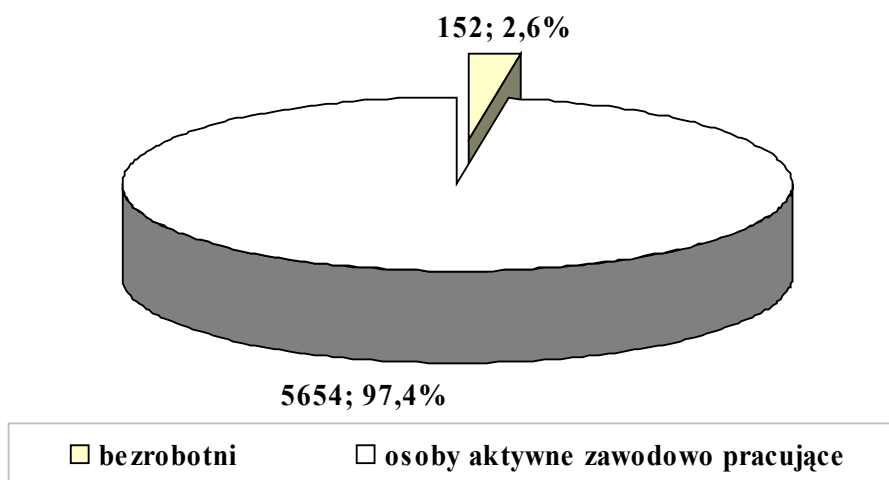
Dane Głównego Urzędu Statystycznego.

Stopa bezrobocia to procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie cywilnej ludności aktywnej zawodowo, ale bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Analizując powyższy wykres, należy stwierdzić, iż w latach 2003-2006 powiat rybnicki charakteryzował się wyższą, w stosunku do województwa śląskiego i kraju, stopą bezrobocia. W 2007 roku stopa bezrobocia w powiecie znacznie spadła, w efekcie czego była mniejsza niż w kraju i nieznacznie większa w porównaniu z województwem. Generalnie w skali całego kraju – z uwagi na poprawę kondycji gospodarki – mamy do czynienia ze zmniejszaniem się stopy bezrobocia.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku na dzień 31 grudnia 2007 roku w gminie Gaszowice pozostawało zarejestrowanych 152 bezrobotnych. Wśród nich większą liczebnie grupą były kobiety, które stanowiły 65,8% ogółu bezrobotnych

w gminie (100 osób). Prawo do zasiłku posiadało 19 osób, w tym 8 kobiet. Należy dodać, że poziom bezrobocia odnotowany w statystykach instytucji rynku pracy może być różny od rzeczywistej liczby informującej o osobach pozostających bez pracy.

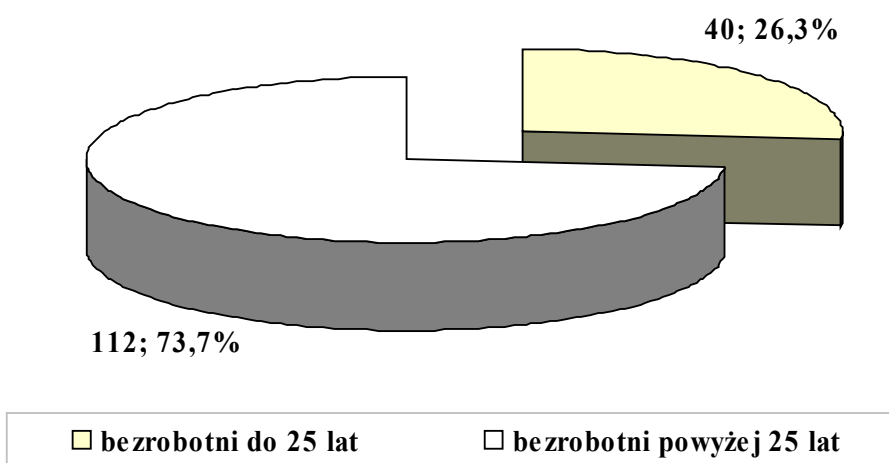
Bezrobotni i osoby aktywne zawodowo pracujące z terenu gminy z końcem 2007 roku

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Z końcem 2007 roku udział bezrobotnych wśród mieszkańców gminy Gaszowice w wieku produkcyjnym wynosił 2,6%.

Bezrobotni z terenu gminy według wieku z końcem 2007 roku.

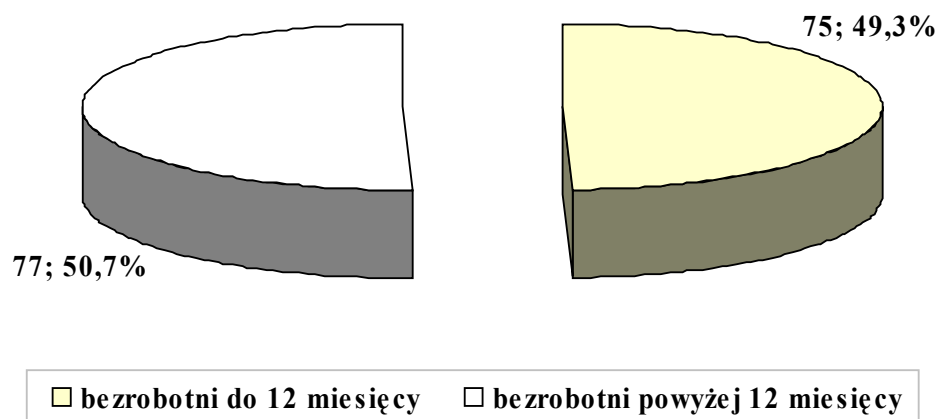

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Z końcem 2007 roku wśród bezrobotnych z terenu gminy liczną grupą były osoby młode, do 25. roku życia (ponad 26%). Wśród nich większość stanowiły kobiety (67,5%;

27 osób). W gronie osób do 25 lat pozostających bez pracy były 4 osoby posiadające wykształcenie wyższe, w tym 2 kobiety.

Bezrobotni z terenu gminy według czasu pozostawania bez pracy z końcem 2007 roku

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Powrót do pracy jest tym trudniejszy, im dłuższy jest okres pozostawania poza zatrudnieniem, co wyraźnie widać na powyższym zestawieniu. Brak pracy może powodować nieodwracalne szkody nie tylko ekonomiczne, ale przede wszystkim społeczne, łącznie z daleko idącą demoralizacją i wykluczeniem osób pozostających bez zatrudnienia. Długotrwale bezrobotni, którzy z końcem 2007 roku stanowili najliczniejszą grupę pozostających bez pracy w gminie, często nie są w stanie samodzielnie wrócić do zatrudnienia, stąd tak ważne w ich przypadku są: poradnictwo zawodowe, praca socjalna oraz kluby integracji społecznej.

2.6. KWESTIA UZALEŻNIEŃ

Problemy wynikające z picia alkoholu i zażywania narkotyków stanowią obecnie jedną z poważniejszych kwestii społecznych. Zjawisko to ma istotny wpływ zarówno na poczucie bezpieczeństwa społecznego (wzrasta liczba nieletnich nietrzeźwych sprawców przestępstw, ale również nieletnich nietrzeźwych ofiar), jak również ogólny stan zdrowia populacji, zdolność do konkurencji na coraz bardziej wymagającym rynku pracy, a także na relacje interpersonalne z rówieśnikami i środowiskiem rodzinnym.

Liczba osób uzależnionych od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest trudna do ustalenia. Z jednej strony możemy się opierać na danych szacunkowych ustalonych dla populacji, m.in. przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, które prezentuje poniższe zestawienie, z drugiej na danych przedstawianych przez poszczególne instytucje podejmujące kwestie uzależnień w swej działalności statutowej.

Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych

		W Polsce 38,6 mln	W mieście 100 tys. mieszk.	W mieście 25 tys. mieszk.	W gminie 10 tys. mieszk.
Liczba osób uzależnionych od alkoholu	ok. 2% populacji	ok. 800 tys.	ok. 2.000 osób	ok. 500 osób	ok. 200 osób
Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln	ok. 4.000 osób	ok. 1.000 osób	ok. 400 osób
Osoby pijące szkodliwie	5-7% populacji	2-2,5 mln	5.000-7.000 osób	1.250-1.750 osób	ok. 500-700 osób
Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	razem ok. 2 mln osób: dorosłych i dzieci	ok. 5.300 osób: dorosłych i dzieci	ok. 1.330 osób: dorosłych i dzieci	ok. 530 osób: dorosłych i dzieci

Dane szacunkowe Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Definiując problem alkoholizmu, przyjmuje się, że jest to całokształt problemów związanych z używaniem napojów alkoholowych. Rozumie się przez to zarówno upośledzenie decyzji dotyczących rozpoczynania picia alkoholu, jak i polegających na niemożności przerwania picia alkoholu. Problem alkoholizmu rozpatrywany jest w dwóch płaszczyznach:

- jako choroba alkoholowa (utrata kontroli picia, niemożność utrzymania się w abstynencji);
- jako zagadnienie spożycia napojów alkoholowych i akceptowanych przez społeczeństwo wzorów picia, co stwarza konieczność poszukiwania alkoholu.

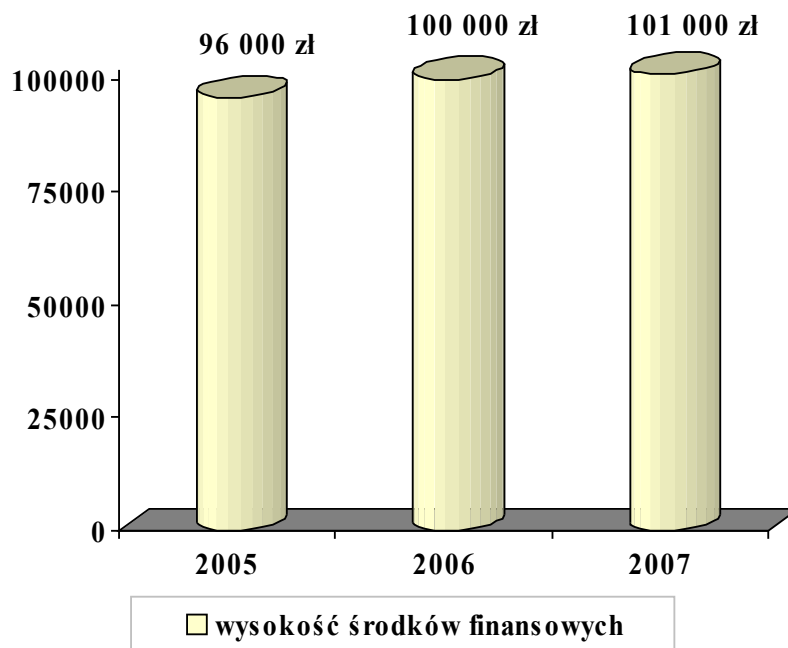
Rozmiary zjawiska uzależnień odnotowane w oficjalnych statystykach różnią się od faktycznego stanu. Najlepiej widać to w sferze odczuć społecznych mieszkańców, którzy bardzo często wskazują na uzależnienia jako poważny problem społeczny. Spośród 133 rodzin objętych pomocą społeczną przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Gaszowicach w 2007 roku, 6 rodzin liczących 14 osób swą trudną sytuację życiową tłumaczyło problemem alkoholowym. Nie było uwidocznione używanie narkotyków. W analizowanym roku z tytułu narkomanii miejscowy Ośrodek nie świadczył pomocy, co jednak nie może być tożsame z twierdzeniem zupełnego braku występowania zjawiska.

Aby eliminować niekorzystny wpływ uzależnień na społeczność gminy, konieczne jest prowadzenie działań o charakterze profilaktycznym oraz różnych form promocji zdrowego stylu życia. Ważną rolę odgrywają w tym procesie uchwalane corocznie przez Radę Gminy programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii. Istotne znaczenie mają również podejmowane przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gaszowicach w ramach przysługujących jej uprawnień działania. W 2007 roku Komisja rozpatrzyła 16 wniosków dotyczących skierowania na leczenie odwykowe osób uzależnionych; w przypadku 10 osób wystąpiła do sądu z wnioskiem o przymusowe leczenie. W analizowanym roku członkowie GKPRA dokonali również 9 kontroli punktów sprzedających napoje alkoholowe.

Ważną rolę w procesie przeciwdziałania uzależnieniom na terenie gminy odgrywają także Świetlica Profilaktyczno-Integracyjna w Gaszowicach, w ramach której (i w jej filiach w Czernicy, Piecach i Szczerbicach) prowadzone są zajęcia dla dzieci i młodzieży w wieku od 3 do 18 lat, oraz Gminny Punkt Konsultacyjny w Gaszowicach, który oferuje wsparcie osobom uzależnionym oraz członkom ich rodzin.

Poniższy wykres przedstawia wielkość środków przeznaczonych na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień w gminie Gaszowice w latach 2005-2007.

Środki finansowe służące rozwiązywaniu problemów uzależnień na terenie gminy w latach 2005-2007

Dane Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gaszowicach.

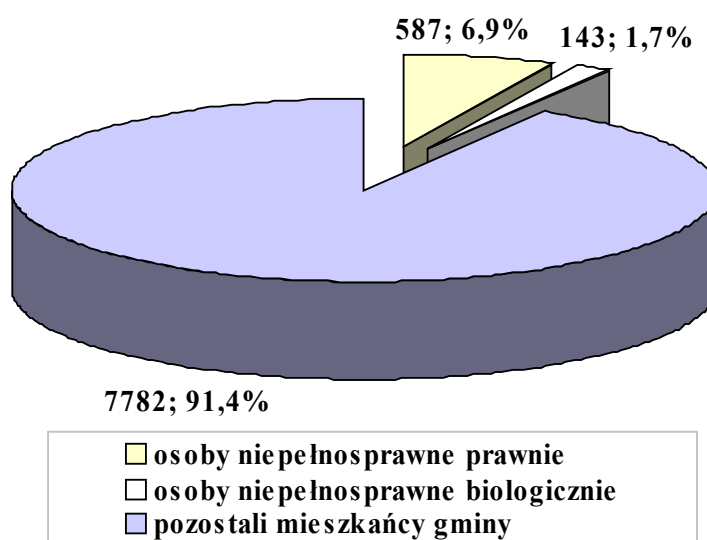
Wielkość środków przeznaczonych na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień w gminie Gaszowice w latach 2005-2007 rosła nieznacznie z roku na rok i w kolejnych latach wyniosła: w 2005 r. – 96.000 zł, w 2006 r. – 100.000 zł, a w 2007 r. – 101.000 zł.

2.7. KWESTIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

W rozumieniu ustawy o pomocy społecznej niepełnosprawność oznacza stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy, powodujący trwałe lub okresowe utrudnienie, ograniczenie bądź uniemożliwienie samodzielnej egzystencji. Tymczasem obecnie niepełnosprawność jest również rozumiana jako wynik barier społecznych, ekonomicznych oraz fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku zamieszkania. W związku z tym polityka społeczna powinna promować aktywne działania na wszystkich szczeblach życia społecznego oraz aktywnie wspierać wszelkie działania na rzecz równouprawnienia osób niepełnosprawnych, a także przeciwdziałać ich dyskryminacji i tworzyć mechanizmy wyrównujące szanse życiowe oraz warunki do korzystania z przysługujących im praw.

Poniższy wykres prezentuje udział osób niepełnosprawnych z terenu gminy Gaszowice w ogólnej liczbie mieszkańców w 2002 roku.

Osoby niepełnosprawne a ludność gminy w 2002 roku

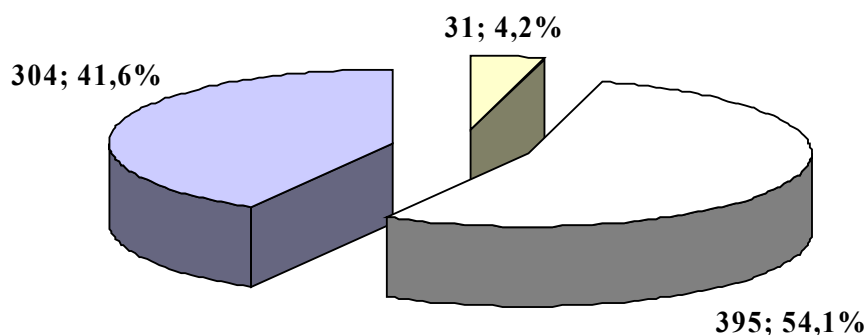

Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2002.

W roku 2002 w gminie Gaszowice zamieszkiwało 730 osób niepełnosprawnych (w tym 371 mężczyzn i 359 kobiet), co stanowiło 8,6% ogółu mieszkańców gminy.

Niepełnosprawni są silnie zróżnicowaną grupą, nie tylko pod względem stopnia niepełnosprawności, ale także wieku, wykształcenia i źródła utrzymania. W skali całego kraju zdecydowana większość osób niepełnosprawnych – 84% – utrzymuje się głównie ze świadczeń społecznych: rent, emerytur i zasiłków (w 2007 roku z powodu niepełnosprawności z pomocy społecznej w gminie Gaszowice skorzystało 37 rodzin liczących 104 osoby i była to trzecia, co do wielkości, pod względem liczby beneficjentów, przyczyna udzielania wsparcia). Jedynie dla 8% tej populacji główne źródło utrzymania stanowi praca, zaś kolejne 8% pozostaje na utrzymaniu innych osób, nie posiadając własnych środków na przeżycie. Prawie połowa osób niepełnosprawnych legitymuje się, co najwyżej, wykształceniem podstawowym, a to znacznie utrudnia wejście na rynek pracy i utrzymanie zatrudnienia. Poniższe wykresy przedstawiają podział osób niepełnosprawnych z terenu gminy Gaszowice według ekonomicznych grup wieku oraz strukturę ich wykształcenia w 2002 roku.

Osoby niepełnosprawne w gminie według ekonomicznych grup wieku w 2002 roku

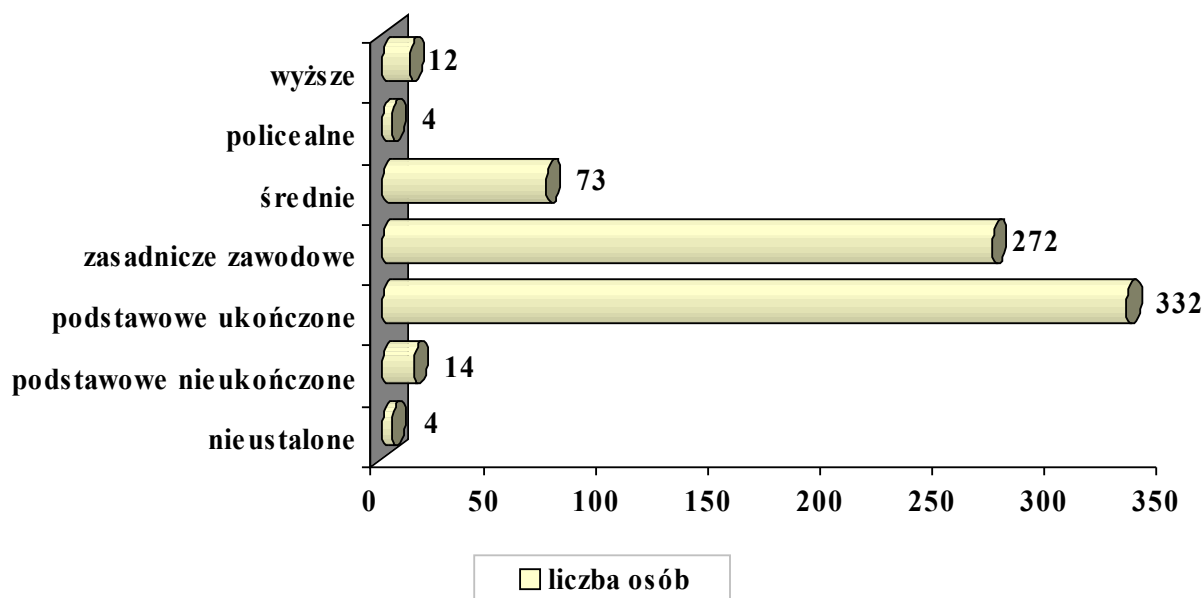

- osoby niepełnosprawne w wieku przedprodukcyjnym
- osoby niepełnosprawne w wieku produkcyjnym
- osoby niepełnosprawne w wieku poprodukcyjnym

Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2002.

W 2002 roku ponad 54% niepełnosprawnych w gminie było w wieku produkcyjnym (395 osób), co było zjawiskiem niepokojącym. Liczną grupę reprezentowały osoby w wieku poprodukcyjnym (304 osoby). Najmniejszą liczebnie grupę stanowiły dzieci i młodzież – łącznie 31 osób.

Osoby niepełnosprawne w gminie w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2002 r.

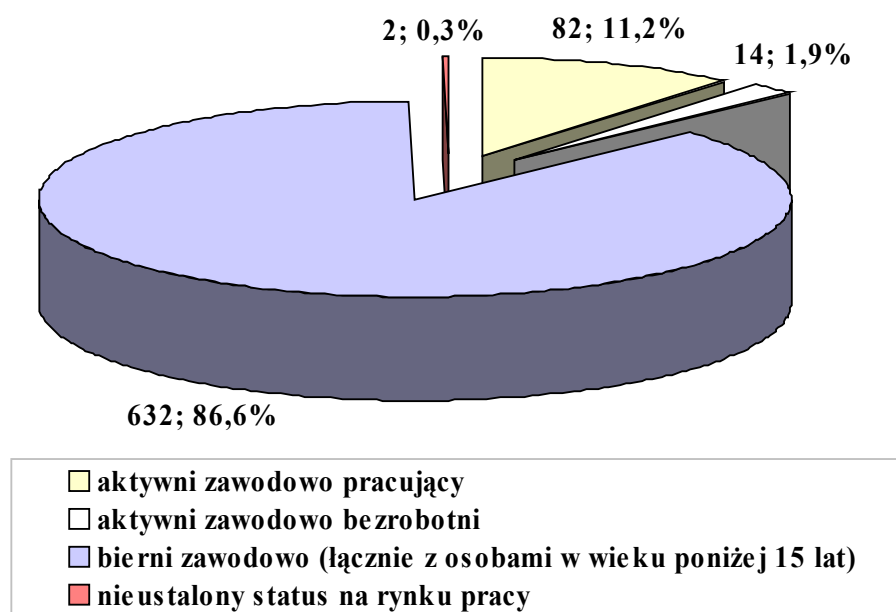
Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2002.

W 2002 roku najliczniejszą grupę niepełnosprawnych w gminie stanowiły osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym – 332 osoby.

Osoby niepełnosprawne są bardzo zróżnicowaną grupą ludzi, w związku z tym konieczna jest polityka, która będzie respektować tę różnorodność. Szczególnej uwagi wymagają osoby o złożonych, wielorakich potrzebach uzależniających je od pomocy innych oraz ich rodziny. Niepełnosprawni – co pokazuje powyższy wykres – są często gorzej wykształceni, co zdecydowanie utrudnia ich funkcjonowanie na rynku pracy. Rodziny posiadające niepełnosprawne dzieci wymagają szczególnej uwagi, jeżeli chodzi o ich edukację i społeczne włączanie oraz możliwości rehabilitacyjne.

Poniższy wykres przedstawia podział osób niepełnosprawnych z terenu gminy Gaszowice według aktywności ekonomicznej w 2002 roku.

Osoby niepełnosprawne w gminie według aktywności ekonomicznej w 2002 roku

Dane Narodowego Spisu Powszechnego 2002.

W 2002 roku zdecydowana większość osób niepełnosprawnych w gminie była bierna zawodowo – 632 osoby. Wśród aktywnych zawodowo zarejestrowano 82 osoby pracujące i 14 osób pozostających bez pracy. Nieustalony status na rynku pracy posiadały 2 osoby.

W przypadku osób niepełnosprawnych szczególnych wysiłków wymaga ich rehabilitacja społeczna i zawodowa, tj. m.in.: promocja dostępu osób niepełnosprawnych do zatrudnienia oraz budowa systemu wsparcia dla osób chorych psychicznie, których systematycznie przybywa. Wspomniane działania stwarzają możliwość integracji tej grupy osób z pozostałą częścią społeczeństwa. Jednocześnie nadal powinny być konsekwentnie likwidowane bariery architektoniczne, komunikacyjne oraz transportowe, utrudniające osobom niepełnosprawnym funkcjonowanie w społeczeństwie.

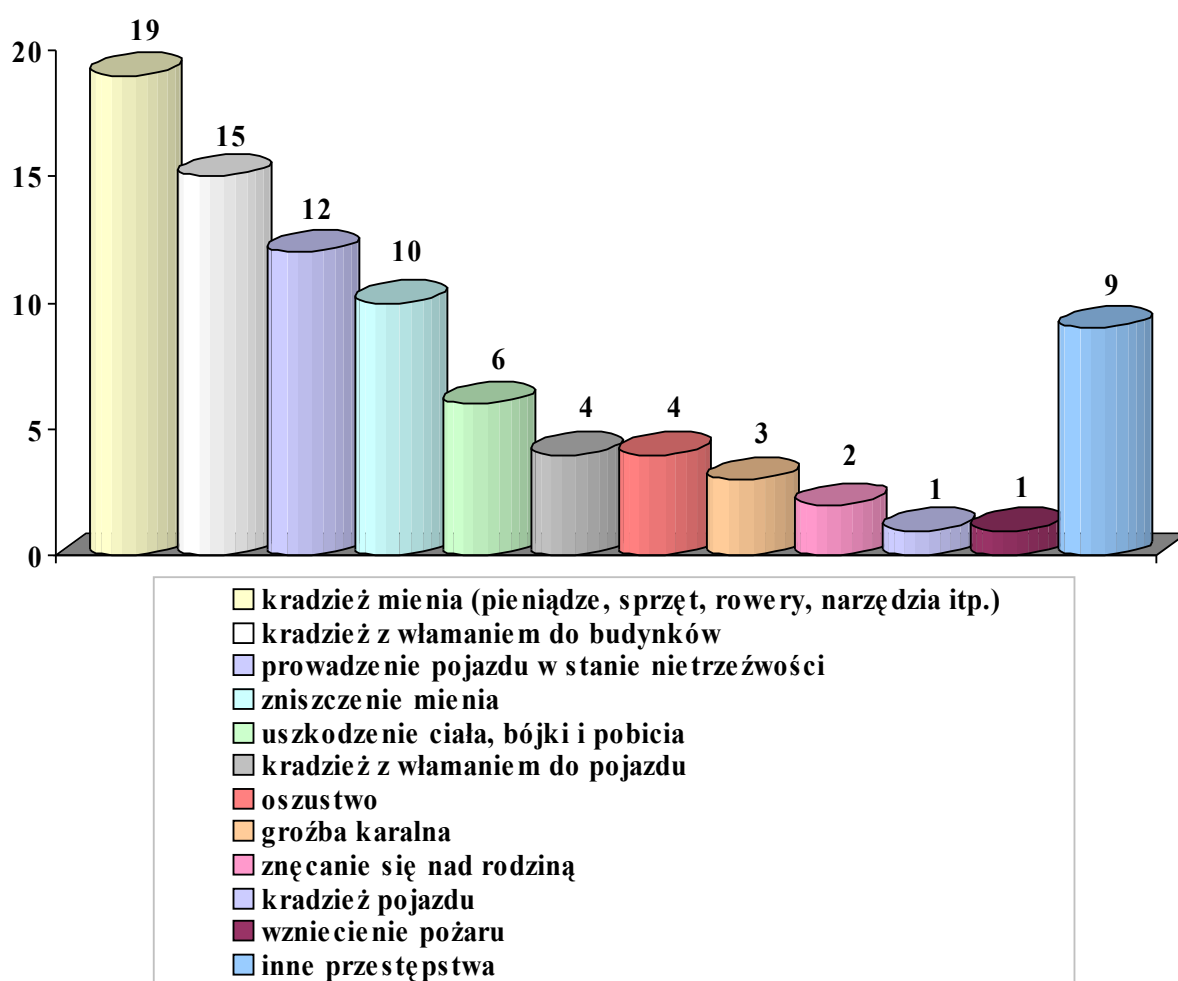
Integracja społeczna osób niepełnosprawnych przez pracę stanowi w Polsce bardzo wymagające i trudne do realizacji zadanie. Istnieje wiele czynników wpływających niekorzystnie na zatrudnianie osób niepełnosprawnych. Po stronie podażowej są to (poza relatywnie niskimi kwalifikacjami osób niepełnosprawnych): słabe motywacje i liczne bariery instytucjonalno-infrastrukturalne, a po stronie popytu na pracę: niechęć pracodawców i w konsekwencji znaczny koszt ich motywowania oraz ogólnie trudny rynek pracy, charakteryzujący się słabą dynamiką tworzenia miejsc pracy.

2.8. KWESTIA PRZESTĘPCZOŚCI

Przestępczość jest jednym z tych zjawisk społecznych, które odciskają dotkliwie piętno na funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Jest to margines życia społecznego, ale intensywność zdarzeń oraz częstotliwość, z jaką występują, mogą mieć wpływ na formowanie się postaw i zachowań ludzi tworzących społeczność gminy Gaszowice.

Z analizy stanu zagrożenia przestępczością za okres 12 miesięcy 2007 roku wynika, iż na terenie gminy Gaszowice odnotowano 86 zdarzeń o charakterze przestępczym. Najwięcej z nich zarejestrowano w miejscowościach: Czernica (38) oraz Szczerbice (17), Gaszowice i Piece (po 12). Ujawnieni sprawcy przestępstw byli w wieku od 13 do 55 lat. Dane szczegółowe dotyczące zdarzeń o charakterze przestępczym odnotowanych w 2007 roku na terenie gminy przedstawia poniższy wykres.

Przestępstwa odnotowane na terenie gminy w 2007 roku

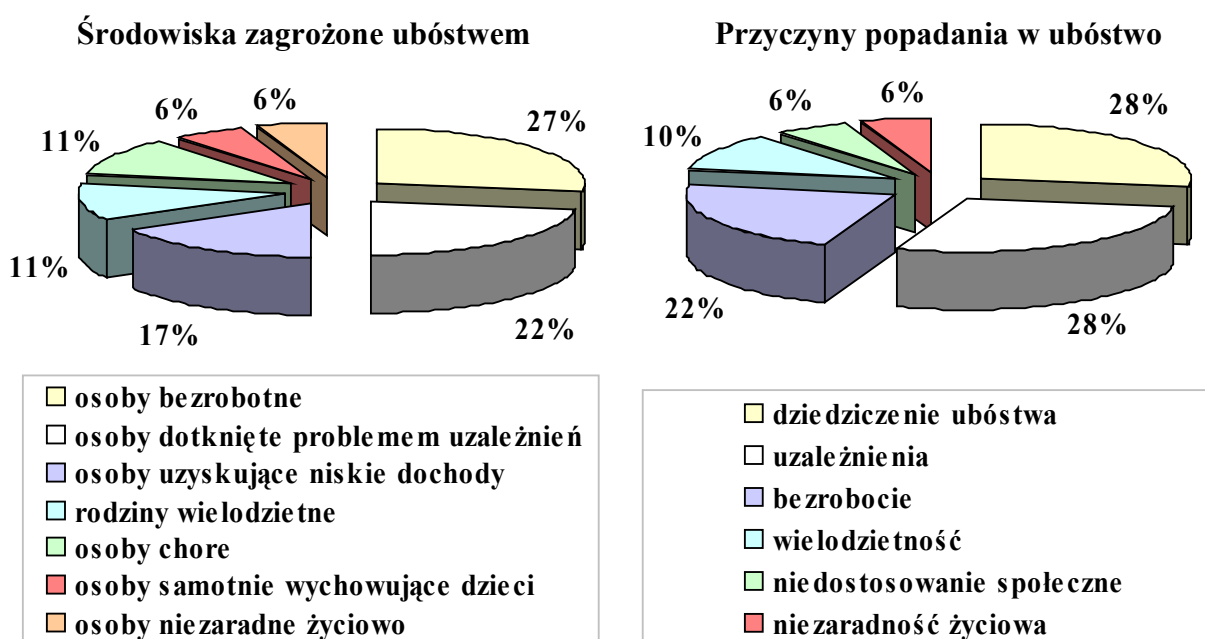
Dane Komisariatu Policji w Gaszowicach.

Analizując powyższy wykres, należy stwierdzić, iż najczęściej popełnianymi przestępstwami na terenie gminy Gaszowice w 2007 roku były kradzieże mienia, tj. pieniędzy, sprzętu, rowerów, narzędzi itp. (łącznie 19 zdarzeń). Istotne kategorie przestępstw stanowiły również kradzieże z włamaniem do budynków (15), prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości (12) oraz zniszczenia mienia (10). W analizowanym roku odnotowano również m.in. takie przestępstwa, jak: uszkodzenia ciała, bójki i pobicia (6), kradzieże z włamaniem do pojazdów, oszustwa (po 4), groźby karalne (3), znęcanie się nad rodziną (2) oraz kradzież pojazdu i wzniesienie pożaru (po 1).

2.9. IDENTYFIKACJA NAJWAŻNIEJSZYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY

Identyfikacja problemów społecznych jest jednym z najważniejszych elementów każdego postępowania diagnostycznego, mającego określić zasadnicze problemy i ewentualne kierunki ich rozwiązywania. Podstawowym narzędziem badawczym, za pomocą którego identyfikowano problemy społeczne gminy, była ankieta rozesłana do osób mających wpływ na kształt lokalnej polityki społecznej, między innymi do osób reprezentujących wybrane instytucje lokalne, takie jak: ośrodek zdrowia, kościół, szkoła, organizacje pozarządowe, a także do lokalnych przedsiębiorców, pracowników socjalnych OPS-u, radnych, mieszkańców gminy.

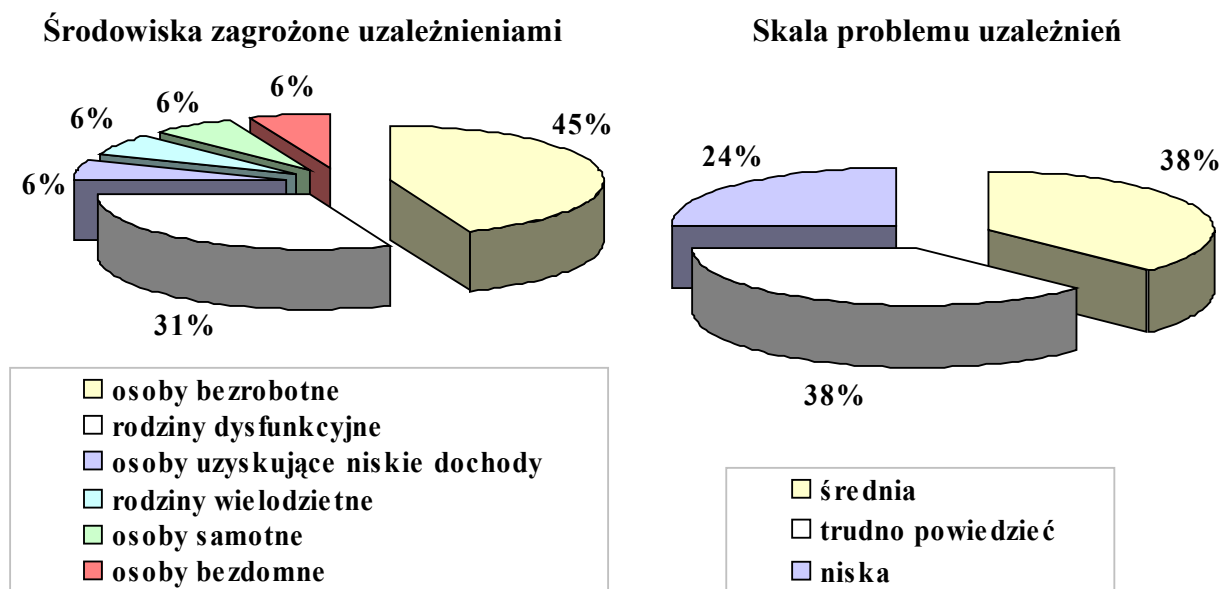
W pierwszych pytaniach poproszono respondentów o wskazanie środowisk zagrożonych ubóstwem oraz określenie przyczyn tego zjawiska. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Badania własne Centrum AV.

Według badanych, problem ubóstwa dotyczy najbardziej osób bezrobotnych (27%), dotkniętych problemem uzależnień (22%) oraz uzyskujących niskie dochody (17%). Jako najczęstsze przyczyny popadania w stan ubóstwa respondenci podawali dziedziczenie ubóstwa i uzależnienia (po 28%) oraz bezrobocie (22%).

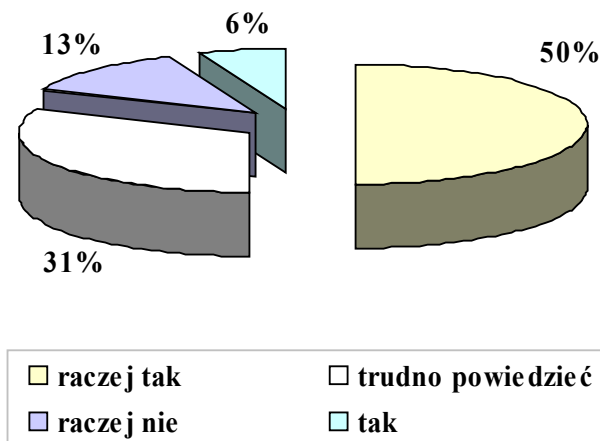
Odpowiadając na kolejne, pytania respondenci identyfikowali środowiska zagrożone uzależnieniami, określali skalę tego zjawiska oraz oceniali ofertę pomocy osobom uzależnionym.

Badania własne Centrum AV.

W kwestii środowisk zagrożonych zjawiskiem uzależnień najczęściej wymienianymi grupami były osoby bezrobotne (45%) i rodziny dysfunkcyjne (31%). Określając skalę występowania tego problemu, 38% badanych oceniło ją jako średnią, 24% jako niską, a 38% respondentów nie miało zdania.

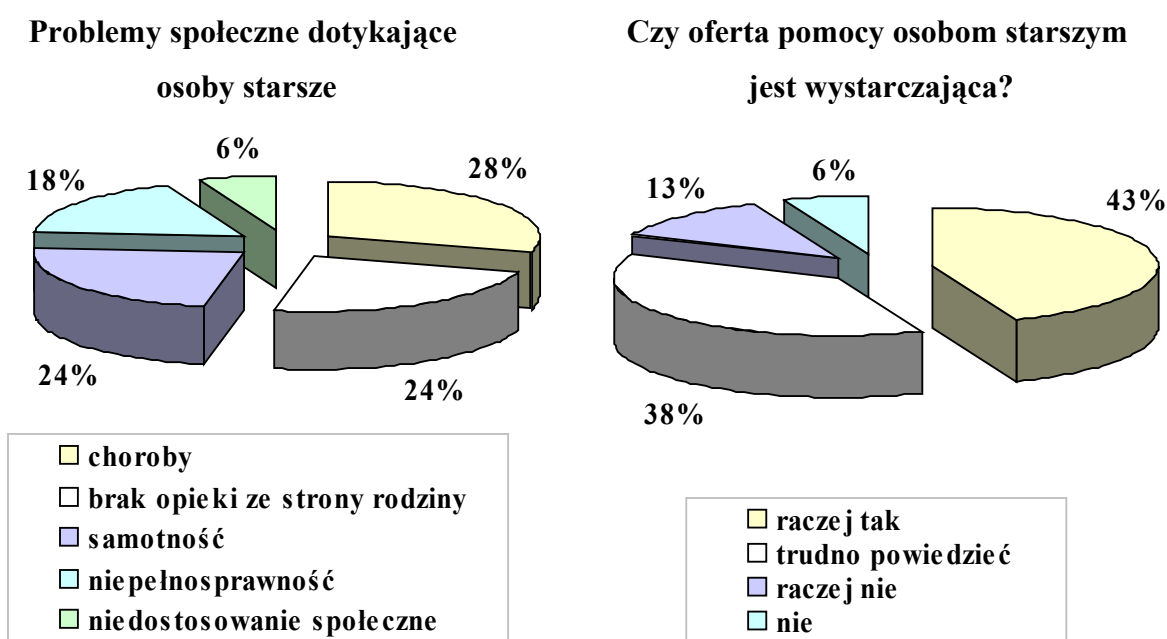
Czy oferta pomocy osobom uzależnionym jest wystarczająca?

Badania własne Centrum AV.

Jeśli chodzi o ocenę oferty pomocy dla osób uzależnionych, większość ankietowanych (łącznie 56%) stwierdziło, że jest ona raczej wystarczająca lub wystarczająca, a 13% respondentów było odmiennego zdania. Jednocześnie 31% badanych nie wyraziło opinii na ten temat.

W ankiecie znalazły się również pytania dotyczące sytuacji osób starszych w środowisku lokalnym. Pozwoliły one na identyfikację najważniejszych problemów dotyczących tę grupę osób oraz ocenę pomocy świadczonej osobom w wieku poprodukcyjnym. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Badania własne Centrum AV.

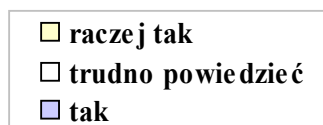
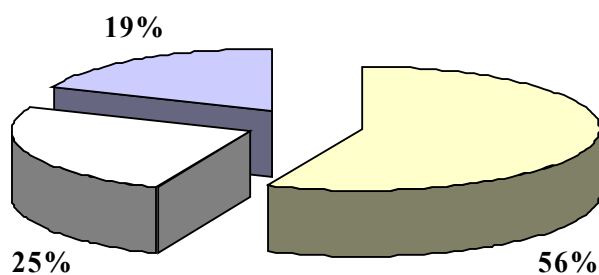
W kwestii osób starszych badani za najczęstsze problemy dotykające tę grupę osób podawali choroby (28%) oraz brak opieki ze strony rodziny i samotność (po 24%). Co do oceny oferty pomocy osobom starszym, 43% ankietowanych stwierdziło, że jest ona raczej wystarczająca. Odmiennego zdania było łącznie 19% badanych, a 38% respondentów nie zajęło stanowiska w tej kwestii.

W ankiecie pytano także o stosunek do osób niepełnosprawnych oraz próbowano wysondować, jak postrzegana jest w społeczności lokalnej oferta pomocy dla tej grupy osób. Odpowiedzi na te pytania prezentują poniższe wykresy.

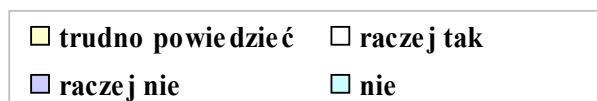
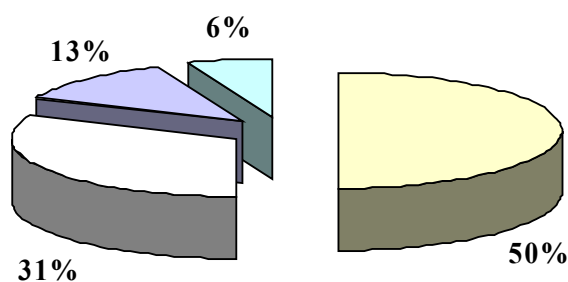
Czy osoby niepełnosprawne

Czy oferta pomocy osobom

są akceptowane w środowisku lokalnym?

niepełnosprawnym jest wystarczająca?

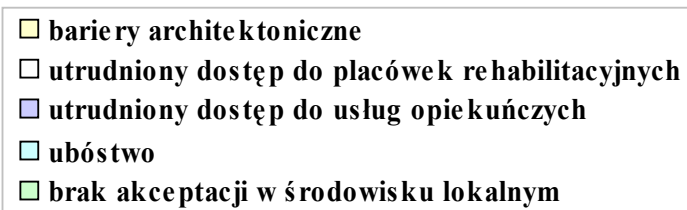
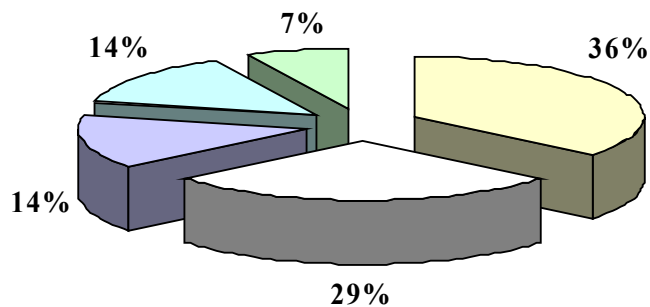

Badania własne Centrum AV.

W kwestii akceptacji osób niepełnosprawnych zdecydowana większość badanych (łącznie 75%) wypowiedziała się pozytywnie, a 25% respondentów nie miało w tej sprawie zdania. Jeśli natomiast chodzi o ofertę pomocy osobom niepełnosprawnym, 31% ankietowanych stwierdziło, iż jest ona raczej wystarczająca, a łącznie 19% było odmiennego zdania. Jednocześnie połowa badanych nie potrafiła jasno sprecyzować swojego stanowiska.

Wnikając w kwestię niepełnosprawności, poproszono ankietowanych o wskazanie problemów dotyczących osoby niepełnosprawnej. Uzyskane odpowiedzi przedstawiono na poniższym wykresie.

Problemy społeczne dotyczące osoby niepełnosprawnej

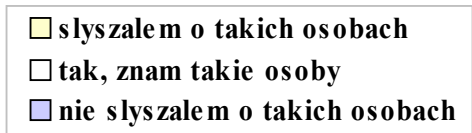
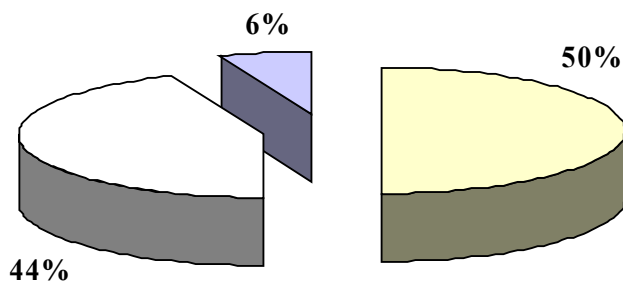

Badania własne Centrum AV.

Za problemy najbardziej nękające osoby niepełnosprawne badani uznali bariery architektoniczne (36%) oraz utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych (29%).

W ankiecie znalazło się również pytanie odnoszące się do osób chorych psychicznie zamieszkujących na terenie gminy.

Czy na terenie gminy zamieszkują osoby chore psychicznie?

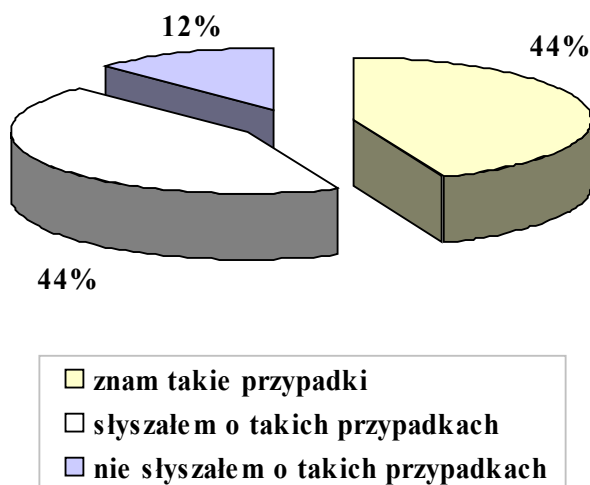

Badania własne Centrum AV.

Zagadnienie osób chorych psychicznie zamieszkujących w gminie nie jest obce zdecydowanej większości jej mieszkańców – łącznie 94% ankietowanych stwierdziło, iż słyszało o takich osobach bądź je zna. Jedynie 6% respondentów wyraziło odmienną opinię.

Osobne zagadnienie w ankiecie stanowiła przemoc w rodzinie. Ankietowani wypowiedzieli się na temat znajomości rodzin dotkniętych tym zjawiskiem. Uzyskane odpowiedzi prezentuje poniższy wykres.

Czy w rodzinach istnieje zjawisko przemocy domowej?

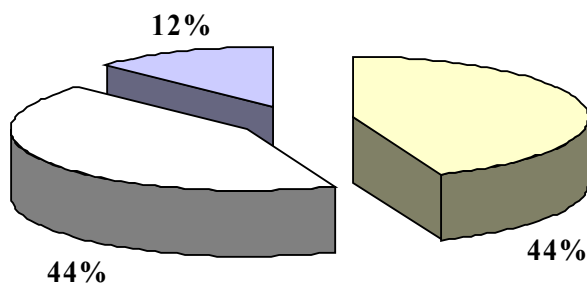

Badania własne Centrum AV.

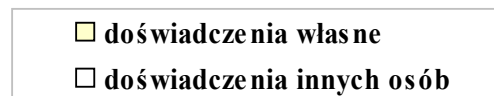
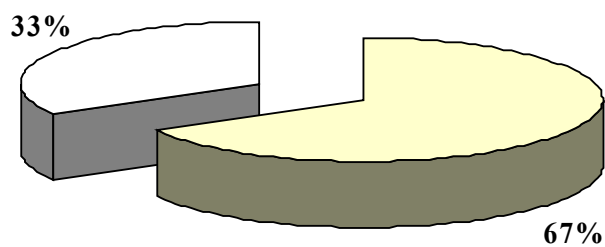
Podejmując kwestię zjawiska przemocy domowej, zdecydowana większość badanych (łącznie 88%) stwierdziła, iż zna przypadki występowania tej patologii w gminie bądź o nich słyszała, co należy uznać za zjawisko niezwykle niepokojące. Odmiennego zdania było 12% respondentów.

W ankiecie znalazły się również pytania dotyczące stanu bezpieczeństwa w środowisku zamieszkania. Respondenci dzieląc się swoimi odczuciami w tym zakresie, wskazywali jednocześnie źródła swojej wiedzy na temat stanu bezpieczeństwa w gminie. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

w miejscu zamieszkania?

bezpieczeństwa w gminie

Badania własne Centrum AV.

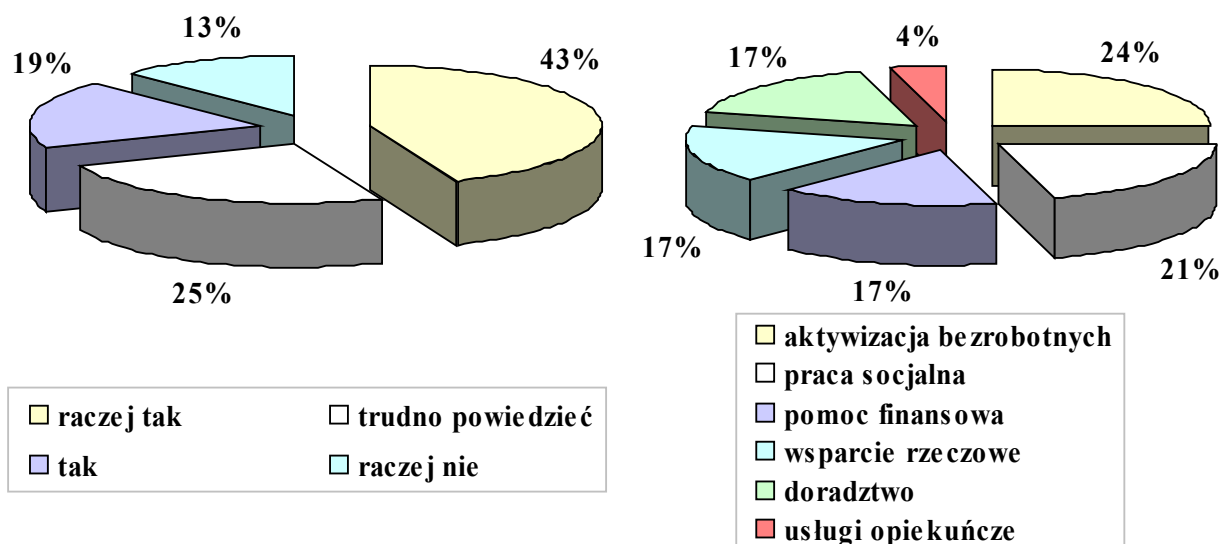
Jeśli chodzi o kwestię poczucia bezpieczeństwa w gminie, to zdecydowana większość ankietowanych (łącznie 88%) stwierdziła, że czuje się bezpiecznie bądź raczej bezpiecznie w miejscu zamieszkania. Odmiennego zdania było 12% badanych, którzy wśród głównych przyczyn braku bezpieczeństwa wskazali ograniczoną liczbę patroli policyjnych. Źródłem wiedzy respondentów na temat stanu bezpieczeństwa w środowisku lokalnym były w głównej mierze doświadczenia własne (67%).

Dla porównania należy dodać, iż według badań TNS OBOP z 2006 roku, 70% mieszkańców Polski czuło się bezpiecznie w miejscu zamieszkania, a 28% wyraziło odmienny pogląd (badania przeprowadzono na zlecenie policji wśród osób powyżej 15. roku życia).

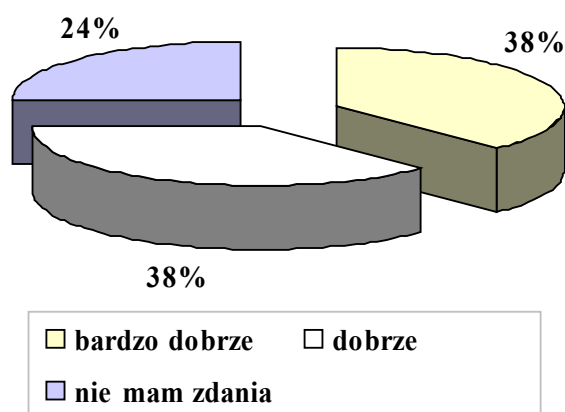
Kolejne pytania w ankiecie odnosiły się do działalności miejscowego ośrodka pomocy społecznej. Respondenci oceniali ofertę udzielanej pomocy, wskazywali formy wsparcia, jakie powinien świadczyć OPS, oraz wypowiedzieli się na temat pracy pracowników socjalnych. Uzyskane odpowiedzi prezentują poniższe wykresy.

Czy pomoc OPS-u jest wystarczająca?

Jaką formę wsparcia powinien oferować OPS?

Ocena pracy pracowników socjalnych

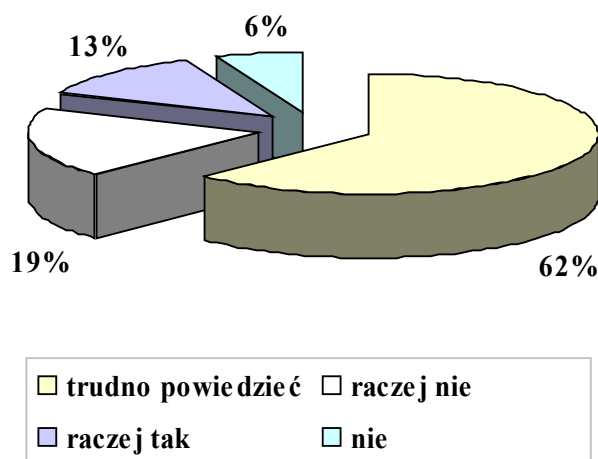

Badania własne Centrum AV.

W kwestii oceny pomocy udzielanej przez OPS, większość ankietowanych (łącznie 62%) stwierdziła, iż jest ona raczej wystarczająca lub wystarczająca. Odmiennego zdania było 13% badanych, a co czwarty respondent nie sprecyzował swojego stanowiska. W kwestii form wsparcia, jakie powinien oferować OPS, ankietowani najczęściej wskazywali na aktywizację bezrobotnych (24%) i pracę socjalną (21%). Jeśli natomiast chodzi o ocenę pracy pracowników socjalnych, zdecydowana większość badanych (łącznie 76%) oceniła ją bardzo dobrze lub dobrze, a 24% respondentów nie miało zdania.

Uzupełnieniem poprzednio omawianych kwestii było pytanie o stopień zaspokajania potrzeb środowiska lokalnego przez działające na terenie gminy organizacje pozarządowe.

Czy oferta pomocy świadczonej przez organizacje pozarządowe zaspokaja potrzeby środowiska lokalnego?

Badania własne Centrum AV.

Oceniając adekwatność pomocy świadczonej przez organizacje pozarządowe w stosunku do potrzeb ludności gminy, większość badanych (62%) nie potrafiła sprecyzować swojego stanowiska w tej sprawie. Wśród tych, którzy wyrazili jednoznaczną opinię, przeważały zdania negatywne. Łącznie 25% ankietowanych uznało, iż pomoc świadczona przez organizacje pozarządowe jest raczej niewystarczająca lub niewystarczająca, a 13% było odmiennego zdania.

2.10. ANALIZA SWOT

Bardzo użyteczną metodą przy określaniu priorytetów rozwojowych jest coraz powszechniej stosowana w pracach nad strategią analiza SWOT. Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów: Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse w otoczeniu), Threats (zagrożenia w otoczeniu). Analiza SWOT jest efektywną metodą identyfikacji słabych i silnych stron organizacji oraz badania szans

i zagrożeń, jakie stoją przed organizacją. Analizę tę można z powodzeniem zastosować do dowolnego przedsięwzięcia, włącznie z programowaniem strategicznym.

Wnikliwe opracowanie SWOT jest istotnym etapem procesu planowania strategicznego. Przy właściwym opracowaniu stanowi punkt wyjściowy dla określania celów strategicznych oraz projektów socjalnych.

Analiza SWOT została przygotowana w miejscowym Ośrodku Pomocy Społecznej. Przedstawione poniżej czynniki obejmują:

- **siły** – wewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na sytuację społeczną,
- **słabości** – wewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na sytuację społeczną,
- **szanse** – zewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na realizację celów,
- **zagrożenia** – zewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na realizację celów.

Wynik prac obrazują prezentowane poniżej zestawienia. Dodać należy, że w analizie SWOT odniesiono się wyłącznie do kwestii społecznych.

Kwestia osób bezrobotnych

Mocne strony

- niska skala bezrobocia na terenie gminy,
- niski poziom bezrobocia długotrwałego,
- wzrost znaczenia wykształcenia jako wartości,
- dobre przygotowanie pracowników pomocy społecznej do pracy z osobami bezrobotnymi.

Słabe strony

- występowanie zjawiska dziedziczenia bezrobocia,
- niski poziom wykształcenia osób bezrobotnych długotrwale,
- niechęć bezrobotnych długotrwale do podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych,
- brak organizacji pozarządowych pomagających osobom bezrobotnym.

Szanse

- spadek poziomu bezrobocia,
- zahamowanie zjawiska dziedziczenia bezrobocia,
- współpraca władz lokalnych i regionalnych z partnerami społecznymi w ramach rozwiązywania problemów osób bezrobotnych i długotrwale bezrobotnych,
- powiązanie programów dla bezrobotnych długotrwale z programami rozwoju zasobów ludzkich, przekwalifikowań i reorganizacji,
- wzrost mobilności geograficznej i zawodowej,
- wzrost dostępności kształcenia ustawicznego na obszarach wiejskich.

Zagrożenia

- występowanie zjawiska osłabienia instytucji rodziny w zbiorowościach dotkniętych długotrwałym bezrobociem,
- istnienie zjawiska nielegalnego zatrudnienia.

Kwestie dzieci, młodzieży i rodziny

Mocne strony

- współpraca pomiędzy instytucjami zajmującymi się problematyką dzieci i młodzieży,
- aktywna działalność pracowników służb społecznych na rzecz dzieci i młodzieży,
- wspieranie przez samorząd organizacji pozarządowych i grup nieformalnych pracujących na rzecz dzieci, młodzieży i rodziny,
- prowadzenie przez samorząd gminy działań zapobiegających dysfunkcjom rodziny,
- zabezpieczanie dzieciom i młodzieży dostępu do różnorodnych form spędzania czasu wolnego.

Słabe strony

- niedostateczna ilość środków finansowych,
- zbyt mała kadra merytoryczna zatrudniona w systemie pomocy społecznej,
- brak analiz potrzeb dzieci i młodzieży,
- niski poziom aktywności w poszukiwaniu przez pracowników służb społecznych środków pozabudżetowych,
- warunki niesprzyjające prowadzeniu skutecznej pracy socjalnej,
- niedostateczna liczba ośrodków wsparcia dla rodzin w kryzysie,

- ograniczona działalność w zakresie upowszechniania idei wolontariatu wśród dzieci i młodzieży.

Szanse

- szansa na poprawę polityki społecznej wobec dzieci, młodzieży i rodziny dzięki członkostwu Polski w Unii Europejskiej,
- zadowalający poziom współpracy pomiędzy szkołą a rodziną,
- prowadzenie przez szkoły programów profilaktycznych.

Zagrożenia

- niewielkie znaczenie organizacji pozarządowych w pracy na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży,
- niesprzyjające udzielaniu pomocy społecznej dzieciom i młodzieży przeniesienie części uprawnień władzy centralnej na lokalne organy władzy,
- występowanie zagrożeń dla prawidłowego funkcjonowania rodziny: uzależnień, rozpadu więzi rodzinnych, bezrobocia, przemocy w rodzinie i ubóstwa,
- niewystarczająca opieka medyczna w szkołach,
- niestabilność prawna w dziedzinie pomocy społecznej dziecku i rodzinie.

Kwestia osób uzależnionych

Mocne strony

- dobrze przygotowana kadra do pracy z osobami uzależnionymi,
- dysponowanie stałymi środkami finansowymi na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych,
- prawidłowe wykorzystywanie środków pochodzących z zezwoleń na sprzedaż alkoholu.

Słabe strony

- brak bazy lokalowej oraz bazy leczenia odwykowego,
- deficyt miejsc pobytu dla ofiar przemocy,
- brak wymiany doświadczeń pomiędzy instytucjami zajmującymi się problematyką uzależnień,
- brak organizacji pozarządowych zajmujących się osobami uzależnionymi,
- niewielki udział społeczności lokalnej w działaniach pomocowych,

- niewystarczająca współpraca z Kościołem na polu niesienia pomocy osobom uzależnionym.

Szanse

- traktowanie uzależnień jako problemu społecznego,
- współpraca pomiędzy fachowcami różnych dziedzin na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom,
- skuteczność i efektywność działań podejmowanych na rzecz osób uzależnionych,
- dostateczny dostęp osób uzależnionych do informacji o możliwych formach pomocy,
- brak oznak zmęczenia, bezsilności i bezradności w społeczeństwie.

Zagrożenia

- ograniczone możliwości sprostania potrzebom osób uzależnionych,
- brak systemu wsparcia dla osób i rodzin wymagających specjalistycznej pomocy.

Kwestia ludzi starszych

Mocne strony

- prawidłowy obieg informacji o formach pomocy społecznej,
- możliwość realizowania się osób starszych w organizacjach samopomocowych,
- poprawianie sfery technicznej ułatwiającej codzienne życie osobom starszym,
- zadowalający poziom życia osób starszych.

Słabe strony

- brak określonego standardu usług dla osób starszych,
- niedostateczny dostęp osób starszych do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,
- ograniczenia kadrowe służb pomocowych utrudniające świadczenie pomocy osobom starszym,
- brak w gminie małych form pomocy społecznej dla osób starszych,
- utrudniony dostęp do domów pomocy społecznej,
- zmiana modelu rodziny wielopokoleniowej na jedno-, dwupokoleniową,
- wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców,
- brak wolontariuszy udzielających wsparcia osobom starszym.

Szanse

- dostosowywanie standardów usług do wymogów Unii Europejskiej,
- stabilna liczba osób samotnych,
- dostosowana do osób starszych infrastruktura,
- dokładne rozpoznanie potrzeb osób starszych,
- sprzyjająca pomocy osobom w III wieku ogólna sytuacja społeczna kraju.
- wpływ postępu w medycynie na poprawę sytuacji zdrowotnej osób starszych,
- system prawny regulujący funkcjonowanie nowych form pomocy społecznej dla osób starszych szansą na poprawę warunków ich życia.

Zagrożenia

- trudności w dostępie do szkoleń dla kadry realizującej pomoc osobom starszym,
- niewystarczające działania mające na celu uwrażliwianie systemu oświaty na problem osób starszych,
- migracja ludzi młodych na inne tereny,
- występowanie niekorzystnych zjawisk demograficznych,
- niski poziom koordynacji działań podmiotów świadczących usługi na rzecz osób starszych,
- niesprzyjająca pomocy osobom w III wieku ogólna sytuacja finansowa kraju.

Kwestia osób niepełnosprawnych

Mocne strony

- upowszechnianie w środowisku lokalnym pozytywnych wzorców postaw filantropijnych i charytatywnych,
- funkcjonowanie w sferze niepełnosprawności aktywnie działającej organizacji pozarządowej, z którą współpracują instytucje samorządowe.

Słabe strony

- niewielkie zaangażowanie środowiska osób niepełnosprawnych w działalność samopomocy,
- istnienie barier utrudniających pełen udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym,

- nierównomierna i niewystarczająca oferta pomocy osobom niepełnosprawnym,
- niedostateczna baza rehabilitacyjna dla osób niepełnosprawnych,
- niepełne rozpoznanie liczby osób niepełnosprawnych.

Szanse

- wzrost społecznej akceptacji osób niepełnosprawnych,
- współpraca sektora publicznego z sektorem pozarządowym w dziedzinie pomocy osobom niepełnosprawnym,
- upowszechnianie w mediach problematyki niepełnosprawności w celu kształtowania pozytywnych postaw,
- likwidowanie barier architektonicznych.

Zagrożenia

- nierównomierne korzystanie ze środków pozabudżetowych i pomocowych,
- niesprzyjająca pomocy osobom niepełnosprawnym sytuacja ekonomiczno-gospodarcza kraju,
- wzrost zapotrzebowania na placówki opieki stacjonarnej, usługi opiekuńcze i stacjonarne.

Rozwój kadr i służb pomocowych

Mocne strony

- posiadanie wyspecjalizowanej kadry pracowników pomocy społecznej oraz wyspecjalizowanych pracowników kompleksowo zajmujących się rodzinami z różnymi problemami,
- prowadzenie działań socjalnych z rodziną.

Słabe strony

- ograniczona pomoc Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych,
- przeciążenie pracowników socjalnych liczbą zadań,
- utrudniony dostęp do placówek oświatowych zajmujących się kształceniem w zakresie usług opiekuńczych.

Szanse

- stałe doskonalenie zawodowe pracowników pomocy społecznej; uczestniczenie kadry pomocy społecznej w szkoleniach.

Zagrożenia

- niewystarczająca w stosunku do potrzeb ilość wykwalifikowanej kadry.

2.11. ZASOBY UMOŻLIWIAJĄCE ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Zasobami umożliwiającymi rozwiązywanie problemów społecznych określamy instytucje znajdujące się na terenie gminy lub obejmujące swym zasięgiem działania jej mieszkańców, które funkcjonują w obszarze polityki społecznej i rozwiązują dane problemy. Są to zarówno jednostki samorządowe, jak i niepubliczne, na przykład organizacje pozarządowe.

2.11.1. INSTYTUCJE OFERUJĄCE POMOC I WSPARCIE

Instytucją oferującą pomoc i wsparcie mieszkańcom gminy jest Ośrodek Pomocy Społecznej mieszczący się w Gaszowicach przy ul. Rydułtowskiej 2. Podmiotem prowadzącym jednostkę jest gmina Gaszowice. Ośrodek, realizując zadania wynikające m.in. z ustaw o pomocy społecznej, świadczeniach rodzinnych, postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej i dodatkach mieszkaniowych, koordynuje rozwiązywanie problemów społecznych w gminie. Oferta jednostki skierowana jest do mieszkańców gminy, którzy znajdują się w trudnej sytuacji materialno-bytowej i zdrowotnej, m.in. osób bezrobotnych, mających niskie dochody, niepełnosprawnych, samotnych, samotnie wychowujących dzieci oraz rodzin wielodzietnych i dotkniętych bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Kadra zatrudniona w OPS-ie (kierownik, trzech pracowników socjalnych oraz trzech pracowników administracyjnych) uczestniczy w licznych formach doształcania i podnoszenia swoich kwalifikacji, wśród których należy wymienić następujące szkolenia: „Aktywizacja bezrobotnych – kobieta aktywna”, „Świadczenia rodzinne”, „Zaliczka

alimentacyjna”, „Kodeks postępowania administracyjnego” oraz obsługa programu „Pomost”.

2.11.2. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

W gminie Gaszowice funkcjonuje 10 organizacji pozarządowych oraz są trzy parafie kościoła rzymskokatolickiego. Na jej terenie działają również organizacje tworzące tzw. grupy nieformalne, tj. Koła Gospodyń Wiejskich, Rady Sołeckie i Parafialne, Kółka Rolnicze. Samorząd gminy dysponuje uregulowaniami określonymi przez odpowiedni akt prawa miejscowego, dotyczącymi współpracy z organizacjami należącymi do sektora pozarządowego. Jest nim uchwalany corocznie przez Radę Gminy „Program współpracy Gminy Gaszowice z podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Na jego mocy samorząd gminy podejmuje współpracę z organizacjami należącymi do sektora pozarządowego w zakresie: zlecenia realizacji zadań własnych, dofinansowania działalności statutowej organizacji, wsparcia rzeczowego i lokalowego, doradztwa i konsultacji, przekazywania informacji o dostępnych środkach pomocowych, wypełniania wniosków, organizacji wspólnych, otwartych spotkań oraz zamieszczania informacji o działalności organizacji w gazecie gminnej.

Każda społeczność, w której istnieją silne więzi społeczne, winna organizować współpracę między samorządem a organizacjami pozarządowymi, aby współdziałać w kierunku uzupełnienia i usprawnienia instytucjonalnego form pomocy. W poniższej tabeli prezentowane są organizacje pozarządowe działające na terenie gminy Gaszowice.

Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy Gaszowice

Lp.	Nazwa i adres	Charakterystyka działania	Kategorie klienta	Liczba osób objętych opieką w 2007 r.
-----	---------------	---------------------------	-------------------	---------------------------------------

1.	LKS „Dąb” Gaszowice, ul. Rydułtowska 7, 44-293 Gaszowice	Kultura fizyczna i sport	Drużyny piłkarskie, tenisiści, skaciści	Ok. 200
2.	LKS Łuków Śląski, ul. Lipowa 15, 44-282 Łuków Śląski	Kultura fizyczna i sport	Drużyny piłkarskie	Ok. 70
3.	LKS „Zameczek” Czernica, ul. Wolności 41, 44-282 Czernica	Kultura fizyczna i sport	Drużyny piłkarskie	Ok. 90
4.	Luks FENIKS Czernica, ul. Wolności 41, 44-282 Czernica	Kultura fizyczna i sport	Drużyny piłkarskie, lekkoatletyczne, sekcja unihoka	Ok. 40
5.	KS Szczerbice, ul. Szkolna 6, 44-293 Szczerbice	Kultura fizyczna i sport	Drużyny piłkarskie	Ok. 120
6.	GUKS „Lider”, ul. Rydułtowska 9, 44-293 Piece	Kultura fizyczna i sport	Koszykówka, siatkówka, basen, biegi	Brak
7.	Towarzystwo śpiewacze Bel Canto, ul. Rydułtowska 7, 44-293 Gaszowice	Kultura	Chórzyści	Ok. 45
8.	Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów GRONO, ul. Rydułtowska 7, 44-293 Gaszowice	Kultura	Emeryci	Ok. 110
9.	ZHP Komenda Hufca Ziemi Rybnickiej DH Pogodne Serce, ul. Kościuszki 17, 44-200 Rybnik	Kultura	Dzieci i młodzież	Ok. 24
10.	Stowarzyszenie Dalekowschodnich Sztuk Walki „TAO”, ul. Korfantego 17, 44-310Radlin	Kultura fizyczna i sport	Dzieci i młodzież	Ok. 73

2.12. PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNEJ

Zespół dokonujący diagnozy problemów społecznych na terenie gminy Gaszowice korzystał z szeregu możliwości pozyskania informacji od jednostek organizacyjnych

samorządu terytorialnego, jednostek pozarządowych oraz instytucji współdziałających w szeroko rozumianym obszarze polityki społecznej. Nie poprzestając na analizie źródeł zastanych, korzystano ze źródeł wywołanych, tj. badań ankietowych i analizy SWOT.

Sumując uzyskane informacje i nakładając wyniki diagnozy na zakres możliwości kompetencyjnych samorządu, możemy wskazać najważniejsze obszary problemowe, których rozwiązanie powinno stać się przedmiotem troski samorządu lokalnego, a są one treścią części programowej niniejszego dokumentu.

Zespół przygotowujący dokument uznał, iż w pierwszej kolejności należy zaprogramować działania służące wzmocnieniu mieszkańców gminy w samodzielnym rozwiązywaniu własnych problemów poprzez rozwój kapitału społecznego i ludzkiego w środowisku lokalnym.

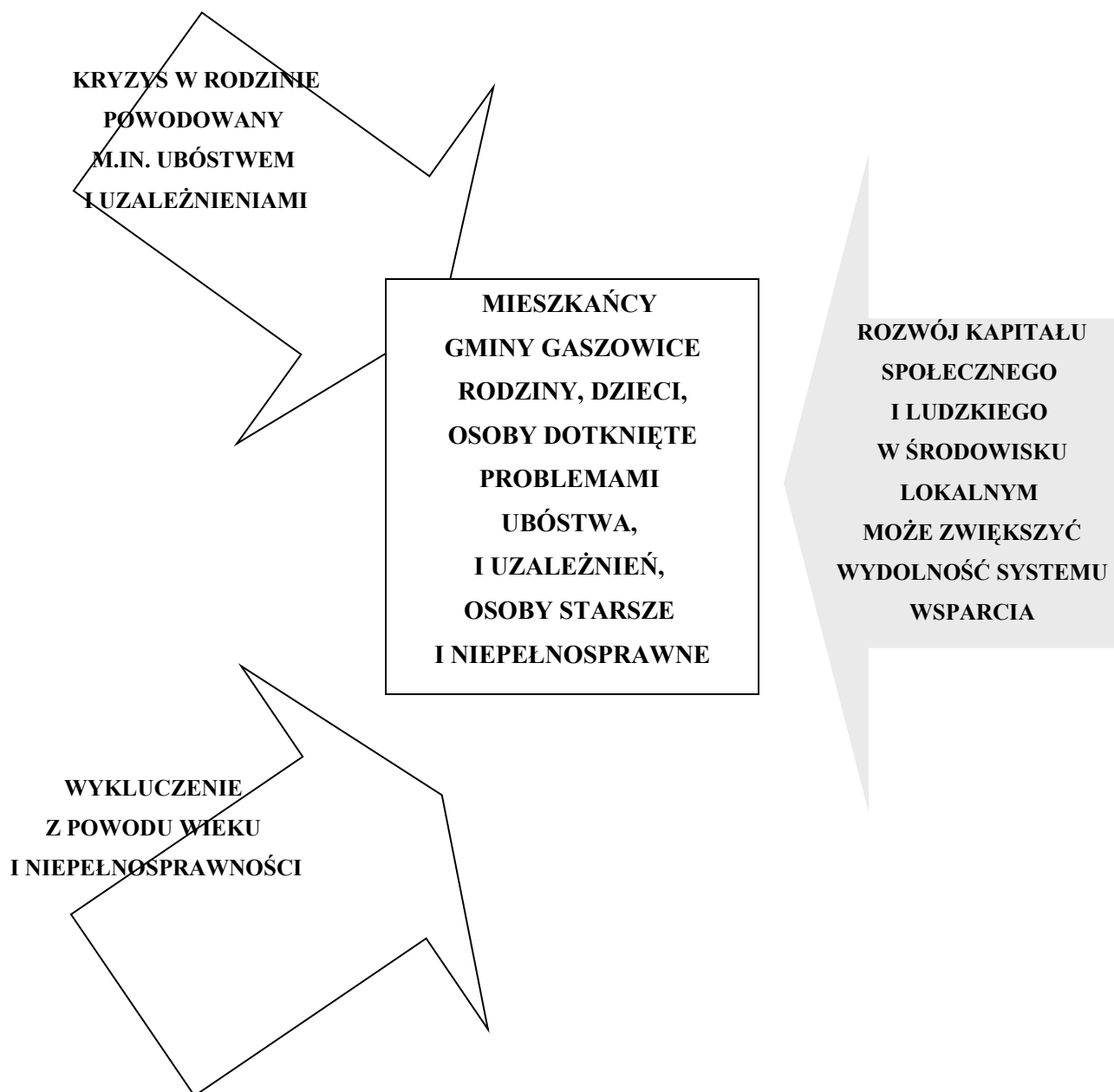
Równie istotne jest podejmowanie działań mających na celu poprawę sytuacji rodziny. W tym zakresie należy przeciwdziałać dysfunkcjom opiekuńczo-wychowawczym, które osłabiają rodziny, a tym samym nie pozwalają w pełni zaspokoić potrzeb rozwojowych dziecka oraz wzmocnić rodzinę, aby w skuteczniejszy sposób mogła opierać się kryzysom powodowanym zarówno przez czynniki zewnętrzne (np. ubóstwo powodowane niskimi zarobkami i bezrobociem), jak i wewnętrzne powodujące rozpad pożycia (np. problem alkoholowy).

Odpowiedniego wsparcia należy także udzielić osobom starszym i niepełnosprawnym – grupom szczególnie podatnym na marginalizację i wykluczenie społeczne. Wraz z wiekiem nasilają się bowiem problemy zdrowotne i zwiększa się liczba osób dotkniętych niepełnosprawnością.

Tworząc politykę społeczną na poziomie lokalnym, zgodnie z zasadami pomocniczości i partycypacji społecznej, nie sposób nie dostrzec w dokumencie programowym powyższych kwestii i wskazać dla nich właściwych możliwości rozwoju.

Poniższy diagram przedstawia problemy społeczne gminy Gaszowice, które należy rozwiązać w ramach lokalnej strategii.

PROBLEMY SPOŁECZNE GMINY GASZOWICE, KTÓRE NALEŻY ROZWIĄZAĆ W RAMACH LOKALNEJ STRATEGII

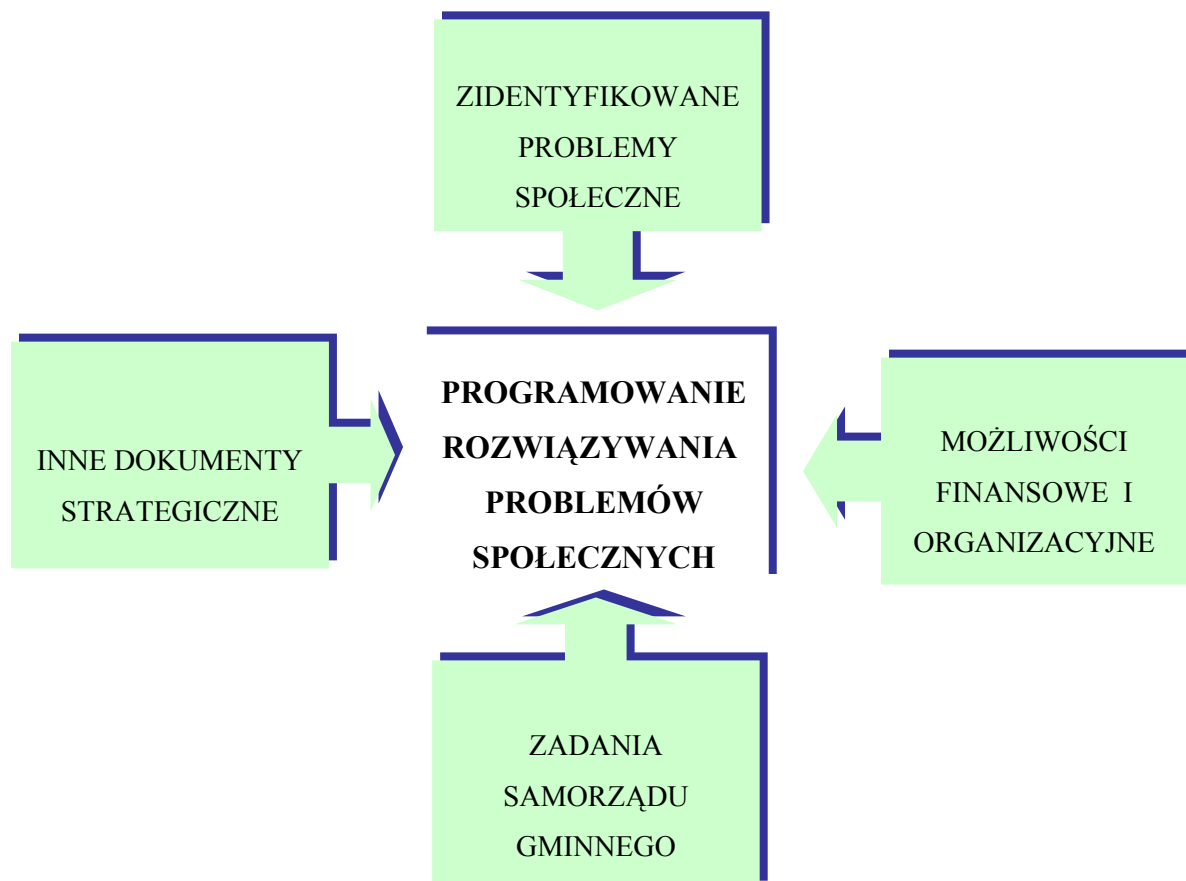

KWESTIE PIERWSZOPLANOWE – NAJWAŻNIEJSZE
KWESTIE POŚREDNIO WPŁYWAJĄCE NA ROZWIĄZYWANIE
LOKALNYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Poniższy diagram przedstawia związek zidentyfikowanych w procesie badawczym problemów społecznych z czynnikami, które należy brać pod uwagę w programowaniu działań służących rozwiązywaniu problemów społecznych środowiska lokalnego.

Oczywiście wpływ poszczególnych czynników jest złożony i niejednorodny. Największe znaczenie przy projektowaniu działań mają możliwości kompetencyjne samorządu lokalnego oraz warunki finansowe, nieco mniejsze, choć także istotne, inne dokumenty strategiczne omówione w części wstępnej.

ZWIĄZEK ZIDENTYFIKOWANYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH Z PROGRAMOWANIEM DZIAŁAŃ

3. CZĘŚĆ PROGRAMOWA

W tej części dokumentu przedstawiono najistotniejsze założenia polityki społecznej gminy na najbliższe lata. Zostały one ujęte w formie misji, celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków działań.

3.1. MISJA

**POPRAZEC POMOCNICZOŚĆ
I SOLIDARYZM SPOŁECZNY
DO DOBROSTANU I ROZWOJU
SPOŁECZNOŚCI GMINY GASZOWICE**

ZWIĄZEK MISJI Z CELAMI STRATEGICZNYMI

***POPRAZEC POMOCNICZOŚĆ I SOLIDARYZM SPOŁECZNY
DO DOBROSTANU I ROZWOJU SPOŁECZNOŚCI
GMINY GASZOWICE***

**Poprawa jakości życia osób
starszych i niepełnosprawnych**

**Wspieranie rodzin w kryzysie,
m.in. dotkniętych ubóstwem i
uzależnieniami, ze
szczególnym uwzględnieniem
potrzeb dzieci i młodzieży**

**Wzmacnianie lokalnej społeczności w
samodzielnym rozwiązywaniu własnych
problemów**

Związek misji z celami strategicznymi przedstawiono w formie diagramu ostrosłupowego, uzależniając położenie poszczególnych celów strategicznych od liczby mieszkańców gminy, w stosunku do których adresowane będą cele operacyjne i kierunki działań zawarte w części programowej strategii. Cel strategiczny nr 1 dotyczący rozwoju kapitału społecznego i ludzkiego obejmuje zdecydowaną większość mieszkańców, dlatego stanowi podstawę ostrosłupa, kolejne cele, oczywiście są nie mniej ważne, ale za każdym razem obejmują one wybrane – nieco mniejsze – grupy społeczne. Należy przyjąć, że zestawienie ma charakter wyłącznie poglądowy. W praktyce wybrane rodziny

i mieszkańcy będą mogli być obejmowani realizacją programów i projektów z dwóch, a nawet trzech celów strategicznych w zależności od pojawiających się problemów społecznych.

3.2. CELE STRATEGICZNE, OPERACYJNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Cel strategiczny 1.:

**Wzmacnianie lokalnej społeczności
w samodzielnym rozwiązywaniu własnych problemów**

Cele operacyjne:

1. Profesjonalizacja pomocy społecznej.
2. Rozszerzanie współpracy pomiędzy grupami społecznymi i organizacjami pozarządowymi a instytucjami rządowymi i samorządowymi.

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.:

1. Systematyczna diagnoza i monitoring istniejących problemów społecznych.
2. Systematyczne wzmocnienie kadr Ośrodka Pomocy Społecznej poprzez doksztalcanie i utrzymanie odpowiedniej liczby pracowników socjalnych.
3. Doskonalenie systemu informacyjnego o możliwościach udzielania pomocy społecznej i wsparcia mieszkańcom gminy, m.in. poprzez Internet.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

1. Wspomaganie inicjatyw społecznych i inspirowanie rozwoju idei samopomocy.
2. Realizacja zadań dotyczących rozwiązywania problemów społecznych w gminie w jak najszerszym zakresie przez organizacje społeczne, kościół katolicki, fundacje, stowarzyszenia, pracodawców, osoby fizyczne i prywatne.
3. Rozwijanie ruchu pozarządowego na terenie gminy poprzez uczestnictwo w szkoleniach dla liderów.
4. Wspieranie organizacyjne i lokalowe powstających i istniejących organizacji pozarządowych oraz świadczenie poradnictwa dla organizacji pozarządowych w zakresie pozyskiwania grantów i dotacji, środków finansowych z innych źródeł niż samorządowe.
5. Zwiększenie koordynacji działań organizacji pozarządowych już działających na terenie gminy poprzez: systematyczny przepływ informacji o podejmowanych inicjatywach, regularne spotkania, wymianę doświadczeń.
6. Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie wykorzystania na potrzeby lokalnej infrastruktury pomocowej obiektów budowlanych będących w posiadaniu gminy, np. budynku przedszkola w Czernicy.
7. Promowanie idei wolontariatu i pozyskiwania wolontariuszy do współpracy w realizowaniu zadań dotyczących rozwiązywania problemów społecznych.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada Gminy i Urząd Gminy, jednostki organizacyjne samorządu gminnego, w tym jednostki organizacyjne pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, unijnych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Cel strategiczny 2.:

**Wspieranie rodzin w kryzysie,
m.in. dotkniętych ubóstwem i uzależnieniami,
ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży**

Cele operacyjne:

1. Pomoc w likwidacji przyczyn dysfunkcji oraz wspieranie i usprawnianie systemu wsparcia rodziny, dzieci i młodzieży.
2. Pomoc rodzinom i osobom dotkniętym i zagrożonym problemami ubóstwa i bezrobocia.
3. Rozwijanie systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień.

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.:

1. Systematyczna praca socjalna z rodzinami z problemem opiekuńczo-wychowawczym polegająca na:
 - diagnozie deficytów w zakresie pełnienia ról rodzicielskich, wydolności opiekuńczo-wychowawczej, zaniedbań względem dzieci,
 - diagnozie – ocenie sytuacji dziecka w rodzinie, środowisku szkolnym, rówieśniczym.
2. Pomoc materialna dla osób samotnie wychowujących dzieci i rodzin pozostających w trudnej sytuacji ekonomicznej realizowana przez Ośrodek Pomocy Społecznej z systemu pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych.
3. Zapewnienie rodzinom i osobom samotnie wychowującym dzieci szerszego dostępu do poradnictwa specjalistycznego (pedagog, psycholog, prawnik), w tym rodzinnego dla rodzin naturalnych, zastępczych, a także terapii rodzinnej.
4. Rozwój świetlic wiejskich funkcjonujących w poszczególnych miejscowościach gminy (w Gaszowicach, Czernicy, Piecach i Szczerbicach) oraz otwieranie nowych świetlic, oferujących pomoc dzieciom z rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi poprzez: dożywianie, właściwą opiekę pedagogiczną, pomoc w rozwiązywaniu trudności szkolnych, możliwość konstruktywnego spędzania czasu wolnego, nabywanie przez dzieci różnych umiejętności społecznych koniecznych do samodzielnego funkcjonowania w dorosłym życiu.
5. Kontynuowanie dożywiania dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym i marginalizacją.
6. Podjęcie działań w kierunku utworzenia na terenie gminy żłobka.

7. Wspieranie działań mających na celu utworzenie na terenie gminy mieszkań socjalnych przeznaczonych w szczególności dla rodzin w kryzysie, samotnych matek i osób pozbawionych dachu nad głową.
8. Systematyczna współpraca z istniejącymi w powiecie jednostkami zapewniającymi opiekę dla dzieci.
9. Systematyczna współpraca z wymiarem sprawiedliwości właściwym ze względu na położenie gminy, w szczególności sądem rodzinnym oraz kuratorami sądowymi dla dzieci i młodzieży.
10. Współuczestnictwo w kampaniach medialnych i informacyjnych organizowanych przez inne podmioty pomocy społecznej (PCPR, ROPS, inne).
11. Systematyczne współdziałanie Ośrodka Pomocy Społecznej z placówkami oświatowymi w celu bieżącej analizy sytuacji dzieci i młodzieży uczęszczającej do szkół, a w szczególności przeciwdziałanie pojawiającym się patologiom.
12. Zapewnienie dzieciom i młodzieży szerszego dostępu do alternatywnych form spędzania czasu wolnego, m.in. poprzez zwiększenie liczby zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych (zajęcia muzyczne, plastyczne, sportowo-rekreacyjne, koła zainteresowań, wycieczki), organizowanie i finansowanie wypoczynku letniego i zimowego, zapewnienie szerszego dostępu do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej (budowa hal sportowych, sal gimnastycznych, boisk szkolnych, urządzeń sportowych na wolnym powietrzu) – pozyskiwanie środków finansowych na powyższe działania m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

1. Zmniejszanie skutków ubóstwa poprzez systematyczną pomoc finansową i rzeczową realizowaną przez Ośrodek Pomocy Społecznej.
2. Objęcie pracą socjalną osób marginalizowanych, w tym bezrobotnych (ze szczególnym uwzględnieniem osób po 45 roku życia), aby zachęcać je do systematycznego poszukiwania zatrudnienia.
3. Systematyczne doszkadzanie pracowników socjalnych w zakresie wdrażania nowych instrumentów w pracy socjalnej – kontraktu socjalnego.

4. Zapewnienie najuboższej grupie mieszkańców gminy przynajmniej jednego gorącego posiłku dziennie.
5. Prowadzenie akcji charytatywnych w środowisku lokalnym na rzecz osób i rodzin dotkniętych i zagrożonych problemem ubóstwa.
6. Podjęcie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze i na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.
7. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie monitorowania zjawiska bezrobocia na terenie gminy, obejmująca m.in. organizowanie stażów absolwenckich i przygotowania zawodowego, prac interwencyjnych, robót publicznych i prac społecznie użytecznych, szkoleń i kursów umożliwiających zmianę kwalifikacji zawodowych oraz utworzenie gminnego ośrodka przekwalifikowań zawodowych.
8. Współudział w programach realizowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego przez instytucje pomocy i integracji społecznej oraz rynku pracy.

Kierunki działań do celu operacyjnego 3.:

1. Monitorowanie problemu uzależnień na terenie gminy.
2. Ograniczanie i zmiana struktury spożycia napojów alkoholowych.
3. Zmiana zachowań i postaw mieszkańców w sytuacjach związanych z alkoholem i narkotykami.
4. Zintensyfikowanie stosownych form profilaktyki alkoholowej i narkotykowej kierowanej w szczególności do dzieci i młodzieży.
5. Budowanie skutecznych form kontroli prawnej i społecznej nad szkodliwymi formami postępowania osób nadużywających alkoholu.
6. Zwiększanie świadomości społeczności lokalnej odnośnie zagrożeń wynikających ze stosowania używek – organizowanie spotkań i pogadanek z udziałem przedstawicieli służby zdrowia, policji.
7. Prowadzenie wśród dzieci i młodzieży edukacji eliminującej czynniki zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu społecznemu i psychologicznemu – promowanie zdrowego stylu życia.
8. Zwiększenie skuteczności i dostępności leczenia i terapii osobom uzależnionym i współuzależnionym w zakresie nowoczesnych strategii i metod rozwiązywania

problemów uzależnień oraz wzmacnianie efektów leczenia – rozszerzanie oferty funkcjonującego na terenie gminy Gminnego Punktu Konsultacyjnego.

9. Opracowanie i realizacja lokalnego programu przeciwdziałania narkomanii.

10. Przeciwdziałanie przemocy domowej – opracowanie i realizacja lokalnego programu przeciwdziałania przemocy domowej.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada Gminy i Urząd Gminy, jednostki organizacyjne samorządu gminnego, w tym jednostki organizacyjne pomocy społecznej i placówki oświatowe, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, unijnych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Cel strategiczny 3.:

Poprawa jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych

Cele operacyjne:

1. Wsparcie seniorów.

2. Usprawnianie osób niepełnosprawnych.

Kierunki działań do celów operacyjnych 1-2.:

1. Systematyczny monitoring i analiza potrzeb mieszkańców będących w wieku poprodukcyjnym oraz niepełnosprawnych.
2. Utrzymanie osób starszych i niepełnosprawnych w miejscu ich zamieszkania, w szczególności poprzez: propagowanie aktywnego i zdrowego stylu życia, ułatwienie kontaktu z placówkami służby zdrowia i placówkami rehabilitacyjnymi (tworzenie gabinetów rehabilitacyjnych), wspieranie rodziny w opiece nad chorym w domu, uwrażliwienie społeczności lokalnej na potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych (rozwój wolontariatu na rzecz usług sąsiedzkich) oraz rozwijanie usług opiekuńczych, w szczególności poprzez podnoszenie kwalifikacji kadry, co ma bezpośredni wpływ na jakość świadczonych usług.
3. Rozwijanie aktywnych form spędzania czasu wolnego przez osoby starsze i niepełnosprawne, w tym organizowanie cyklicznych spotkań integracyjnych, zaspokajanie potrzeb kulturalno-społecznych i rekreacyjnych.
4. Podjęcie działań w kierunku utworzenia na terenie gminy Dziennego Domu Pobytu.
5. Podejmowanie współpracy z instytucjami, sektorem pozarządowym i kościołem katolickim, prowadzącymi akcje na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych.
6. Współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie:
 - likwidacji barier architektonicznych, w szczególności w obiektach użyteczności publicznej,
 - aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych (prowadzenie warsztatów zajęciowych na terenie gminy).
7. Wsparcie osób zaburzonych i chorych psychicznie w samodzielnym funkcjonowaniu na terenie gminy, w szczególności poprzez opiekę medyczną, poradnictwo socjalne i pomoc materialną.
8. Inicjowanie wolontariatu wśród społeczności lokalnej (ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży) na rzecz opieki nad osobami starszymi

i niepełnosprawnymi.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada Gminy i Urząd Gminy, jednostki organizacyjne samorządu gminnego, w tym jednostki organizacyjne pomocy społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, unijnych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

3.3. MONITORING I WDRAŻANIE STRATEGII

3.3.1. MONITORING I EWALUACJA

Monitoring i ewaluacja zapisów strategicznych polegają na systematycznej ocenie realizowanych działań oraz modyfikacji kierunków działania w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez zmianę regulacji prawnych czy też narastanie poszczególnych dolegliwości społecznych. Całościowa ocena wymaga odpowiedzi na pytania o zgodność ocenianej polityki z przyjętymi wartościami i zasadami. Ewaluacja jest działalnością z natury normatywną, gdyż z jednej strony wykorzystuje się w niej istniejące normy, z drugiej zaś w jej wyniku mogą pojawić się propozycje wprowadzenia nowych norm i procedur. Jest także działalnością instrumentalną, ponieważ jej podstawowym celem jest dostarczenie podmiotom polityki społecznej praktycznej wiedzy potrzebnej przy podejmowaniu decyzji.

Elementami skutecznego monitoringu i ewaluacji będą przede wszystkim:

- **Zespół wdrażający strategię.**

Zespół powinien zostać powołany przez wójta odrębnym zarządzeniem, a w jego skład mogą wejść m.in.: zastępca wójta, kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej oraz inne osoby wskazane przez wójta.

- **Roczna ocena wdrażania strategii.**

Zespół wdrażający strategię winien się zbierać przynajmniej raz w roku i ocenić poziom wdrażania poszczególnych celów i kierunków działań. Zespół swoją ocenę powinien przekazać wójtowi i radzie, sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań, np. programów celowych.

3.3.2. WSKAŹNIKI STOPNIA EFEKTYWNOŚCI REALIZACJI STRATEGII

W obszarze polityki społecznej dysponujemy stosunkowo szeroką gamą wskaźników społecznych, za pomocą których możemy skutecznie oceniać poziom wdrażanych w wybranym sektorze zmian. Zespół wdrażający strategię będzie mógł korzystać z szerokiego wachlarza wskaźników odzwierciedlających ważne wartości zakładane do osiągnięcia i ukierunkowujące proces rozwoju.

1. W obszarze dotyczącym ludności:
 - przyrost naturalny na 1.000 osób,
 - saldo migracji na 1.000 osób.

- W obszarze dotyczącym rynku pracy:
 - udział zarejestrowanych bezrobotnych w ogólnej liczbie czynnych zawodowo,
 - udział bezrobotnych do 30. roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych,
 - liczba poszukujących pracy na jedno wolne miejsce pracy.
- W obszarze dotyczącym dochodów i wydatków ludności:
 - dochody do dyspozycji gospodarstw domowych,
 - dochody na 1 osobę w podstawowych typach gospodarstw domowych,
 - odsetek osób żyjących w ubóstwie,
 - głębokość ubóstwa,
 - udział gospodarstw domowych oceniających swoją sytuację jako złą lub bardzo złą.
- W obszarze dotyczącym oświaty i wykształcenia:
 - liczba ludności z wykształceniem wyższym na 1.000 osób w wieku 25 lat i więcej,
 - liczba ludności z wykształceniem co najmniej średnim na 1.000 osób w wieku 20 lat i więcej.

Dodajmy, że istnieją również wskaźniki – instrumenty polityki społecznej, za pomocą których cele mogą być osiągnięte lub które mogą wspomagać procesy osiągania celów. Są to m.in. procentowe udziały:

- osób dotkniętych problemami alkoholowymi korzystających z pomocy w tym zakresie w ogóle osób dotkniętych tymi problemami,
- osób dotkniętych problemami alkoholowymi należących do klubów AA itp. w ogóle osób dotkniętych tymi problemami,
- młodzieży wyedukowanej w zakresie zagrożeń alkoholowych w ogóle młodzieży,
- młodzieży wyedukowanej w zakresie zagrożeń związanych z narkotykami w ogóle młodzieży,
- osób dotkniętych problemami narkomanii korzystających z pomocy w tym zakresie w ogóle osób dotkniętych tymi problemami,
- osób dotkniętych problemami ubóstwa korzystających z pomocy w tym zakresie w ogóle osób dotkniętych tymi problemami,

- osób dotkniętych problemami dotyczącymi niepełnosprawności korzystających z pomocy w tym zakresie w ogóle osób dotkniętych tymi problemami.

Powyższe wskaźniki są w większości dostępne w zbiorach statystyki publicznej oraz w zasobach informacyjnych instytucji zajmujących się pomocą społeczną. Część danych może być zbierana okresowo poprzez badania ankietowe wśród mieszkańców gminy oraz w kluczowych dla rozwiązywania problemów społecznych instytucjach.

Ostateczny kształt systemu monitoringu powinien zostać skorelowany z projektami, które będą realizowane w ramach strategii. Najpowszechniej wskaźniki lokalnej efektywności osiąganych celów są pogrupowane wokół najważniejszych obszarów realizacyjnych strategii i odnoszą się do poszczególnych zagadnień. Podstawowymi wskaźnikami, jakie mogą być przyjęte dla pomiaru efektywności wdrażania strategii, są wskaźniki ekonomiczne i społeczne.

- **Ekonomiczne:** stopień poniesionych nakładów, koszty jednostkowe uzyskania efektu, ilość środków finansowych przeznaczonych na realizację danego projektu.
- **Społeczne:** liczba programów i projektów socjalnych zrealizowanych w odniesieniu do poszczególnych celów strategicznych, liczba uczestników szkoleń i warsztatów, ocena wartości merytorycznej realizowanych projektów, inicjatywy społeczne w obszarze aktywizacji i integracji społecznej, liczba osób usamodzielnionych.

3.3.3. CECHY PROGRAMÓW I PROJEKTÓW

Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych będzie skuteczna, o ile przedstawiciele samorządu lokalnego znajdą zasoby umożliwiające budowę i realizację programów celowych zgodnych z przyjętymi kierunkami działań. Programy można realizować w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych, w zależności od charakteru danego projektu. Przy budowie projektów znaczenie będą miały środki, które Rada Gminy rocznie będzie przeznaczała na ten cel. Projekty winny być realizowane w ramach:

- własnych zasobów samorządu (np. projekty OPS-u),
- poprzez organizacje pozarządowe,
- poprzez inne instytucje zewnętrzne.

Projekty i programy mogą być przyjmowane przez Radę Gminy stosownymi uchwałami, które winny przybierać formułę załączników do niniejszej strategii. Projekty i programy realizowane w ramach strategii powinny być zgodne z przyjętymi kierunkami działań. Ponadto powinny je cechować: efektywność, skuteczność i celowość.

- **Efektywność** – jest to jedna z najbardziej pożądanых cech polityki społecznej i jednocześnie kryterium jej oceny. Stosowana jest w polityce społecznej w znaczeniach nadawanych jej przez ekonomię, prakseologię i socjologię. Jest to relacja między osiągniętymi bądź planowanymi celami (korzyściami) danego działania a ponoszonymi lub planowanymi nakładami. Można tego dokonać dwoma sposobami: osiągając maksymalny stopień realizacji celu przy danym nakładzie zasobów (zwiększenie wydajności) lub używając minimalnego nakładu środków, by w jak największym stopniu zbliżyć się do realizacji celu (oszczędzanie zasobów). Efektywne programy, realizowane w ramach strategii, rozwiązują jedną kwestię społeczną, nie przyczyniając się do powstania nowych. Służą zachowaniu równowagi między interesami różnych grup społecznych oraz podnoszą poziom zaspokajania potrzeb społeczeństwa, oszczędnie i wydajnie dysponując posiadanymi środkami.
- **Skuteczność** – jest to zgodność między stanem rzeczy, określanym jako skutek danego działania, a zakładanym celem. Skuteczność jest stopniowalna: za skuteczne uznaje się nie tylko działania, których skutki są tożsame z celem, ale i te, które zbliżają do jego osiągnięcia. Skuteczność jest oceną, dla której punktem odniesienia jest wzorzec stanu docelowego. Ten stan docelowy w polityce społecznej może być postrzegany bardziej konkretnie – jako pożądane i zaplanowane zmiany w jakiejś dziedzinie życia społecznego (np. ograniczanie obszarów biedy).
- **Celowość** – jest to cecha oznaczająca dotarcie z danym programem do środowiska osób rzeczywiście go potrzebujących. Ocena celowości powinna się opierać na rzetelnie przeprowadzonej diagnozie problemu.

4. UWAGI KOŃCOWE

Zapisy zawarte w strategii będą realizowane w ramach kierunków poszczególnych działań, w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych.

Inne dokumenty programowe w zakresie lokalnej polityki społecznej powinny być zgodne z wytyczonymi w niniejszym dokumencie celami strategicznymi i kierunkami działań. Powinny je również rozwijać i uszczegóławiać. Odnosi się to zarówno do programów przyjmowanych przez organy samorządu corocznie, jak i dokumentów wieloletnich, m.in. do:

- Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,*
- Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną,*
- Programu Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi,*
- Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,*
- Programu Przeciwdziałania Narkomanii.*

Autorzy niniejszego dokumentu pragną złożyć serdeczne podziękowania tym wszystkim, którzy przyczynili się do identyfikacji najważniejszych problemów społecznych środowiska lokalnego, oraz mają nadzieję na dalszą współpracę prowadzącą do zmiany społecznej.